

Maximiliani Stoll, Aphorismi de cognoscendis et curandis febris.

Contributors

Stoll, Maximilian, 1742-1788.
Francis A. Countway Library of Medicine

Publication/Creation

Lugduni Batavorum : Apud Haak et Socios et A.O. et J. Honkoop, 1788.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/dxmedgc3>

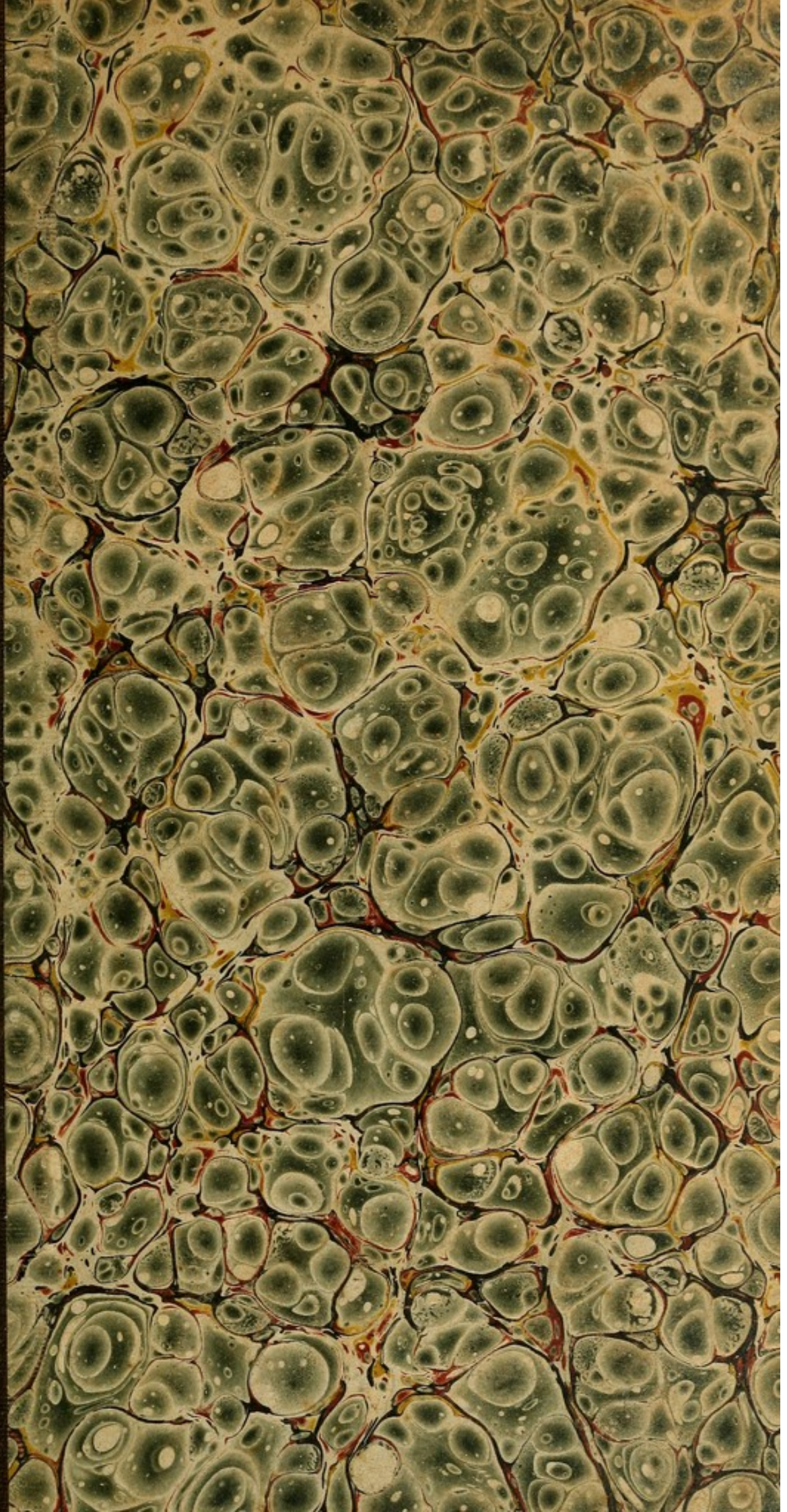
License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by the Francis A. Countway Library of Medicine, through the Medical Heritage Library. The original may be consulted at the Francis A. Countway Library of Medicine, Harvard Medical School. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.



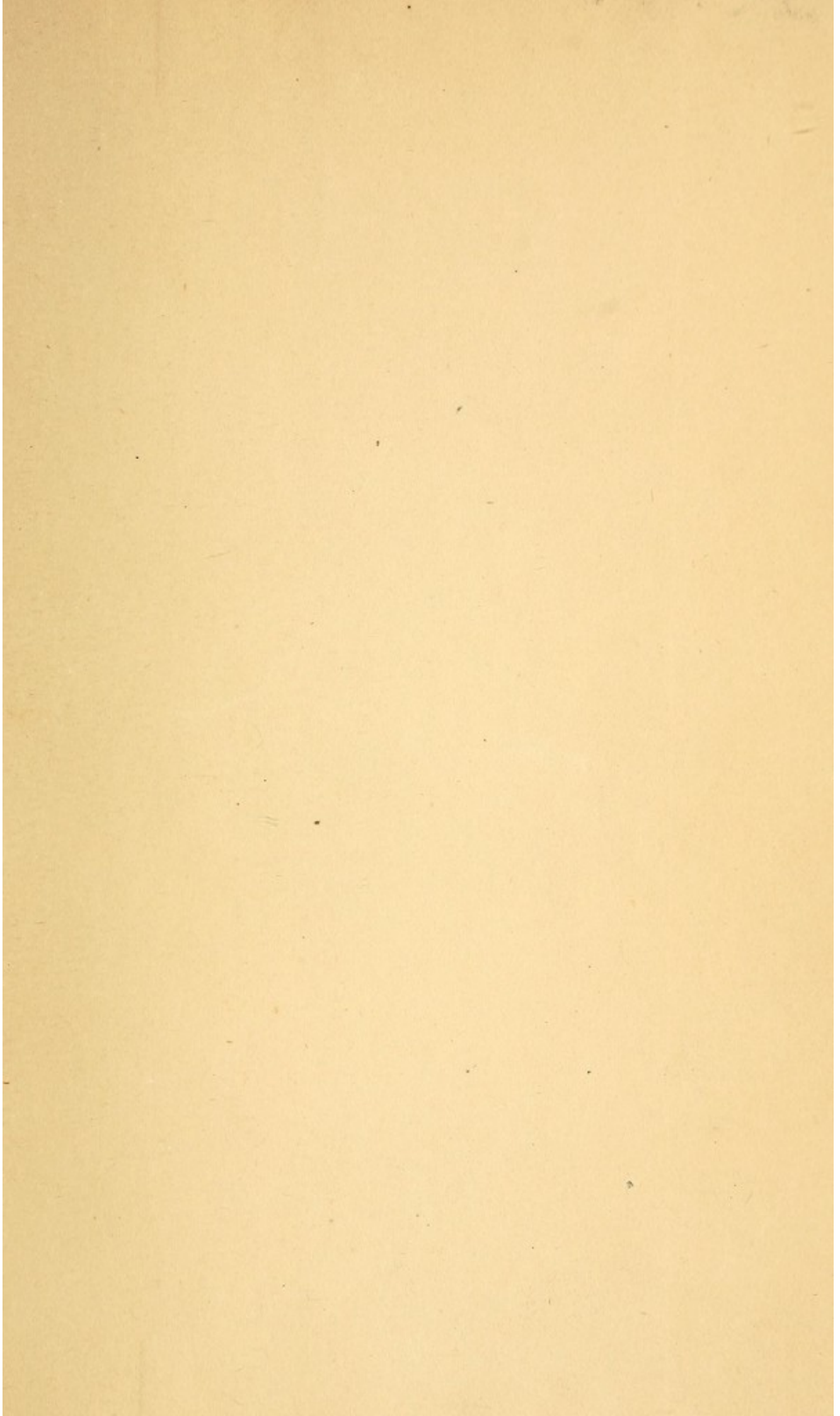
Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

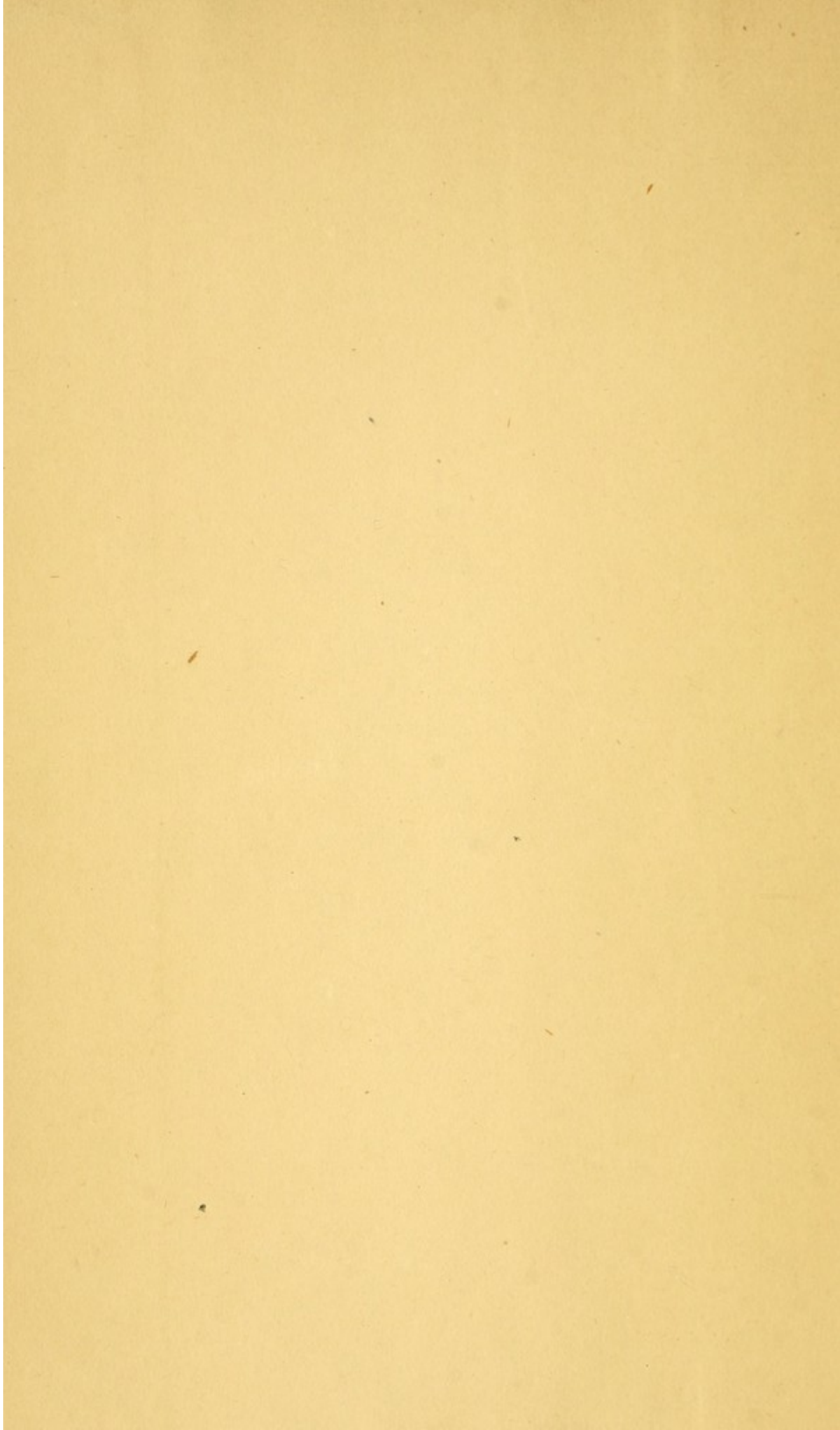


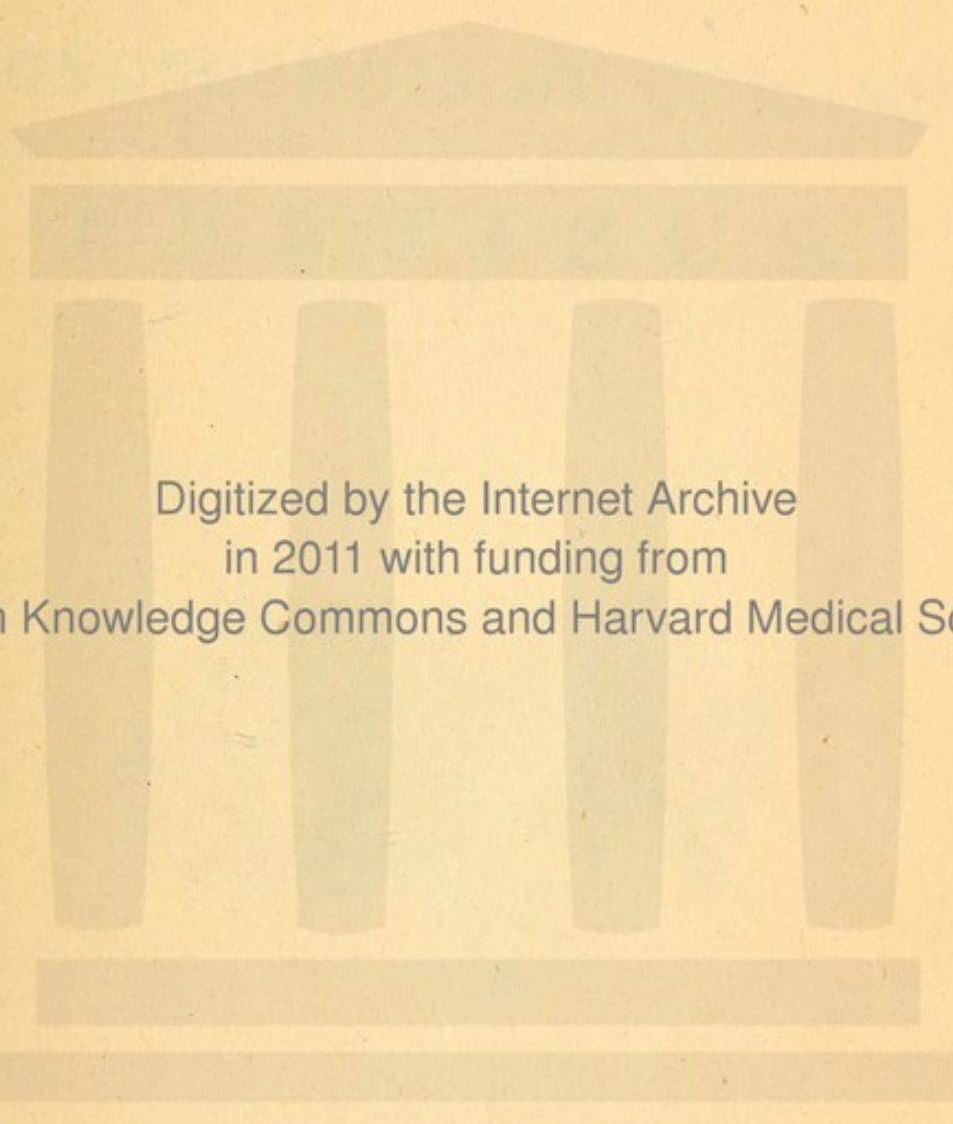
I.C. IV. 7

Fevens.

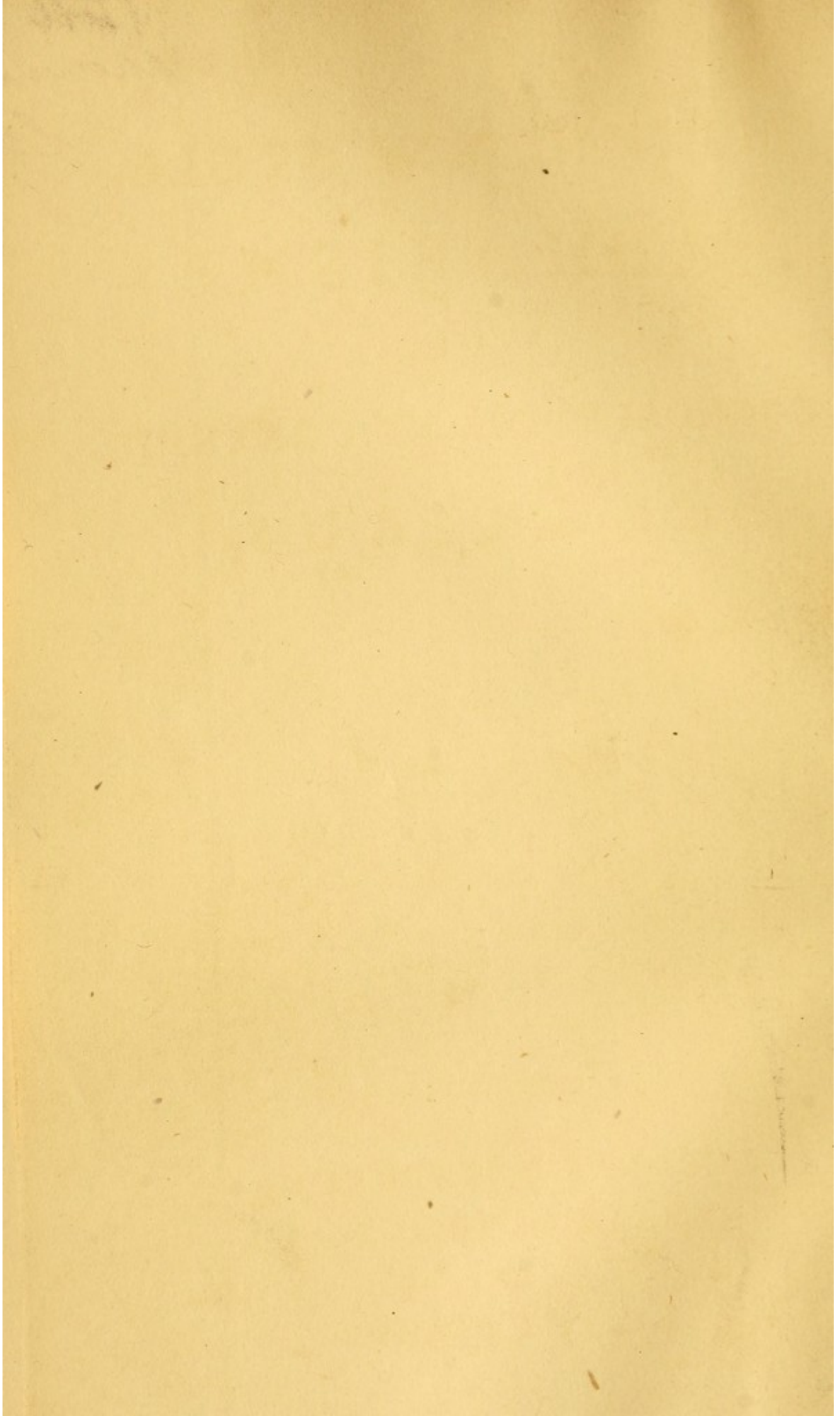
11. A. 99.







Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Open Knowledge Commons and Harvard Medical School



Aphorismi
MAXIMILIANI STOLL,

APHORISMI

DE

COGNOSCENDIS ET CURANDIS,

FEBRIBUS.



LUGDUNI BATAVORUM,

APUD { HAAK ET SOCIOS, }
ET
{ A. O. ET J. HONKOP. } 1788..

MAXIMILIAN STOLL

APHORISME

DE

COGNOSCENDIS ET CURANDIS



EUROPEI BRYANORUM

HAAR ET SOCIOS

1788

A. O. ET J. HONKOR.

LECTORI.

APHORISTICUM Boerhaviï dicendi genus, paucis multa complectens, mihi semper est plurimum probatum.

Placent enim fideliter casteque observata, & canones inde legitima inductione confecti, significanter dein lucideque expressi. Hæc dos est Boerhavianis; hoc mihi exemplar fuit: quod si non fuero affecutus, erunt qui melius facient, sed tum solum, si Boerhaviium *approximando* sequantur. Verum uti hæc probo, ita displicet illa, ut nunc est ventosa loquacitas quæ sub amplo verborum volumine nil solidi tenet; displicet illa opinionum vertigo, qua ars laborat, ubi hypothesis hypothesin trudit.

En cur summi Viri Aphorismis de cognoscendis & curandis febribus meos junxerim, eosque non paucos, nec absque labore sane. Nempe illius quædam aut expungenda videbantur, aut refingenda: alia aliter digerenda: quæ utique Vir immortalis, si illi daretur, re-

L E C T O R I.

centiorum observatis nunc uti, pro ingenii sui admirabili felicitate multo abundantius præstiffet. Quippe febrium contemplatio magis fovers claros in arte Viros exercuit hucusque profecto multos, neque id incassum: crevit hinc observationum silva, unde selectas institui, & axiomata condi debebant, Boerhavianis inferenda.

Actorum rationem me debere lectori, paulo magis articulata, & quæ omiffa, mutata, inserta propius spectet, lubens fateor: Verum, cum omnium nequeam, intra arctos epitomes cancellos clausus, paucorum nolim, id negotii in tempora prælectionum distuli.

Sed vel sic noverit peritus lector quid præstiterim, & hosce meos conatus æquifaciet.



CONSPPECTUS MATERIARUM.

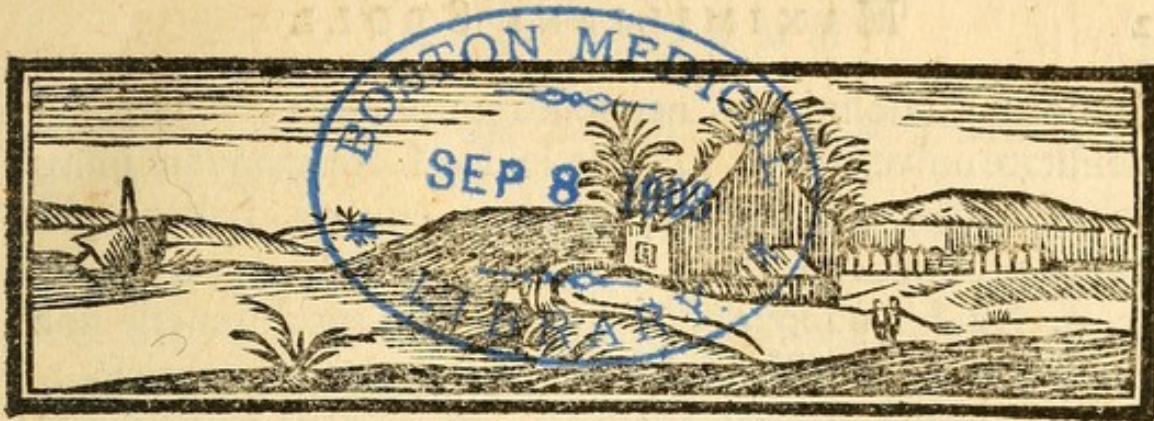
FEBRIS IN GENERE. pag. 1.

S Stationaria.	4
<i>Annua.</i>	5
FEBRIS INFLAMMATORIA.	6
<i>Morbi inflammatorii, sc.</i>	9
<i>Phrenitis.</i>	ibid.
<i>Angina multiplex.</i>	13
<i>Pleuritis humida, seu angina bronchialis.</i>	21
<i>Peripneumonia vera.</i>	22
<i>Pleuritis & peripneumonia latens, chronica.</i>	32
<i>Pleuritis sicca.</i>	34
<i>Paraphrenitis.</i>	43
<i>Inflammatio mediastini, pericardii, cordis.</i>	44
<i>Hepatitis & icterus multiplex.</i>	45
<i>Inflammatio ventriculi.</i>	53
<i>Inflammatio intestinorum.</i>	55
<i>Nephritis.</i>	61
<i>Inflammatio vesicæ urinariæ.</i>	63
FEBRIS BILIOSA.	64
FEBRIS PITUITOSA.	71
<i>Peripneumonia notha.</i>	73
FEBRIS INTERMITTENS.	75
<i>Febris continua remittens.</i>	86
<i>Febris ardens seu καυστο</i>	87
<i>Febris putrida.</i>	89
FEBRES EPIDEMICE INTERCURRENTES.	97
<i>Variolæ: earum insitio.</i>	ibid.
<i>Morbilli.</i>	111
<i>Scarlatina.</i>	113
FEBRIS	

CONSPECTUS MATERIARUM.

FEBRIS INDETERMINATA, NOVA ; INCOGNITA.	116
METHODUS GENERALIS, SYMPTOMATICA.	ibid.
<i>Symptomata febrium potiora.</i>	ibid.
<i>Frigus.</i>	121
<i>Tremor.</i>	122
<i>Anxietas.</i>	123
<i>Sitis.</i>	125
<i>Nausea.</i>	126
<i>Ructus & flatus.</i>	128
<i>Vomitus.</i>	129
<i>Debilitas.</i>	131
<i>Malignitas.</i>	ibid.
<i>Calor.</i>	134
<i>Delirium.</i>	136
<i>Coma.</i>	140
<i>Pervigilium.</i>	141
<i>Status nervosus.</i>	ibid.
<i>Convulsio.</i>	143
<i>Sudor.</i>	144
<i>Diarrhœa.</i>	146
<i>Exanthemata.</i>	147
<i>Apthæ.</i>	151
FEBRES SPORADICÆ, SINGULARES.	154
<i>Febris lactea.</i>	155
<i>Febris puerperalis.</i>	157
FEBRIS LENTA HECTICA.	158
<i>Phthisis pulmonalis.</i>	164
MONITA ET PRÆCEPTA.	170





F E B R I S I N G E N E R E .

I.

FEBRIS frequentissimus morbus, plerorumque morborum aut initium, aut comes, aut finis est; eorum quoque, uti & mortis, & sanationis optima causa; hinc accuratius explicanda.

2. Cujus quia abdita habetur natura, summâ ope cavendum ab omni errore, in illâ indagandâ.

3. Errori tamen facilem hic occasionem præbet ingens numerus symptomatum, quo plerumque stipatur, & sine quibus febris esse potest.

4 Ut ille vitetur, opus erit ex infinitis illa phœnomena sola eligere, quæ omni feбри semper adsunt, quorumque cognita præsentia omnes medicos docet febrim adesse; quorum absentia judicant hominem febre carere.

5. Dein ex his detectis riteque expensis natura febris individua invenienda erit.

6. Febris omnis calorem præternaturalem, pulsuum a naturali conditione alterationem, atque aliam quamcumque functionem, vel etiam plures, læsas habet; vario id tamen tempore, gradu, successione.

7. Hæc vero derivanda sunt ab irritabilitate cordis & arteriarum aucta, & exstimulata, a quocumque demum stimulo, & vitæ sic irritatæ conatu adversus stimulum inimicum.

Igitur febris est affectio vitæ, conantis mortem avertere

8. Hinc febris notio nec a fermentatione, neque ab

A

humo-

humorum dissolutione , neque ab eorundem coagulo , aut densitate universim est repetenda. Ne forte quasdam ipsius febris causas remotiores , aut illius effectus habeas pro causa proxima.

9. Ex his quoque colligitur febrim morbum esse non hujus solum , vel illius humoris , sed totius substantiæ.

10. Ubi ea irritatio tanta est , ut morbus velociter & cum periculo decurrat , febris *acuta* dicitur.

11. Ubi tarde , idque cum periculo , vel etiam sine eo , *lenta* vocatur.

12. Utraque *communis* sive epidemica , vel huic illique homini *singularis*.

13. *Acut febriles morbi* vocantur , quos dicta febris (10) comitatur ; *chronici febriles* autem , in quibus adest febris (11).

14. Hinc illorum omnium (13) explanatio pendet a cognita prius febris natura.

15. Quam cum in irritabilitate cordis & arteriarum aucta posuerimus , eaque augeri incitarique possit a causis numero & varietate infinitis , patebit , febris causam proximam infinitas causas pro suis proximis agnoscere :

16. Quarum binæ semper conjungi debent ad producendam febrim , *prædisponens* una , atque altera *excitans* cum neutra sola sufficiat.

17. Causæ excitantes sunt numero ferme infinitæ ; cum quidquid nimium stimulare cor & arterias possit , ad causas febriles pertineat : sola quoque corporis proportio ad ambientia , febris sit causa.

18. Causæ excitantes fere solæ notæ , & sæpius determinandæ ; prædisponentes , ut plurimum , ignorantur.

19. Causa prædisponens per febrim ipsam tollitur , aut in perpetuum , uti e. g. in variolis , & morbillis , aut pro tempore , uti in febribus aliis plerisque.

20. Nonnunquam ea solum ex parte aufertur : inde relapsus.

21. Causæ excitantes , utut (17) innumeræ , ad certas nihil-

nihilominus classes reduci possunt: sunt enim quædam *singulares*; aliæ vero *universales*.

22. *Singulares* uni tantum, alterive individuo ita insunt, ut in pluribus eodem simul tempore non reperiantur. *Universales* vero aut *populares* pluribus communes sunt, eadem tempestate eodem fere modo affectis.

23. Propiores *singulares* causæ (22) referri possunt ad quædam capita; *α*) Ingesta acria, cibi, potus, condimenti, medicamenti, vel veneni titulo, eadem donata hac proprietate, ut digeri, moveri, excerni nequeant; aut ea copia assumpta, ut irritent, suffocent, obstruant, putrescant, *β*.) Retenta intra corpus, quæ excerni solebant ob frigus, unctiones, animi affectus tristes, cibos, potus, medicamenta, venena, aërem nebulosum pinguem, quietem, exercitia solita remissa, obstructions, compressiones a contentis, vel ambientibus. *γ*) Gesta, ut motus nimius animi vel corporis, calor, æstus, *δ*) applicata externa, acria, pungentia, rodentia, lacerantia, urentia, inflammantia, *ε*) quæ humores, horumque motus valde immutant, ut multa externa, vel interna, fames, evacuatio, pus, aqua, ichor, hydropicorum, empyicorum, ferum acre alicubi collectum, bilis accensa, inflammatio, suppuratio, gangræna, cancer, vigiliæ nimix, acriora cujuscumque rei studia, venus nimium culta &c.

24. Causæ universales, (21) aut certæ annorum constitutioni periodice recurrenti debentur, aut annuæ mutationi, aut intercurrenti cuidam universali miasmati.

25. Hinc febrium momentosa divisio nascitur: cum causæ *singulares* dent febres *sporadicas*, itemque *singulares*; *universales* vero *stationarias*, *annuas* & *epidemicæ intercurrentes*.

26. Sporadica febris est a vitio quodam domestico & singulari, tempus anni aut constitutionem epidemicam non respiciente, utut illa in epidemicum morbum plerumque convertatur aut cum eodem jungatur, exemplo variolarum, &c.

FEBRIS STATIONARIA.

27. *Stationaria* certo annorum curriculo continetur, sensim increfcit, viget, atque iterum decrefcit: alteri alterius indolis subnafcenti locum concedens.

28. An *eædem* stationariæ post aliquot emensa annorum curricula certo ac stabili quodam ordine recurrant; num earum definitus quidam fit numerus, an vero novæ subinde nafcantur, determinari non potest, ob defectum observationum multis annis continuis, per industrios medicos, eodem in loco capiendarum, & cum aliis, alibi institutis, comparandarum.

29. Hinc ignorantur hucusque indoles, numerus, extensio, periodus febrium stationariarum.

30. Id solum constat per observationes Sydenhamianas, & nostras, febrim stationariam omnibus omnino febribus, & febrilibus morbis, seu sint ab annua mutatione, seu a causa quadam singulari productæ, dominari, eosque in suam potestatem redigere:

31. In chronicos quoque, seu febriles illi sint, seu febris expertes, magnum imperium esse stationariæ febris.

32. Febris stationaria varios sæpe lusus habet, variosque morbos mentitur, utut eadem ubique sit & indoles morbi atque medendi eadem ubique ratio.

33. Cognosci autem stationariæ natura potest; 1^o. ex spontanea morbi sibi relictæ solutione solius naturæ viribus peracta, ejusdemque eventu vario, spontaneo; 2^o. ex juvantibus & nocentibus forte abhibitis; 3^o. ex analogia cum aliis febribus aliunde cognitæ.

34. Hinc intelligitur, quid agendum sit, in novæ febris ingressu.

35. Cum sub iisdem aëris qualitatibus sensibilibus diversæ nihilominus subinde stationariæ febres sint observatæ, patet, alias quoque dari atque hucusque ignotas causas febrium popularium.

F E B R E S A N N U Æ.

36. Annuæ febres dicuntur, quæ singulis annis constanti quadam lege recurrunt, seseque excipiunt, nisi quædam temporum anomalia, cœlique mutationes abnormes intercurrent, & hanc annuarum successionem turbent.

37. Sunt autem hæ annuæ: febris inflammatoria, biliosa, pituitosa quæ quasi principes & febres cardinales considerantur, itemque intermittens.

38. Quarum singulæ tam late patent, ut innumeræ aliæ febres ad aliquam ex hisce reduci possint, ad eam videlicet, quacum major affinitas, & analogia intercedit.

39. Quælibet harum cardinalium definitæ anni parti respondet: inflammatoria adultæ hyemi & veri primo; biliosa æstati vigenti, atque inchoanti autumnio; pituitosa vero istius fini, & initio hyemis, item veri in æstatem vergenti. Intermittens in ver atque autumnium cadit.

40. Quodsi tempora anni consuetum suum tenorem non observent, alius quoque erit febrium habitus ad anni partes.

41. Varia erit cardinalium harum duratio, intensio, modificatio, lusus, successio, degeneratio, complicatio, & inter sese, & cum aliis morbis: quæ omnia summam medentis attentionem petunt.

42. Hæ quoque, quemadmodum stationariæ, sensim increbrescunt, vigentque, ac sensim iterum decedunt, seu multitudinem ægrorum spectes, seu morbi vim.

43. Tum vero circa constitutionum annuarum initia exitusque, medium quoddam compositumque genus febrium observatur.

44. Quælibet harum cardinalium morbos suos subalternos habet. Sic cephalgiæ, lippitudines, anginæ, tuses, fluxus alvini, &c. tanquam ægritudines subalternæ febri principem seu cardinalem sequuntur, eadem, ac febris dominans, ratione sanandæ.

45. Morbi quoque alii sub annua dominante observati aut ejusdem indolis sunt cum febre annua ; aut , utut a causis singularibus producti , ab eadem nihilominus reguntur. Exemplo apoplexiarum, abortuum, arthritidis, hypochondriacis, hydropis, phthysis, multorumque aliorum.

46. Unde maximi momenti lex sequitur, ut eidem ad speciem morbo sub differentis febris annuæ dominio non eandem medicinam facias.

47. Febres annuæ suam denominationem sæpe a quodam prædominante symptomate trahunt, unde pleuritica, peripneumonica, rheumatica, miliaris, petechialis, variolosa, morbillosa, scarlatinosa, erysipelatosa, tussis convulsivæ, dysenterica, &c. constitutio audit.

48. Nihilominus notio practica & directrix morbi, non tam ex ejusmodi symptomate prævalente, quam ex annuæ febris natura, cum stationaria collata, desumi debet.

49. Atque universim, qui febri medetur, & annuæ simul, & stationariæ rationem habere debet : cum eadem, licet stationaria, diversis anni partibus, diversa annua, diversimode alteretur.

50. An febres annuæ nonnunquam suos limites egrediuntur, vice temporum non suppressæ ? an tunc in alias anni partes, aliis febribus dicatas proferuntur, atque ita stationem diutius obtinent, stationariæ effectæ ?

FEBRIS INFLAMMATORIA.

51. Ad febres principes pertinet inflammatoria, seu synochus imputris.

52. Sanissimos persæpe corripit, sine prodromis, aut iis paucis, & pauco tempore. A valido frigore orditur. Sequitur calor assiduus, attractu non auctus, quin potius mitior, pulsus pleni, fortes, duri, accelerati; subinde vero suppressi

pressi & fictitie molles, præcipue, si alicubi gravis dolor sæviat; facies rubra, vultuosa, oculorum splendor, & dolor palpebrarum ac tensio, olfactus deperditus, lingua albida, aut prærubra, humectata tamen, nisi in gravissimo malo, & diu durante, oris & labiorum siccitas, sitis, cephalalgia, dolor lumborum & lassitudo, somni breves, & cum insomniis, vel & assidua somnolentia in infantibus, puerisque cum pavore & terriculamentis. In his quoque, uti etiam in irritabilioribus, tendinum saltus & artuum motus leviculi convulsivi. Delirium subinde, & cum ferocia. Alvus nulla aut rara, & resiccata; urinæ parcæ, flammeæ. Febris uno tenore pergit, vesperi noctuque parumper aucta, sine frigore tamen, donec circa auroram modice mitescat.

53. Amat hæc febris tempora præprimis frigida, sic cave, hyemem adultam, ver primum, loca editiora, borealia, ætatem juvenilem, virilem, fibram exercitatam, sub diæta spirituosa, carnea, itemque gravidas.

54. Ita tamen, ut non excludat infantes, puerosque, chloroticas, item phthificos. Nonnunquam quoque in hydropicis observatur. Inde hydrops inflammatorius, plethoricus.

55. Decurrit non interrupta, & absque periodo, intra 14 dies plerumque; subinde citius, ut levissima intra nychthemeron terminetur.

56. Nihilominus inflammatoriæ febres etiam *chronicæ* sunt observatæ, complurium mensium, annorum, in hæmoptoicis potissimum, corpore gracili, collo longo, genis roseis, thorace angusto, scapulis alatis, exstantibus, fibra irritabiliore, & ingenio præcoci, acuto.

57. Hanc producant evacuationes sanguinis consuetæ nunc suppressæ narium, mensium, &c. Perfrigeratio calefacto corpore, labor intensus corporis animique, infolatio, diæta spirituosa valde, medicamenta acria, frigus boreale intensum. Graviditas, puerperium, vulnera, &c.

58. Causæ leviores , symptomata mitia , corpus antea sanum salutem , contraria periculum portendunt.

59. Febris inflammatoria alia *simplex* est , alia vero *composita* , quæ aliam febrim sibi junctam habet , inflammatoriæ comitem , effectum , causam : Estque composita frequentissima ; varietate symptomatum , discrimine , sanandi labore summopere notanda.

60. Frequentior est inflammatoriæ complicatio cum biliosa , variolosa , morbillosa miliari , petechiali , scarlatinosa , erysipelatosâ , &c. Inde Medicorum dissenso componenda , de antiphlogistica methodo in hisce febribus , varioque illarum stadio.

61. Ea sæpius quoque , ac vulgo putatur , sub schemate febris putridæ delitescit , aut cum eadem complicatur. Hinc & inflammationes occultæ , perniciosæ , pulmonum , viscerum abdominalium in ipsa febre putrida. Diagnosıs adcurata hic summe necessaria , sed difficillima.

62. *Simplex* æque , ac *composita* vel est *universalis* , & sine topica inflammatione cujusdam partis , vel verò cum eadem.

63. Hinc nova divisio sit febris inflammatoriæ sive simplicis , sive compositæ varietates complectens , phrenitidem , anginam variam , gastritidem , enteritidem , &c. de quibus infra.

64. Terminatur , si simplex fuerit , 1°. in salutem a) benigna resolutione , b) crisi bona , sæpius , sudoribus , hæmorrhagiis , urinis , rarius alvi fluxu. c.) abscessu tempestive extrorsum aperto. 2°. In mortem vero inflammationis magnitudine , crisi erronea , abscessu interno clauso , non aperiundo , gangræna , 3°. in alium vero morbum , eumque varium , pro varia variorum viscerum læsione per febrim inducta.

65. Composita vero terminatur & hisce modis , & aliis quoque , febris complicatæ propriis. Nonnunquam abit in febrim proxime instantis constitutionis , aut cum eadem complicatur.

66. Composita peior est simplici.

67. Curatio fit laxando stricta, minuendo humorum movendorum quantitatem, sc. phlebotomia larga, iterata, fotu emolliente, potuque eodem, saponaceo, acidiusculo, refrigerante, diæta consimili, quiete corporis animique, atque iis omnibus, quæ sub nomine regiminis antiphlogistici sunt nota.

FEBRIS INFLAMMATORIA CUM INFLAMMATIONIBUS TOPICIS.

68. Nunc febris inflammatoria consideranda, quæ singularem inflammationem sibi junctam habet, huic, illive organo inductam, unde ab ejus functione læsa toti morbo imponitur nomen; talis est phrenitis, coma, carus, angina, peripneumonia, hæmoptoë, pleuritis, inflammatio mammarum, diaphragmatis, ventriculi, hepatis, lienis, mesenterii, intestinorum, renum, ureterum, vesicæ, uteri, juncturarum, &c.

P H R E N I T I S.

69. Si delirium perpetuum, non raro ferox, a cerebro primario affecto, cum febre acuta continua inflammatoria oritur, vocatur *phrenitis vera*; ab alia phrenitide, alias & causas causarumque sedes habente, distinguenda.

Si a malo aliunde in cerebrum delato in febre, inflammatione, &c. *phrenitis symptomatica*, παραρροσυν desipientia, dicitur.

70. Causæ sunt eæ omnes, quæ febris inflammatoriæ, cæterarumque inflammationum, illæque præterea, quæ sanguinem validius ad encephalum urgent, ira, insolatio, opium, nocturna aut pocula, aut studia, vis externa capiti illata, &c.

71. Antecedunt *veram*, calor, dolorque internus capitis, ingens, & inflammatorius, sanguinis copia nimia, dispositio inflammatoria, rubor oculorum, faciei, somni turbulenti, desipientia levis, adolescentia, calidorum usus, insolatio, vigiliæ, ira, mœror, protervia seu ferocitas, oblivio subitanea, siccitas totius, maxime oris, faucium, gutturis, oculi lucis impatientes, scintillantes, involuntarie lachrimantes, lemosi, collectio floccorum.

Alteram vero omnis fere morbus acutus cum febre, dolor artuum, laterisque, velut a pleuritide rheumatica, & vagus, cum levi perturbatione animi, inflammatio pleuræ, pulmonis, diaphragmatis, quæ puffedima; hanc præfagit lingua nigra, alvus suppressa, urina aut parcissime secreta, aut in vesica retenta, aut excreta parca, pallida, decolor, tenuis, ubi antea contrarium obtinuit, urina cum suspensio nigro; *adipia*; ferocitas, rubor, pervigilium, cutis sicca, strigosa, imperspirabilis, fæces albæ (hæ ubique lethales) respiratio cita in morbo non pectoris, pulsui non respondens; deglutitio per vices læsa, potu in nares regurgitante, absque angina, signa instantis inflammationis in capite.

72. Utraque, (71) ubi præsens est, hæc habet symptomata; 1^o. idearum sensilium depravationem, ut & sensuum internorum, & rationis, & affectuum; 2^o. ferocitatem auctam & efferam, inquietem, vel sæpe somnos turbulentos; 3^o. pulsum durum, respirationem raram & magnam; 4^o. faciem plerumque rubram valde, vultuosam, adspectu horrendam, oculos protuberantes, trucesque, stillicidium narium.

73. Prognosis hisce fere describitur:

Phrenitis vera est acutissimus morbus; 3tio, 4to, 7moque die necat, raro hunc transgreditur.

Inde aut convulsi, aut apoplectici pereunt, magnitudine inflammationis, lymphæ coagulabili intra meninges transfudante, sero copioso in ventriculis collecto vicina premente.

Aut abit in maniam insanabilem meningibus duris, in-
crassatis, concretis.

Paulisper adscendens immanis fit.

Sæpe definit in lethargum, coma, catochen.

Vomitus æruginosus ratione inflammati cerebri, sputatio
frequens & indecora in adstantes, tremor, fæx alvi &
urina interceptæ, vel albæ, urina cruda, convulsio, ve-
natus floccorum volitantium, oculi pulverulenti, fixi,
obliqua tuentes, distorti, alter altero major, albuginea
prospectante, pupilla ampla, ad lucem immota, masti-
catio continua, cum oris spuma, deglutitio laboriosa,
sonora, suffocans, dentium stridor; *adipsia*, plerumque
convulsionis prænuncia, permutatio symptomatum per-
petua, ulceris tumentis subsidentia, frequentia sunt præ-
sagia periculi summi, & mortis.

A peripneumonia lethalis; a variolis mala admodum;
ab ileo lethalis.

Inflammatio paulisper fixa, & asperitas faucium ad
superiora vergens creat phrenitidem mortiferam; hi pal-
pant, & laboriosi sunt.

Quæ versatur circa necessaria, pessima.

74. Cadavera defunctorum a phrenitide exhibuere en-
cephalum inflammatum, gangrænam, abscessum, spha-
celum cerebri, aut acres rodentes ichores.

75. Ex quibus cunctis elicitur causa proxima phreni-
tidis veræ, inflammatio vera encephali primario orta;
symptomaticæ vero, inflammatio similis orta a raptu ma-
teriæ phlogisticæ in encephalum.

76. Quidquid has producere potest, fungi poterit cau-
sæ propioris munere. (71)

77. Quin hinc vera diagnosi utriusque mali.

78. Curatio requirit attentionem ad sequentia.

Phreniticis varices, vel hæmorrhoides fluentes profunt.
Alvi fluor bonus.

Dolor ad pectus artusque, vel & vehemens tussis su-
perveniens, sæpe solvit malum.

Ut

Ut & hemorrhagia.

79. Phrenitis vera requirit citissime validissima remedia, quibus tolli possit inflammatio ad encephalum orta.

80. Quæ petenda maxime ex curatione inflammationis in genere, observatis hisce. Venæsectio instituenda larga, per amplum vulnus, repetita, in pede, brachio, jugulo, fronte. Hirudines ad tempora, retro aures, & cruenta nuchæ scarificatio post phlebotomias. Diluentia ex decoctis antiphlogisticis, nitrosis, affatim haurienda. Clysmata antiphlogistica, additis laxantibus. Ad anum hirudines, maxime, si hæmorrhoides olim tumuerunt. Colutoria, gargarismata lenia revocanda in crebrum usum. Nares, oculi, aures fovendæ. Caput radendum. Pediluvia, epispastica, cucurbitæ, ad inferiora adplicanda. Corpus moderato frigore reficiendum, & erectum tenendum.

81. Si vero phrenitis ab alio morbo inflammatorio jam facta oritur, ante omnia attendendum, an genius ejus mali patiatur adhiberi modo dicta (80); si non, tum curanda ex methodo illi morbo debita, semper additis derivantibus, & topicis remediis.

82. An camphora cum nitro in vera phrenitide, an potius in delirio a systemate nerveo per febrim nimis irritato? an moschus, & quando? an post usum venæsectionis, & aliorum refrigerantium, opium? an hoc serius magis convenit, febre cessante, delirio levi, desipientia, fatuitate ob keneangeiam, remanente? Nocebit certe in vera phrenitide vigente.

83. Huc phrenitis puerperarum spectat, in non lactantibus, aut non sufficienter; post primum puerperii triduum, incerto tamen tempore, a plethora ad encephalum determinata, oriri solita; in maniam, sæpe sanabilem, non raro abiens.

84. Huc quoque phrenitis a vi externa capiti illata; evacuationibus sanguinis uti in vera; purgationibus antiphlogisticis; actu frigidis, nive, glacie, pannis sale amoniaci,

niaco, nitro imbutis, toti capiti impositis, & dein ad-
perfa frigida madefactis fananda.

85. Relapsus faciles; convalescentia tarda.

A N G I N A.

86. Impedita valde, dolens admodum, vel & impe-
dita & dolens simul deglutitio, atque respiratio, quæ
contingit a causa morbosa agente in partes binis his func-
tionibus inservientes, supra pulmones, & stomachum
positas *angina* vocatur.

87. Cujus duplex observatur species; prima sine ullo
signo tumoris externi, internive apparet; altera vero cum
aliquo tumore in aliqua parte organorum descriptorum (86)
deprehenditur semper.

88. Illa prior in fine morborum diuturnorum, maxi-
me post ingentes & sæpe repetitas evacuationes contingit;
pallorem faucium, siccitatem harum, tenuitatem simul,
comites habet; quare nervos & musculos resolutos ple-
rumque habet; raro curatur, & tum tantum remediis re-
plentibus vasa vacua bono succo vitali, calefacientibus,
corroborantibus. In phthisi fere semper est signum immi-
nentis mortis.

89. Eadem prior species aliquando oritur subito sine
signis manifestis prægressis ullius morbi: vix capit mede-
lam; & fere symper, post mortem, suppuratum pul-
monem demonstrat.

90. Quæ cum tumore accidit, varia nomina accipit,
vel a natura tumoris, vel a loco per tumorem occupato;
sc. catarrhalis, inflammatoria, purulenta, scirrhusa, can-
crofa, gangrænosa, putrida, maligna, pituitosa, bi-
liosa, erysipelatosaf, scarlatinosa, miliaris, aphthosa,
morbilliosa, variolosa, venerea, convulsiva.

91. Occupant hi tumores (90) linguam, ejus muscu-
los, palatum, tonsillas, uvulam hujus musculos, cava
offium

offium frontis, maxillæ superioris, offis sphænoidis, enato & ibi radicato polypo increfcente, nares obturante, palatum deprimente pendulum, fauces anguftante, pharyngem, laryngemque occludente, mufculos offis hyoidis, omnes vel aliquos, mufculos laryngis externos, internos, communes, proprios, afperæ arteriæ membranam internam mufcularem, pharyngis mufculos superiores, & œfophageum, ipfum œfophagi mufculum, glandulas afperæ arteriæ & œfophago ita vicinas, ut hæc fistulæ ab iis tumentibus comprimi queant, ut funt falivales omnes, tum vagæ circa hæc loca, ac tandem ipfæ thyreoideæ.

92. Ex qua historia (88 ad 92) perfpecta apparet ratio tam multiplicis, improvifi, & funesti sæpe eventus, hujus mali (86).

93. Quum vero tam varius ille morbus fit, tam varium effectum producat, variaque adeo remedia & artem medendi postulet, brevitatis hic neceffaria non permittit, fingula hic recensere: hinc de inflammatoria angina paucisque aliis potiffimum agendum.

ANGINA INFLAMMATORIA

94. Quando ab inflammatione glandulæ (91) vel mufculi (91) occupantur, tum oritur morbus, hic accuratius describendus, ob fummam, qua funestus est, acutiem, & velociffimam; & infuperabilem sæpe violentiam.

95. Hujus (94) mali caufa 1^o. in genere est omnis ea, quæ inflammationem quantumcumque potest producere. 2^o. illa omnis quæ inflammationis caufas determinat imprimis ad loca descripta (91) maxime ad laryngem, pharyngem, os hyoides, horumque mufculos, tum ad fistulæ pulmonalis superiora, talia autem funt, dispositio propria juvenibus, fanguine divitibus, rufis; exercitium frequens, validumque harum partium, oratoriæ exercitatio, cantus, clamor, fortis equitatio adverfo vento & frigido,
tuba:

tubarum & fistularum inflatus, labores validi in aëre frigido, calor æstuans, magnum frigus excipiens, tempore verno, aridæ fauces ob aëris recepti & expulsi fervorem in æstu solis, vel in febre inflammatoria.

96. Ubi ex his causis (95) nata est, varia, & inter ea, horrenda symptomata creat, pro diversitate partis ejus quam occupat.

97. Si sola laborat pulmonalis fistula, illæsis aliis, in interna sua membrana musculoſa, tum oritur ibi tumor, calor, dolor, febris acuta calida, cæterum externa signa nulla, vox acuta, clangosa, sibilans, inspiratio acute dolens, respiratio parva, frequens, erecta, cum summo molimine, hinc circulatio sanguinis per pulmones difficilis, pulsus mire & cito vacillans, angustia summæ, cita mors. Estque hæc una ex iis, que funestissimæ, nec externa dant signa: quo vero propius glottidi & epiglottidi malum, eo sane magis lethale. Quibusdam dicitur angina polyposa, membranacea, trachealis: 1ma anginae inflammatoriæ species.

98. Si larynx imprimis acute inflammatur, & sedem habuerit malum in musculo albo glottidis, & simul in carnis ei claudendæ inservientibus, oritur dirissima, subito strangulans angina. Signa, ut priora, (97), dolor in elevatione laryngis ad deglutitionem ingens, auctus inter loquendum atque vociferandum, vox acutissima, stridula, citissima, cum summis angustis, mors. Estque hæc, sine signis externis, omnium pessima, 2da. species.

99. Si soli musculi elevando offi hyoidi, & laryngi servientes inflammantur valide, signa evidentia sunt hæc, respiratio satis libera, deglutitio in prima actione suæ exercitationis acutissime dolens, tum signa inflammationis in genere, & eadem in iis musculis, qui apparere examinanti possunt. 3tia species.

100. Quando autem sola pharynx eodem infestatur malo, signa specifica sunt, inspectis faucibus apparentia, respiratio satis commoda, deglutitio dolens, impossibilis,
mate,

materies deglutienda per nares rediens, eadem in asperam arteriam pulsa & tussim violentam excitans; hinc defectus cibi, potusque ingerendi, exsiccatio & exasperatio omnium humorum in corpore, febris non adeo intensa, major morbi duratio ante illatam mortem. 4ta species.

101. Si vero tonsillæ, uvula, velum pendulum, musculi ejus quatuor pterygostaphylini, inflammatntur validè, tum fiunt fere eadem ac in priori (100); respiratio incommoda, difficilis, per nares nulla, vel parva, per fauces angusta, materies deglutienda ob angustias & summos dolores per os rediens; excretatio perpetua; pituitæ ad cava tonsillarum stillicidium perpetuum, copiosum; dolor acutus in aure interna, & via eo tendente a faucibus; crepitatio in aure dum deglutitio fit, surditas sæpe perfecta. 5ta species, cæteris sananda facilius, & communissima.

102. Quodsi omnes hæ inflammatoriæ species (97. ad 102.) vario concursu, simul ægrum infestent, concluditur facile, eo sæviorum fore morbum, quo plures in unum conspiraverint, tamque simul eo plura, & sæviora symptomata eventura esse.

103. Nam impedito tum cruoris in jugulares externas, vel per has ipsas compressas, reditu, fit tumor faucium, labiorum, linguæ, vultus, linguæ exsertio, intorsio, inflammatio, oculorum rubedo, protuberans tumor horrendus, cerebri ob eadem suffocatio, hinc visus, auditus, tactus hebetes, delirium, hiatus oris, stertor, decubitus impossibilis præ suffocatione, rubor, tumor, dolor, pulsatio, sæpe in collo, pectore, cervice, conspicui; unde venæ jugulares, frontales, raninæ varicosæ tument.

104. Decurrit autem omnis angina consuetum inflammationis generalis iter, easdemque facit, ac patitur mutationes.

1ma. species finitur 1^o. resolutione benigna; 2^o. crisi erronea, lymphæ coagulabili subito transsudante; unde mors plerumque subitanea, suffocans; raro salus, pseudomen-

domembrana inter tussendum rejecta; 3°. abscessu, & inde nata phthisi.

2da. vero terminatur 1°. lyfi; 2°. suppuratione, aut sanabili emollientibus, balsamicis, &c. aut phthisin trachealem, tandem & pulmonalem inducente; 3°. lymphæ coagulabili subito transfudante, eventu vario; 4°. primis horis aut diebus suffocando, glottidis rima elisa; 5°. gangræna.

3tia. & 4ta. species exitus habent partibus inflammatis musculosis communes.

5ta. Tandem solvitur 1°. lyfi: 2°. crisi subita, lymphæ phlogistica transfudante; 3°. abscessu introrsum communissime, rarissime extrorsum vel sponte rupto, vel pharyngotomo aperto; 4°. tumore scirriformi: 5°. suffocando nimia mole; 6°. metastasi subitanea ad encephalum, pulmones, &c. vario exitu; 7°. gangræna.

105. Ergo si signa docuerint, anginam esse 1mæ & 1dæ speciei, confestim examinandum, an puræ hæctenus inflammatio adsit; tumque citissime per efficacissima remedia tentanda resolutio est. Itaque 1°. cita, magna, repetita missio sanguinis, eousque ut debilitas, pallor, refrigeratio, vasorum collapsus, doceant vim superstitis non posse augere tumorem & rigiditatem vasculorum, exercenda erit; hirudo in loco vicino, externo, sectio jugularis præranina; 2°. clysmata emollientia, eccoprotica, repetita; 3°. victu, potuque tenuissimo, & lenissimo opus; 4°. nitrosi, subacidisque medicamentis, 5°. vopore humido, molli, tepido assidue hausto, fomentis externis, derivantibus epispasticis, cucurbitis, scarificatis, & liccis, sinapismis collo & pectori appolitis.

106. At species 3tia raro tam periculosa ac 1ma & 2da, eadem remedia (105), sed leviora, petit. Hic autem imprimis cataplasmata anodyna, laxantia, emollientia externa necessaria.

107. Dum denique angina (100. 101. 102) adhuc inflammatoria, infestat, tum eadem remedia (105. 106)

requiruntur unita , sed addendæ perpetuæ humectationes oris & faucium, per lenissima attenuantia nitrofa, diluentia aquofa calida , laxantia pinguia , quæ ore quieto contineri, leniter gargarifando applicari , fistula injici poffunt: requiritur continua opera , ne arefcant partes.

108. Si omnibus his non, fero , vel frustra tentatis (105. 106. 107) , morbus fit maxime recens & strangulans a caufa superiori, quam erit locus fectionis, cum fymptomatibus peffimis (103), nec tamen adhuc gangrænofis , ftatim poft acerbam prognofin instituenda erit *ἔργον τομῆς*.

109. Quæ fiet præparato corpore ægri , in afpera arteria infra laryngis inferiora ad pollicis diftantiam ; difciffa cute , & integumentis ; amotis mufculis; fecto interftitio inter annulos arteriæ afperæ ; imposito canaliculo argenteo; dein ablata caufa, quæ exegerat hanc operam, vulnus percurrando ; interim clyfmata nutrientia applicando , fi deglutitio impoffibilis.

110. In quibusdam peculiaris eft in anginam proclivitas.

111. Poft validam tonfillarum inflammationem manet non raro tonfillæ corpus mole majus , cætera fanum.

112. Subinde vero tonfillæ tumor fcirrhodes remanet , indolens , innoxius at incurabilis , a lymphaphlogiftica e vafis effufa , diffufas per tonfillam , & indurata. Differt a vero fcirrho.

113. Solo tempore minuitur parum , & durior evadit.

ANGINA SUPPURATORIA.

114. Si malum jam eo procefferit , ut fuppuratio loci affecti jam incipiens cognofcatur per fua figna, erit tentanda via abfcelfus per artem , & remedia generalia ex chirurgicis nota ; maxime autem molli, affiduo gargarifmate , largo cataplafmate laxante , pertufione loci , fenfibus deprehenfi , bronchotome (108. 109.)

115. Illa autem anginae species, quæ prior descripta (97. 98.), raro eousque adollescere potest, sed vel prius resolvitur (105), vel necat.

ANGINA GANGRÆNOSA.

116. Si tandem causæ anginae (95) augmentur, & in parte nobili magis (97. 98.) hærent, vel & in externis (100. 101), sæpe in gangrænam abit lethalem; id vero novimus, 1^o. ex signis hujus generalibus, aliunde repertendis, applicatis ad partes obsessas, quarumque functio læsa: 2^o. ex signis propriis; si tumor, ruborque prius conspicui, subito, sine bona causa, disparuerint: si dolor similiter sic abiverit; fauces subito æquales, lævesque fiunt; siccae, glabræ lividæ fauces; tum nullam capit magnitudo nimis proventi mali medelam.

117. In scirrhum circa tonsillas, uvulam, palatum, abit angina eorum locorum, ex causis scirrhorum cognitis. Unde cognoscitur facile, curatur difficulter: maxime ubi in cancrum jam abiit. vid. (118).

ANGINA SCIRRHOSA.

118. Si glandulas descriptas (91) scirrhosus, & multum increscens tumor occupavit, signis scirrho cognoscitur; atque ex noto ejus situ futura angina prævidetur, nata vero perspicitur; tum, si extirpatio possit fieri, ea sola remedio erit tuto; aut in internis circa fauces corrosio multa cum prudentia tentada.

ANGINA CONVULSIVA.

119. Si nervi motores organorum degluttonis, vel res-

pirationis, impediuntur suas exercere functiones in illa organa, oritur paralytica angina; talis a luxatione dentis vertebræ dicitur contingere, aut alterius vertebræ cervicis ad interiora. Si convulsionum causa quæcumque musculos pharyngis, laryngisve occupaverit, oritur subita, suffocativa angina: talis in epilepticis, spasmodicis, hysteris, hypochondriacis sæpenumero fit, abit, redit: curatur imprimis his, quæ iis morbis curandis propria sunt.

ANGINA AQUOSA.

120. Angina aquosa, œdematosa, catarrhosa tenuis, est impedita, vel dolens respirandi, vel deglutiendi exercitatio, cum tumore lymphatico partium, quibus illa fit, vel vicinarum.

121. Habet ergo, ut cæteræ aquosæ colluvies, sedem in parte glandularum, ubi reconditur, atque excernitur secreta arteriis lymphæ.

122. Ergo pro causa agnoscit, quidquid exitum liberum lymphæ impedit: eorum vero est numerus ingens, & diversitas. Compressio venarum quæcumque, in quas forte earum glandularum emissaria se evacuant; obstructio nata in ipso folliculo glandulæ a gypso, pituita, lapide, fungo, & similibus ibidem enatis; obstructio facta in ipsis emissariis a causis iisdem; compressio eorundem locorum; frigus finibus excretoriorum meatuum applicatum; debilior humorum circumactio.

123. Effectus talis mali sunt, tumor aquosus, albus, frigidus, vicinorum compressio, impedimentum functionum, quæ a non compressis pendebant.

124. Hinc signa diagnostica (120. 121. 122.), & prognostica (123) facillime patefcunt.

125. Curatio autem hic peragetur iis, quæ 1^o. causas obstruentes resolvunt, movent, aut rodendo, vel fecando,

do, tollunt. Huc spectant emollientia, aperientia, laxantia, forma fatus, cataplasmatum, gargarismatum, injectionum, collutorum, vaporum, applicata; tum frictiones; caustica; scalpellum. 2°. Quæ copiam lymphæ, per opposita loca evacuando, minuunt: quod fit apophlegmaticis, vesicatoriis, sudoriferis siccis externis, internis, diureticis similibus, hydragogis per alvum. 3°. Abstinencia ab liquidis; victu calefaciente, exsiccante. 4°. Augendo vim circulationis per remedia nota.

126. Ex hac historia data (86 ad 126): intelligitur ratio observationum hypocraticarum.

Angina sine ullo signo conspicuo, solo strangulatu orthopnoico se prodens, cum febre acutâ, dolore magno capitis, vel crurum, signe signis bonis, cito lethalis, primo scilicet, secundo, vel tertio die.

Angina *επιγλωσσει* orta ex aliis inflammatoriis morbis, aut si species (97. 98.) nata ex (99. 100. 101), lethalis.

Angina spumam oris excitans, serum tenue exprimens, fæces alvi sine sensu dimittens, in febre valde acuta, sine ullo signo conspicuo occupans, cum recessu tumoris, ruboris, pulsationis in faucibus vel lingua, tamen strangulans, ubique lethalis, & præceps.

127. Plures supersunt anginae species, *symptomata* aliorum morborum, ex quorum cognitione earum indoles, & curatio scitur.

PLEURITIS HUMIDA, SEU ANGINA BRONCHIALIS.

128. Inflammatio subinde bronchia, eorumque ramificationes præhendit; inde febris acuta continua cum dolore lateris interiori, inflammatorio, tussi & inspiratione aucto, cum sputis croceis, cruentis.

Pleuritidem *humidam* appellant.

129. Sede differt a pleuritide sicca, quæ pleuram afficit:

differentia ab illis non observata qui de sede pleuritidis controversiam moverunt.

130. Causas habet inflammationum generales, & eas quoque, quæ anginas, trachealem præprimis, & peripneumoniam producunt.

131. Exitus quoque eosdem habet cum iisdem morbis, habita ratione affectæ partis: nempe in sanitatem, morbos alios, aut mortem.

132. In sanitatem abit, 1^o. resolutione benigna in morbo levi, a causis levibus; 2^o. crisi per sputa, sudores, urinas, alvum, coctione prægressa, & diebus decretois 4to, 5to, 7mo, 9no, 11mo, ut plurimum.

133. Terminatur quoque materie inflammatoria repente deposita in cava aërea, coctione prægressa, & die instante, eventu vario.

134. Morbus exigit methodum antiphlogisticam, inflammationis magnitudini commensuratam, sc. venæ sectiones, potus tepidos, emollientes, nitrosos, balnea pulmonum, vaporibus aquæ dulcis inspiratis.

135. Exitus reliqui tum ex cognitione inflammationis in genere, tum ex iis quæ de angina inflammatoria dicta, sunt repetendi.

136. Ex hucusque dictis colligitur, cur sputa purulenta post *humidam* pleuritidem morbum curatu difficilem notent; insanabilem vero post siccam. Patet quoque, plurima effata veterum æque ac recentiorum de pleuritide, ad *hanc* præprimis, *humidam* nempe, seu ad *anginam bronchiale*m pertinere.

Intelligitur etiam, cur hic morbus tam frequenter cum eo jungatur, de quo nunc agetur, cum eoque *pleuroperipneumoniam* constituat.

PERIPNEUMONIA VERA.

137. Si in pulmone inflammatio vera concipiatur, morbus vocatur peripneumonia.

138. Signa sunt 1^o. ea quæ febris inflammatoriæ, 2^o. pulmoni inflammato peculiaris: sensus oppressionis ad thoracem assiduus, indeque, atque ob tussim siccam, humidam, cruentam, profundius inspirandi facultas impedita.

139. Causæ plurimæ revocari queunt 1^o. ad generale omnium inflammationum per totum corpus; 2^o. ad eas quæ impris pulmones afficiunt: ut sunt aër humiditate, siccitate, calore, frigore, gravitate, levitate, exhalationibus causticis, vel adstringentibus, aut coagulantibus constans, sicque peccans; chylus ex crassis, siccis, viscosis, cum acribus permistis, vel sine iis; exercitia pulmonum violenta, cursu, lucta, nixu, cantu, clamore, equitatione forti in vento adverso, venena coagulantia, caustica, constringentia, venis ad cor tendentibus immissa, vehementes animi perturbationes, angina cum oppressione pectoris, & othopnoea, pleuritis valida, paraphrenitis ingens, hepatitis, peculiaris prædispositio, sæpe hæreditaria.

140. Ubi hæ causæ morbum produxerint, & major alterutrius pulmonis portio inflammata, stagnat cruor, extenditur vas, exprimitur transsudatione quasi pars liquidissima, coacervatur crassior, inter cor dextrum, & fines pulmonalium arteriarum, omnis fere colligitur, circulum adhuc obire potens, sanguis, hinc pulmo gravis, explicari impos, livescens; cor sinistrum sanguine orbat, debilitas summa, pulsus exilis, mollis, omni modo inæqualis, respiratio parva, frequens, difficilis, erecta, tussiculosa, calida; sanguinis venosi ante auriculam & cor dextrum stagnatio, rubor faciei, oculorum, oris, faucium, linguæ, labiorum insolitus, caput hebes, soporosum, subapoplecticum, tandem suffocans, inexplicabili cum anxietate & delirio, mors.

141. Si tale malum (140) utrumque pulmonem simul, & valide infecerit erit cita & insuperabilis mors; quum nullo remedio antiphlogistico juvari natura queat.

142. At, si parvum in uno pulmone locum infestat, nec causas validas habet, aliqua, nec tamen certa, spes est curari bene posse.

143. Inde (138 ad 143) signa diagnostica, & prognostica utcumque hauriri possunt; maxime si consideremus exitus esse ut inflammationis; inde etiam status accipit vario durationis tempore varios, ita, ut abeat in sanitatem, alium morbum, mortem.

144. Sanatur 1^o. resolutione benigna 4to 5tove die; si temperies laxa, humores blandi, inflammatio non magna, cum alio morbo pulmonum, aut alia cum febre non complicata, neque hæreditaria fuerit ad eum morbum prædispositio; 2^o. crisi die 7mo, 9no, 11mo, 14to; scilicet, a) sputo cito, libero, copioso, flavo, cum paucis sanguine misto, fatis crasso, dolorem sedante, & respirationem emendante, pulsus ampliolem, & pleniolem reddente, in album, blandum cito mutato; id fit, si sedes mali non valde ampla; b) alvi fluxu bilioso, levante, & similia fere, ac sputa descripta, ejiciente. c) urina copiosa, crassa, hypostatica, levante cum sedimento, primo rubro, sensim albescente, ante septimum diem comparente, dein perfertante. Atque tum respiratio adest facilis, febris mitis & boni moris, calor, humiditas, laxitas, mollities, æquales toto corpore.

145. Abit in alium morbum, pendentem ex natura inflammationis, vel ipsius pulmonis, prout sua hinc propria actione destituitur.

146. Hinc primo in suppurationem, quæ fit, ubi materies inflammatoria, ab ipsa natura resolvi non potens (144), nec arte emendata, tamen blandior, stagnans, calens, pulsa, vascula tenuia rumpit, in pus resolvit, latera coercencia extendendo, vel rodendo abscessum, vomitacumve format, intra quatuordecim dies.

147. Id futurum (146) demonstratur his observationibus: 1^o. si signa certa peripneumonix fatis acris (142), nec tamen acerrimæ (140. 141), primo extiterierint. 2^o. Si resolutio, ejusque signa (144), non fatis cito ap-

ruerint. 3^o. Si symptomata (140) nec sputo cocto, & criticis diebus, 4^{to}, 5^{to}, 7^{mo}, 9^{no}, 11^{to}, 14^{to}, evacuato per ordinem, qui sanationem doceat mutatione successiva excreti, nec educatione cruoris, nec medicamentis, nec victu debito, superata sint. 4^o. Verum contra, symptomata non pessima, pertinacia, cum continuo delirio, pulsu undoso, mollique permaneant.

148. Fieri autem jam re ipsa cognoscimus per hæc: 1^o. sit signa sint (147). 2^o. ubi leves, vagæ, sæpe repentæ, sine manifesta causa horripilationes contingunt; dolor remittit, dispnoea manet, genæ & labia rubent, sitis adest, febricula vexat, imprimis vespertina, pulsus debilis, mollisque.

149. At jam factum declarant, 1^o. signa prægressa (147. 148). 2^o. tussis pertinax, sicca, ad partem motumve aucta, respiratio difficilis, parva, anhelosa, strepens, post partum, & motum aucta, decubitus in unum modo, id est, in affectum latus tolerabilis, febricula continua, periodica, a cibo, potu, motu, exacerbata, cum rubore genarum & labiorum, appetitus prostratus, sitis magna, sudor nocturnus, maxime circa jugulum & frontem, urina spumosa, pallor, macies, debilitas summa.

150. Id apostema jam factum (149) exitus habet varios: 1^o. Suffocat tumore occupante totum pulmonem, vel comprimendo impediendo ea, quæ adhuc in eo libera. 2^o. Suffocat subita eruptione puris, vomica in asperam arteriam se exonerante uno cum impetu. 3^o. Solvitur sputo purulento, liberante, consumente. 4^o. Solvitur lapsu puris in cava thoracis, inve mediastini dilatata vacua. 5^o. Inde tabes, phthisisque varia, empyema fere lethale.

151. Alter morbus a peripneumonia fit, si inflammatoria materies (146. 147. 148.) intra pulmonales veliculas resorbetur, in loca quædam deponitur; unde liberatur pulmo, oneratur pars alia; quæ si minus requisita ad vitam, est *μεταστολας* bona; si vero in hepar, lienem, cerebrum, & similia loca fluxerit, pessima plerumque erit. Hinc fiunt abscessus in peripneumoniacis ad aures, crura, hypochondria.

152. Tales abscessus futuros esse declarant: 1^o. observatio signorum peripneumoniæ non pessimæ (147. 148. 149), cum febre non vehementi, nec maligna, tamen continua; cum dolore thoracis, anxietate, gravitate, dispnoea, non pessimis, sine finis resolutionis (144.) 2^o. si cum his pulsus multum vacillans, omni modo, assidue. 3^o. dolores, rubores, calores, tensiones, circa loca dicta (151).

153. Illos vero futuros circadecura scimus, si 1^o. signa futurorum abscessum (152) a sint. 2^o. si simul cum iis signa sint levioris inflammationis ad hypochondria.

154 Sed futuros circa aures scimus, si 1^o. signa adsint (152). 1^o. mollia simul hypochondria

155. Ad hepar verti novimus, si 1^o. signa sint (152). 2^o. dolor manens in hepate, cum urina subictericia, colore subflavo cutis. Hinc sæpe hepatitis deuteropathica, vomica hepatis nata pessima mala.

156. Abscessus illi (153. 154) si levant pulmonem, si tollunt febrim, si purulenti, manantes, fistulosi manent, si satis cito ante nonum diem, contingunt, tum semper salutare: verum, si sputo jam purulento, nec magis flavo, sine levamine dicto, nascuntur, mali: at, si jam nati evanescent, crudo morbo, peripneumonia redeunte, omnino lethales sunt.

157. Desinit iterum hic morbus in tumorem scirriformem pulmonis, si materies inflammatoria, crisi erronea e vasis expressa, intra visceris substantiam diffundantur, inque tubera, tuberculave coeat, non dissolvenda: inde tota vita difficilis, erecta, tussiculosa respiratio, post partum, motumque aucta, sine signis latentis vomicæ descriptis (149), & peculiaris in novas peripneumonias originarias, & symptomaticas proclivitas.

158. Eadem ferme observantur, si eandem erroneam crisi materies phlogistica in cavum thoracis effundatur, nisi copia materiæ magna, crisi subitanea effusa, ægrum subito suffocet.

Quantitas materiæ phlogisticæ exigua, crisi pedetentim facta, in pseudomembranam abibit, cum tempore mire vasculosam, tenacem, coriaceam, semicartilagineam, pulmones ambientem, arcte stringentem, pleuræ valide nexam. Unde ante enarrata incommoda.

159. Subinde circa criticum diem, coctione prægressa, & sine signis suppurationis aut imminentis, aut jam factæ, lymphæ phlogistica subito deponitur in vesiculas & ramificationes bronchiales; inde aut salus, si materies parca sit, libereque rejecta; aut, si subito effusa, mors inopinanter suffocans.

160. Hydrops quoque non rarus peripneumoniarum & pedissequus, & comes.

161. Tandem, si pulmo vehementissima inflammatione corripitur, a causa interna, vel externa (139), brevi nascitur gangræna, & inde cito sphacelus ob copiam, motumque cruoris in summe inflammato viscere impediti, & ob motum assiduum visceris tenuissimi. Id futurum docent: 1^o. signa violentissimæ peripneumoniarum (140) nullo casu, nec arte sedatæ. 2^o. debilitas summa, cita, pulsu se imprimis manifestans. 3^o. frigus extremorum. At jam natam scimus, si hæc prægressa, sputa ichorosa, tenuia, cinericea, livida, atra, foetida. Inde autem cita mors.

162. Hucusque dicta confirmat observatio historiarum morbi, cadaverumque inde defunctorum incisio: nam pulmo peripneumonicorum reperitur pondere, mola, duritie auctus; ad pleuram redigatus, membrana crassa, albida, nonnunquam tenuiter, firmiter, firmissime coherente, diversis, variæ firmitatis laminis, constante, hinc atque illinc pulmoni pleuræque adnata conclusus. Serum in cavo thoracis pulmonem inflammatum continente, varia quantitate effusum.

163. Unde evidens est, illum morbum quem vetustas hoc nomine descripsit, esse veram inflammationem pulmonum.

164. Eritque prognosis clara, qua asseritur, morbum hunc

hunc semper valde periculosum ; ob necessitatem summam functionis pulmonalis ad vitam, & ad sanandam materiem inflammatoriam ; ob sanguinis perpetuo allati copiam, impetum ; ob motum perpetuum visceris ; ob situm, qui applicationem remediorum renuit ; teneritudinem summam vasculorum facile destruendam ; impossibilitatem revulsionis adeo requisitam in cura inflammationis.

165. Ex quibus (164) liquet, quando, cur, & cum quibus symptomatibus in mortem abeat : scilicet, si totus pulmo, una cum corde inflammatus, cor in latus proci- dit, æger paraplegia resolvitur, frigidus, & sensus ex- pers est, tum secundo, vel tertio die moritur. Si urina initio morbi bona & cocta, post quartum tenuis ; si in vigore morbi erectus sedere cogitur ; si puris est per inferiora secessus : si sicca, cum fervore strepente pleni pul- monis in gutture : si vehemens, in corpore valde sicco, duro, calloso, exercitato ; si mala est cum prærubro valde stillicidio sanguinis : si sicca est, cum maculis ru- bris pectori adpersis : si coryza aut sternutatio multa præ- cedit, sequiturve : si ex ardente febre ortum duxit : si spu- tum biliosum cum pure post sextum diem statim inceperit : si sputum ab initio valde cruentum, flavum sincerum, album rotundum, spumosum valde, dolorem non sedans ; si fuscum cœnosum, amurcosum, nigrum, livescens, in- æquale, æruginosum : si neque febris, neque respiratio- nis difficultas remisit, moritur die septimo, vel nono. Mors vero hiis contingit, dum pulsus deficit, omnia frigent, solum pectus, caput, collum æstuant, genæ rubent, li- ventque.

166. Curatio hujus mali varianda est pro diverso statu morbi & symptomatum, adeo, ut, quod uno tempore profit, in eodem tamen morbo, alio tempore datum, obsit.

167. Si ergo in peripneumonia omnia signa adsint des- cripta (144. Nro. 1), utendum quiete corporis & animi, aëre tepido humido, balneo vaporis aquæ dulcis ad pulmo-
nes,

nes, nares, os, pedes, crura, victu tenui, potu levi, medicamentis aquosis, nitrosis, farinosis, mellitis.

168. Si vero status adest (144. Nro. 2. a), utendum iisdem (167), & medicamentis emollientibus, depurantibus, excretionem promoventibus, leniter reficientibus, vaporibus; vitanda tum venæsectio, purgatio, sudoris expulsio, aliave omnia, dictam excretionem perturbantia.

169. Si (144. Nro 2. b) adest, lenia clysmata emollientia, fomenta lenia abdomini imponenda, decocta emollientia, & levissimo gradu laxantia, profunt, reliquis peractis (167. 168).

170. In statu (144. Nro. 2. c) fiant eadem, ac (167. 168. 169) addantur balnea pedum, fomenta renum per clysmata emollientia interna, & externa linimenta, bibantur decocta emolliendo-diuretica.

171. Si inflammatio recens, magna, sicca, in corpore robusto, paulo ante sano, exercitato, deprehenditur per signa (140), statim recurrendum, 1^o. Ad citam, largam, pro gradu mali moderandam, aut repetendam, missionem sanguinis, ut moles crassi minuatur, diluentibus spatium concedatur. 2^o. Ad balnea vaporis emollientis pulmonibus assiduo, reliquo corpori sæpe, applicanda. 3^o. Ad decocta diluentia, resolventia, emollientia, laxantia, antiphlogistica, nitrosa, anodyna, parva copia, continenter repetenda, callidissima forbenda. 4^o. Ad clysmata blandissima antiphlogistica. 5^o. Ad victum tenuissimum ex succis antiphlogisticis.

172. Si inflammatio magna, cum febre & reliquis symptomatibus validioribus duravit diutius, & signa adsint inflammationis jam in suppurationem tendentis (147. 148. 149), semper multum discriminis adest, quamvis longius jam excurreret morbus; & spatium dabit curationi, tum 1^o. venæsectione nulla, vel si residua cruda inflammatio urget, huic accomodata utendum. 2^o. Victu leni, sed paululum increffante, & ex maturantibus confecto, utendum. 3^o. Balneis pulmonicis, emollientibus, maturantibusque utendum ad abscessus usque formationem.

173. Si signa docent, factum esse in pulmone abscessum (149), acceleranda ejus disruptio in asperam arteriam. Hinc iisdem (172) utendum, additis forbitionibus tussim moventibus leniter, simulque replentibus, ut locus levare queat pure cocto, vasis attenuatis, vita sustentata. Ruptione facta, depuratio subita & tuta ulcerosi loci molienda.

174. Disruptio tentatur, si post multa alimenta mollia, subpinguia, cum vino molli, pulmo suppuratus (150), & præparatus (172), vapore calido, clamore, tussi, excretoriis, concussione in navi, vel rheda agitatur.

175. Simul ac dein signa edocuerint, apostema ruptum esse, utendum victu lacteo, vegetabili lenissimo, nec facile putrescente, tum de die aperientibus, deterlivis, vesperi levibus opiatis; vaporibus emollientibus.

176. Si autem signa (152) docent, statum (151) jam obtinere, nulla tamen hætenus certa prognosi, quoniam materies verget, tum emulso leviter camphorato, levi, fluido, aromatico, paululum vinoso utendum victu; quietum sit corpus; medicamenta vero sint emollientia, & ex genere levissimo aperientium, pulmone prospiciatur usu emollientium: sic vel determinabitur, vel ulterius dissoluta excernetur mali materies.

177. Sed si cum signis (152) simul illa adsunt (153. 154), quibus determinatio significatur, fiant modo dicta (176), simulque locus prævisus (153. 154) suctu, laxatione, stimulo, aperientibus ita tractandus, ut minus resistat, plus trahat.

178. Si (155) obtinet, fiant eadem (176. 177), sed simul aperientia paulo fortiora, saponacea, hepatica addantur, tum clysmata, & fomenta his constantia.

179. Malum vero, quod descriptum (157) raro medela capit, nisi forte emollientibus externis, internis, atque motu equitationis, vel vectionis in rheda cedat parum.

180. Quando in ipsam jam gangrænam abiit (161), incurabilis est.

181. Si autem peripneumonia per sputum jam expurgari cœpta, incipit suppressum id habere, statim summa ope nitendum, ut iterum id prodeat. Tales causæ impediētes sunt sæpe, magnum frigus subito admissum, ingens exsiccatio undecumque nata, febris calida superveniens, medicamenta calefacientia, alvus liquida, nec critica, sudor ingens, animi affectus vehementior; vel vero virium vitalium prostratio vera.

182. Tum statim ad vicinitatem partium a suppressa, & aggestu increfcente materie, inflammatio nova exoritur; unde illico eadem symptomata, quæ a peripneumonia primaria (140), illa autem tum debilitato jam corpori accidentia ut plurimum cito lethalia evadunt.

183. Illi autem vitio (181) ejusque sequelis (182) occurritur vapore assiduo calidi, humidi, emollientis, naribus, ore attracti, pulmonibus recepti, tanto aëre simili huic vapori per artem reddito, usus etiam largus potuum similium, cum melle imprimis & aceto, multum prodest; medicamenta leniter resolvendo antipyretica, leniter opiata, sudoris evitatio, maxime tandem placida animi quiete: in virium vero vitalium defectu cardiaca.

184. Peripneumoniæ symptomatiæ in febribus & morbis febrilibus quibuscumque, vario morbi stadio subortæ, difficillime sæpe cognoscendæ; hinc sæpissime (maxime in febribus putridis) prætervisæ, & perniciosæ, methodum medendi poscunt, tam ab individua pulmonum inflammatione, quam a febre principe indicatam.

185. Ex dictis intelligitur ratio cur in peripneumoniæ principio subinde apoplectici pereant, cur pulsus in peripneumonia nonnuquam debilis, venæsectione facta sit fortior, cur subinde durus sit in peripneumonia, subinde mollis, & quid inde doceamur, cur in morbo gravissimo, respiratione brevi, abdominali, sermone multis parvulisque inspirationibus interciso æger se facile respirare asserat, quæve tunc prognosis, cur quidam in peripneumonia non gravissima, remediis aptis adhibitis, rebus

bus in meliora tendentibus, subito pereant suffocati, cur aliquibus quasi vomica rupta videatur, sine signis, suppurationis, aut antecedentibus, aut subsequenter, fuerint que servati, cur abscessus pulmonum tam raro sanetur, & quales cur empyema ex peripneumonia semper lethale, cur tam difficilis sit diagnosi peripneumoniae in infantibus, pueris mente motis, item peripneumoniae symptomaticae in febre, putrida, cur tanti momenti sit consideratio respirationis in omni morbo acuto, an toto thorace, eoque alte, & aequaliter sublato, costis elatis, diductisque respiret aeger, cur thoracis regio, quae pulmonis partem inflammataam continet, percussa, non, aut minus refonet, secus ac altera respondens, & quid doceat universim percussio thoracis, cur fere duae tertiae partes hominum pulmones pleurae connexos habeant, aut nullo vinculo intermedio, aut interposita tela cellulosa, aut membrana praeternaturali, crassa, dura, e diversis stratis, diversae tenacitatis, composita.

PLEURITIS, ET PLEUROPERIPNEUMONIA LATENS, CHRONICA.

186. Si morbus idem (128. 137.) ad speciem mitis, atque *σφοδρῆσις* affligat, pleuritis aut peripneumonia *latens* dicitur, ob frequentiam mali, fallacem lenitatem: hinc medelae neglectum, certumque inde discrimen, hic accuratius expendenda.

187. Febricula per vices, vel & assidua, levissima, aut febriculosa solum diathesis a medico saepe, ab aegroto saepissime non animadversa, utpote obambulante; dolor lateris exiguus, fixus tamen, tussi, aut forti sub inspiratione excitatus *Pleuritidem occultam* notant: *Pleuroperipneumoniam* vero *latentem*; si continua, utut exigua, thoracis oppressio simul adsit.

188. Est saepe *chronica*, non raro *haereditaria*, tuncque in *phthisin* terminanda.

189. Causas habet, 1^o. pleuritidis, aut peripneumoniam producendae idoneas, at mitiores. 2^o. Peculiares quasdam easque frequentius. Oritur nempe a praegressa pleuritide non ex integro soluta, a catarrho, inflammatorio facto, victu, medicamento, neglectu, anni tempore a tuberculo inflammato ob causam febrilem quamcumque, a diathesi particulari ad eum morbum originaria, aut acquisita, quam prodit corpus gracile, atque extenuatum, cum ejusdem incremento majori, veloci, ac praematurato: thoracis configuratio prava ob rachitidem, ejusque ossea compages ob idem olim vitium tenuior & magis angusta, quam pro corporis reliqui mole, & continens pulmonem minorem infirmioremq; scapulae alatae, collum tenue atque elongatum, vultus amabilis, genae assidue rubentes, ingenium praecox, subtile, fibra delicata, summopere irritabilis, sanguis phlogisticus, acrimonia arthritica.

190. Ita praedispositi, a febre, motu, potu, saltu, nixu, refrigerio sudante corpore, plethora, pubertatis ingressu, &c. *latentem* pleuritidem aut pleuroperipneumoniam patiuntur, cum sputo cruento, subinde largo. Malo saepius mitigato, identidem recurrente, per annos, donec ante 36^{tu}m aetatis annum in phthisin incidant immedicabilem.

191. Sanguis missus, crusta pleuritica semper tectus, mali levamen a parca, sed frequenter instituta phlebotomia, vivendi ratio mere antiphlogistica hic sola proficua, & curationes hoc modo subinde factae, vomicae pulmonum caeterae dire inflammatorum in cadaveribus repertae, & longus decursus morbi pleuritidem, peripneumoniam, pleuroperipneumoniam *occultam ac chronicam* significant.

192. Inde liquet, cur tot mortes a catarrho neglecto, & quinam inde magis periclitentur; quaenam ejusdem curandi ratio, quae haemoptoe, & in quibus sit periculosior, an tunc a frigidis actu, a tonicis, adstringentibus, an vero ab antiphlogisticis sit sperandum auxilium, quanam ratione haereditarium hoc

malum præcaveri , prævertique potius in infante , pueroque possit , quam in adulto sanari , cur superveniens arthritis , aut podagra regularis , aut hæmorrhoidum frequens fluxus , suos a morbo liberet , cur inde Phthifici ab equitatione , cortice peruviano , lichene islandico , polygala amara , balsamis , atque universim ab omni impetum augente tantopere lædantur , & quæmens fuerit Sydenhami , equitationem commendantis in colliquatione.

P L E U R I T I S S I C C A .

193. Pleuritis dicitur adesse , quando æger laborat acuta , continua febre (10. 13.) , cum pulsu duro , dolore acuto , punctorio , inflammatorio , in inspiratu valide aucto , in exspiratu vel animæ retentione leniori , mitiori pariter , ubi respiratio , immoto thorace , maxime ope abdominis fit : tussi subinde , eaque sicca , dolorem magnum inferente , hinc suffocata.

194. Quoties una cum his symptomatibus sputa ex pulmone symptomata prodeunt , dicitur *humida* ; quando hæc absunt , *sicca* , vocatur , distinctione non indifferente.

De priori supra (128) , de sicca nunc agendum.

195. Dignoscitur a pleuritide *humida* , seu *Angina bronchiali* per hoc , quod hanc tussis , sputa sæpe cruenta comitentur , in *sicca* vero tussis aut nulla sit , aut rara , eaque sicca.

196. Nulla est pars integumentorum interni thoracis , quam non aggreditur : tota ergo pleura , totumque mediastinum , hinc anterior , posterior , dextra , sinistra , superior , inferior , exterior , profundior pars æque obsidetur hoc malo : sed imprimis latera : sedes pleuritidis *siccæ*.

197. Ubi autem ipsa membrana , costas interne succingens , doloris sedes , aut pars illa musculorum intercostalium internorum , *vera* ; si vero altius intercostales musculi , externi imprimis , vel & his superiora , laborant , *spuria* appellatur.

198. Adultos , fanguineos , lautius potos , pastosve , exercitatos valde , acidum raro eructantes , in morbos inflammatorios vergentes ; verno tempore , maxime subito æstuante , post acre gelu cœlo aut hyberno in acerrime frigido vento , infestat primario : tumque vocatur *idiopathica*.

199. At ex materie prægressi inflammatorii morbi mota , & in loca descripta (196. 197) delata , exorta , *symptomata* dicetur.

200. Pro causa antecedente habet , 1^o. omne id , quod inflammationi generandæ cuicumque aptum. 2^o. id quod hanc causam generalem determinat in pleuram præcipue ; quo pertinent maxime , natura ægri hæreditariam ad eum morbum diathesin habentis ; morbus præcedens , qui reliquit dispositionem eadem proferentem , ut est pleura in crassata ob prægressam olim inflammationem imperfecte resolutam , pseudo-membranis obducta , pulmone adnata , natura epidemici morbi prædominantis , aër frigidus , per angustas rimas violenter actus in nudatum corpus , & labore vel igne prius valde æstuans , potus gelidus subito , magno haustu ingestus in corpore simili , aër hyemali tempore borealis gelidissimus. 3^o. *μελαπρωτος* materiæ inflammatoriæ , rheumaticæ , arthriticæ , biliosæ , prius in toto , vel in aliqua parte , prædominantis , & dein quacumque causa huc depositæ , ut in morbillis , variolis , tumoribus ulcerosis , ulceribus magnis , latis , subito evanescentibus , absorpta venis materie.

201. Historia hæc (193 ad 201) , decursus mox exponendus (202 ad 207) , dissectio cadaverum pleuriticorum clare docent , eam esse inflammationem sanguineam , ortam plerumque ex febre acuta præcedente.

202. Inde (200. 201) perspicue deducitur mali historia : incipit cum appetitu ciborum sæpe magno , frigore , horrore , debilitate , lassitudine , febre : procedit cum calore sensim in æstum excrecente , siti , prostrato appetitu omni , dolore ab miti in acerbissimum tendente ,

respiratione valde læsa : viget cum febre violenta , sed minus manifesta , ob respirationem coactam , & præsensu doloris summi suffocatam , pulsu in carpo affecti lateris sæpe molli fictitie debili , obscuro : unde sæpe turpiter fallitur medicus : inde definit in varios eventus , pendentes ex pluribus causis , sed imprimis a diversitate mutationum inflammationis , natura loci ubi malum est (196. 197) , & consideratione harum circumstantiarum , prout partes plures (196. 197) affectæ simul , prout impetus circulantis liquidi violentior , aut major malignitas ipsius morbi principis (10. 13) , eo symptomata cuncta pejora ; imprimis respirationis & pulsus vitia magis a naturalibus recedentia , ut & excretorum .

203. Exit in sanationem , alios morbos , vel in mortem .

204. In sanationem ope naturæ , vel artis in initio , dum simplex adhuc morbus .

205. Sanatur auxilio naturæ , vel resolutione benigna , vel coctione & excretionem mali .

206. Resolutione , si contingunt simul causæ inflammationis levioris , tumque benignitas symptomatum nihil agendum docet , nisi ut levi victu , blandissimis aperientibus , mollissimo fotu , malum levetur .

207. Coctione & excretionem causæ sanatur , imprimis observatis hisce : 1°. quoties hæmorrhoides debita copia liquidum aptum opportuno tempore fundunt ; 2°. quoties urina copiosa , crassa , hypostatica , stranguriosa , subrubra cum albo sedimento fluxit , cum levamine malorum ante quartum diem ; 3°. si alvus materiem flavam biliosam ante quartum diem copiosam cum levamine ejecerit ; 4°. si abscessus ichorosi , purulenti , fistulosi , diu manantes , ante sextum diem incepti , post aures , vel ad crura , prodierunt (juxta 151 ad 157) ; 5°. dolor lateris si transit ad humerum , manum , dorsum , cum stupore , dolore , gravitate illarum partium ; 6°. si sputum , quod & siccam subinde sanat , ex parte , liberale , levans , sine
cory-

corysa, copiosum, mox puriforme, album statim, vel ante diem quartum, continuatum, vel a suppressione statim redeuns: inde enim nono vel undecimo die salus.

208. Ubi signa accurate observata docent statum pleuritidis (193) adesse modo descriptum (207), tum medico nihil mutandum; sed omnia continuanda incumbunt. Ergo neque venæsectio, neque evacuatio, vel mutatio alia instituenda. 1^o. victu molli, tenui; animi corporisque quiete; aëre temperato calido; somno spontaneo, vel lenibus conciliato; medicamentis mollibus, tenuibus, levissime aperientibus, utendum. 2^o. deinde evacuationi cui-libet singulari proficienti providendum; ergo in statu (207. N. 1.) anus fovendus molli, laxante, aperiente fotu; aut, si minus sic processerit, hirudinum applicatarum suctu. Si (207. N. 2.) observatur; statim fomenta similia renibus, perinæo, hypogastrio apponenda; lenia emolliendo diuretica, qualia ex tota althæa parantur, danda; aër paulo minus calidus curandus; sudor, & aliæ evacuationes vitandæ; blanda clysmata profunt. In casu vero (207. N. 3.), similia fomenta emollientia toti obvolvenda abdomini; clysmata laxantia injicienda alvo; victus laxans instituendus. Ubi denuo quartus status (207. N. 4.) adest prævisus (152), & simul locus (153. 154. 155.) innotuit, tum utendum memoratis (176. 177. 178.), & apertura facta suppuratoriis locum aliquamdiu apertum tenentibus. Deinde in casu (207. N. 5.), præter communia, partes, in quas dolor migrat, fovendæ mollibus, calidisque, fricandæ leviter, stimulantæ emplastris parumper attrahentibus, sinapismis. Denique in ultimo dato (207. N. 6.) tota res eadem ac in peripneumonia bona, adeoque omnia huc repetenda ex (167. 168.), & agenda.

209. Arte autem, sine alio morbo, sanatur pleuritis hac imprimis methodo: si pleuritis (193) recens, magna, ex symptomatibus validis (193. 202.), sicca (164.), in robusto, exercitato, sicco corpore, sine spe, vel præ-

sentia (206. 207.); tum 1^o. cita, larga, accelerato fluxu celeris, ex magno vase, per magnum vulnus, missio sanguinis in brachio, dolenti lateri propiore instituenda, corpore quiescente, supino, & respiratione, dum fluit, tussi, suspiriisque accelerata, loco affecto eodem tempore foto, & leniter perfrieto; debet continuari in remissionem fatis notabilem doloris; debet repeti ex consideratione redeuntium denuo symptomatum, ad quæ tollenda prima instituta fuit; respirationis libertas finem definit. 2^o. statim adhibenda fomenta, balnea, tepefactoria, linimenta, emplastra, quæ laxando, resolvendo, mitificando, avertendo, prodesse queant; scarificatio affecti lateris, aut hirudo. 3^o. tum ea medicamenta danda, quæ diluant, resolvant, laxent, mitigent, refrigerent, dolorem leniant, aut sopiant, quæ calida, humida, magna copia sorpta, & ad locum affectum determinata, juvant, & pro mutatis phænomenis varia assumenda sunt, semper curando, ut eligantur illa quæ emollientissima. 4^o. victu tenui, molli, refrigerante, antiphlogistico est opus. 5^o. denique omne exsiccans, calefaciens, impetum augens, vitandum; ut calor aëris, solis, foci, lecti, victus, medelæ.

210. Quæ ipsa (209) quamdiu continuanda, vel repetenda sint, docet morbi pertinacia, remissio, atque in sanationem (207) mutatio.

211. Abit in alios morbos, dum 1^o. suppurantur locus inflammatus, quod futurum scimus, *α* ex signis generalibus suppurationis nascentis. *β* ex pertinaciâ doloris, tussis, febris, ultra undecimum diem. *γ* absentia signorum resolutionis (286.), & sanationis (207). *δ* neglectu medelæ requisitæ (209).

212. Ipsum vero apostema jam fieri, scitur ex signis communibus suppurationis jam factæ; maxime hic ex horrore sæpe recurrente sine causa, & signis datis (148 149) in peripneumonia, & tempore morbi: inde & factum cognoscitur.

213. Febre enim 14to. morbi die nondum penitus profligata, sed tamen plurimum mitigata, dolore non acuto, sed obtuso; exacerbationibus febrilibus mox insurgentibus post partum, vesperi, sudore autem nocturno, copioso, ad paucas horas ferme iterum mane evanidis, gena utraque vel alterutra a meridie rosea, siti assidua, calore genarum, frontis, & ad volas majori, suppuratum locum antea inflammatum constat.

214. His presentibus suppuratus locus adhuc conclusus est; at vero paulo post dolor acerbissimus circa diem vigesimum oritur de novo, falso pro nova pleuritide habitus. Membranæ tunc distractæ, tensæ, ruptioni proximæ acute dolent.

215. Abscessus vero ille pure proprio rumpitur, unde pus stillat in cava pectoris dolore quidem sublato, sed respiratione magis læsa. Ulcus novo pure factò & accumulato totum cavum replet, totum corpus consumit. Id factum noscitur ex prægressis signis (211. 212), duratione mali usque in vigesimum diem, symptomatum subita remissione & repentino reditu: inde Phthisis.

216. Febris enim increfcit *purulenta*, quotidiana, vespertiana, semitertiana, quartana remittens; decubitus supinus aut semisupinus in latus affectum difficillimus, suffocans in latus sanum; lateris affecti totius calor major, intumescencia levis, ad attractum dolorifica, mamma illius lateris major, subinflammata, subœdematosa, purpurascens, variegata; tussis sicca respiratio profundior solo ferme sano latere peracta, costis lateris affecti vix diductis, aut elatis, thorace quoque anteriore, qua is locum affectum spectat, vix moto; vix sublato in sessione scapula ægroti lateris magis depressa, & spina dorsi curvata, in latus sanum gibbosa; sonus percussi thoracis, aut dorsi infra scapulam, inspiratione magna antea facta, in latere affecto nullus, aut qualis percussi femoris esse solet.

217. Ubi ergo per signa (211. 212) novimus inflammatum abscedere, locus ante dolens notus usque circiter

ad pleuram incidendus, suppuratoriis apertus fervandus, ut materies extrorsum versa vi pulmonum à pleura caveat, ne fiat empyema: dein emolliendus, donec mundatio facta sit.

218. At vero si constat per signa, (215) jam rupto apostemate, pus formasse empyema, illico thorax aperiendus, pus educendum, vulnus percurandum, victu & medicamentis.

219. Thorace aperto, spes est sanationis, si pus bonum, pulmones integri, ætas florens, habitus corporis bonus, absentia prædispositionis ad phthisin, viribus vitæ nondum dejectis, febre tabifica vix incohata, & mox cessante, emisso pure.

220. In alium quoque morbum abit, scirrroso, callosive facto loco affecto, tum etiam pulmone pleuræ jam adnato; quæ ubi facta, oritur asthma, dyspnœa, tussicula sicca, imprimis a pastu vel motu corporis, ex quibus cognoscitur, si præsentia sunt sine signis abscessus (212), vel empyematis (218), & imprimis, si diu, sine magno mali incremento durant.

221. Cognitum hoc malum (220) vel nullo remedio medicabile, vel tolletur vita duriore, labore, aëre libero, rusticatione, equitatione forti multumque repetitâ?

222. Terminatur morte subitanea, suffocante, ob materiem inflammatoriam repente, magna copia ex inflammata pleura in cavum thoracis, die cririco instante, depositam, respiratione parvâ, accelerata, laboriosa, erecta, pulsu celerrimo, debilissimo, extremis frigidis. An mors averti possit, mox instituta paracentesi thoracis, priusquam lymphæ coeat.

223. Nisi forte ob eandem materiem (222) minus copiosam, successive depositam in cavitatem thoracis, æger fervetur.

224. Cum lymphæ hæc inflammatoria non diu fluida maneat, sed coeat in membranam, tandem duriores, lardaceam, semicartilagineam; pulmonem veluti sacco arctiori

arctiori concludet, & arcte cum pleura religabit, vasis rubris in pulmonem & pleuram immixtis distincta.

225. Inde asthma insanabile, præcipue in motu, plethorâ, febre.

226. Inde in morbo febrili quocumque pleuritis symptomatica, & frequens in novas pleuritides relapsus, cui prospicitur vitæ genere antiphlogistico, & venæsectione prophylactica.

227. In gangrænam quoque talis inflammatio transit primo lateris, mox vicinia loci, pulmonis, (161).

228. Quod malum (227) vel ex vehementia pleuritidis, vel ex acri, aut putridi materia concomitante simul oritur.

229. Id vero futurum esse, & jam incohari præfagitur ex variis: si sputa purulenta subbiliosa, rotunda purulenta subfanguinea, nigra fuliginosa, cœnosa, fœtida, strepitus in pectore multus cum vultu mœsto, oculis rubro flavis, pulverulentis, caliginosis, si sputa initio varia; tum sæpe tertio vel quinto die moriuntur. Si stertor, sputum nullum, vel difficile, pulsus languidus, urina flammea; si alvi fluor liquidus, fœtidus, putridus, symptomaticus: si supervenit magna peripneumonia: si novus insultus priori succedit: si sanguis floridissimus effluit ex vena secta sine crusta inflammatoria, licet ex largo vulnere, pleno saltu, puro vase exceptus sit: si sputum supprimitur dispnoea manente, vel aucta cum dolore, gravitate pectoris, pulsu duro, parvo, celeri, calore magno; hæc enim quinto die exacerbata septimo mortem inferunt: si urina prærubra, obscura, cum varia hypostasi, nec discreta, intra quatuordecim dies occidit: si hypostasis nigra, vel furfuracea, citior mors: si initio mitis, quinto vel sexto die exacerbata, septimo & duodecimo periclitantur; raroque sanatur, nisi post quatuordecim dies: si dorsum, latus, humeri, cum rubore accenduntur cum angore summo, alvi fluxu viridi, & fœtidissimo. Item.

230. Si sicca ob defectum virium, ob dolorem summum, ob ineptitudinem materiæ ad expulsionem, ob

vafa nimis contracta & crispata ob nimium usum calidorum, dolore simul vergente ad superiora : si lingua statim sicca, fordibus obsita, livida, nigra, cum bulla nigra : si horum signorum (229. 230) singula, vel plura simul eveniunt, plerumque morbus ex se lethalis, non facile sanandus, sed ut plurimum gangræna loci in latere, & vicino in pulmone, necat.

231. Quando autem hæc signa (229. 230) jam imminere id malum (227) designant, statim uno impetu summa remedia tentanda sunt, nec vitæ auxilio, nec leviori fidentum medelæ, modo aliquæ vires supersint.

232. Ergo hoc casu (231) statim vesicans lateri dolenti applicandum ; tum fortia diluentia, aperientia, antiseptica, sudorifera, larga copia hauriantur ; his enim, si ullis, lenietur mali sævities.

233. Sed si causa inflammatoria vehementissima summa crearit symptomata pleuritica, nec auxilio naturæ (206. 207), nec remediis ullis antipleuriticis (209. 232) cedentia ; & hæc dein subito, sine causa tolluntur, quatenus ab inflammatione pendebant, manente pulsu parvo, celeri, intermittente, respiratione celeri, parvaque, sudore frigido, constat gangrænam jam occupasse loca inflammata. Hinc delirium brevi, statimque mors, maxime, si simul lividus thoracis color : quod idem fit, si ille, qui sputum subbiliosum excreat, dolore levatur sine ratione, tunc enim pariter lethalis insania, mortis ex gangræna nuncia, adest.

234. In mortem exit ipsa pleuritis tunc, quando tam vehementes causæ ejus, ut dolor productus omnem motum thoracis supprimens brevi creet, impedito sanguinis trajectu, peripneumoniam lethalem (165) quam brevissime.

235. Hinc liquet, cur omni sæviori pleuritidi peripneumonia superaccidat, cur senibus, puerperis, gravidis, plerumque lethalis, cur thoracis per fasciam adstrictio adeo dolorem levet, ut morbum tolerabilem reddat ;

dat ; constat quoque , quid sit pleuritis ascendens , descendens , dorsalis , simplex , duplicata , acuta , chronica , latens sive occulta ; item , cur pleuritis infantum cognitu difficillima , & cur hæc a convulsione universali sæpe exordium capiat : inspiratio cum clamore prohibita , uno latere peracta , altero introrsum tracto , febris , causæ producendo huic morbo pares prægressæ hic diagnosim suppeditant. Cur opium dolorem pleuriticum non tollat , nec expectorantibus nisi raro (207. N. 6) locus sit , quando & ubi vesicans , nempe in pleuritide rheumatica , phlogosi fracta , materie mobili effecta , aut viribus vitæ fractis tanquam cardiacum , cur empyema post pleuroperipneumoniam lethale , quæ pulsuum fallaciæ sint in pleuriticis , an crebrior morbus in latere thoracis dextro , sed benignior ; an rarior in lævo , & cum majori discrimine , an ob pericardium , ob cor ipsum simul inflammatum subinde , rarior quoque in sexu sequiori , itemque in sexu utroque ante annos pubertatis , sed eo periculosior.

P A R A P H R E N I T I S.

236. Si morbus pleuritidi similis occupat eam membranæ pleuræ partem , quæ diaphragma ambit , vel & ipsum septum medium , oritur morbus dirus , quem paraphrenitidem appellant.

237. Qui longe frequentior , quam vulgo quidem censetur , licet præsens sæpe ignoretur , negligatur , vel alterius morbi titulo tractetur.

238. Cognoscitur ex febre acutissima , continua , dolore inflammatorio loci intolerabili ob membranas nervosas ; qui dolor immaniter augetur in inspiratione , tussi , sternutatione , repletione stomachi , nausea , vomitu , compressu abdominis in alvo , vel urina reddendis , respiratione hinc sublimi , parva , celeri , suffocativa , quiescente

cente abdomine , solo thorace peracta , delirio perpetuo , hypochondriorum introsurfum revulsione , risu sardonio , convulsione , furore , gargaræna.

239. Exitus idem , ut in pleuritide (203. 211. 218. 220. 227) , sed ob motum partis magnum & assiduum , ob necessitatem ad vitam , ob nervosas membranas tensas , omnia velociora , funestiora ; & ascites hinc purulentus.

240. Curatio hinc easdem distinctiones & cautelas requirit , tum eadem ferme remedia , exceptis iis , quæ loci situs respuit. Clysmata mollia ob viciniam loci sæpe juvant.

241. Ubi vero , suppurato diaphragmate , prius inflammato , abscessus in cava abdominis ruptus suum pus evomit , fit collectio ejus in abdomine , aggestio , putrefactio , tumor , viscerum exesio , tabes miserrima , mors.

242. Estque totum hoc malum insuperabile , licet cognitum.

243. An frequentior morbus in latere dextro , cum aut sine hepatitide ; an delirium semper , aut quando adest ; cave , ne vomitum æruginosum , assumtorum , inanem , habeas pro saburræli.

INFLAMMATIO MEDIASTINI, PERICARDII, CORDIS.

244. Inflammatio mediastini scitur , ex febre acuta , continua , inflammatoria , cum æstu magno circa thoracem medium , dolore ibidem obtuso , & tussi sicca.

245. Huic febre , si syncope & pulsuum perturbatio jungatur , æstuante & obtuse dolente regione cordis , erit inflammatio pericardii , priori (244) periculosior.

246. Exitus uterque morbus cum pleuritide sicca eodem

dem habet, curationem quoque eandem, habita ratione diversæ partis affectæ.

247. Ipsius cordis inflammatio causas cum inflammatione mediastini, pericardii, pleuræ (200), pulmonum (139) easdem agnoscit.

248. Noscitur. 1°. Ex signis generalibus febris inflammatoriae. 2°. Ex æstu & dolore obtuso, pressivo circa cor, cum anxietate, jactitatione, syncope, pulsu debilissimo, accelerato, vacillante, mire vario. Præceps malum, cum priori (245) subinde mihi visum, & secto cadavere demonstratum.

249. Inde puris, feri, materiæ inflammatoriae collectio in pericardio, ejus cum corde concretio, & apprensus defectus explicatur: qualia vidi.

HEPATITIS ET ICTERUS MULTIPLEX.

250. Ut viscera & partes, de quibus hætenus, ita hepar quoque inflammationis capax: frequens morbus, licet raro de eo cogitetur, cum *originarius* tum *symptomaticus*, non animadversus multoties, aut pro alio habitus, errore non raro pernicioso.

251. Pars hepatis gibba inflammata ob respirationem impeditam, dolorem lateris dextri ad jugulum usque protensum, acutum, punctorium, tussi & inspiratione auctum, imponit nonnunquam medico sub imagine pleuro-peripneumoniæ, quemadmodum inflammatio simæ partis ejusdem ob nauseam, vomitum assumptorum, & bilis variæ febrim biliosam mentitur, tum præprimis, si loco doloris acuti sola anxietas adsit.

252. Antecedunt utrumque (250) causæ similes, nempe generales inflammationis cujuscumque, determinatæ imprimis ad hæc loca, metastasis lymphæ inflammatoriae e loco antea inflammato ad hepar facta, itemque materiæ febrilis cujuscumque, cocta, humori biliformi
affi-

assimilatæ , ad hepar ablegatæ , ibidem ob copiam , impetum , acrimoniam , spissitudinem adhærescentis , impactæ , inflammantis , constitutio anni huic morbo magis favens , tum nonnullæ huic maxime loco propriæ , quæ multæ quidem huc referendæ : obesitas omenti ingens , atrabilaria cruoris , bilisve temperies , acrimonia stagnantis alicubi materiæ purulentæ , ichorosæ , scorbuticæ , si his accedit calor , febris , motus , victus , medicamentum , venenum , quod eliquat , movet , in hepar promovet , bilis pinguis , acri , exusta , per suas causas agitata , lapis , gypsus , scirrhus , callus , coalitus , steatoma , apostema , cancer , vermis , aliquem locum jecoris , vesiculæ fellis , meatus biliarii occupans , premens , comprimens , lacescens ; si accesserit tum similis causa excitans , ut mox enumerata , subita fortis frigoris per aërem , potum , natationem , calefacto fortiter prius jecori applicatio , sitis diuturna in magno motu , æstu , sudore , febris ardens cum inedia & defectu potus , summæ animi perturbationes , maximi motus per vomitoria excitati , mala hypochondriaca inveterata.

253. Ex his tam multiplicibus causis (252) orta inflammatio varios habet effectus pro varietate dispositionis præcedentis in jecore , pro varietate materiæ motæ & inflammantis , tandemque pro varietate causæ pellentis.

254. Dum vero indolem communem inflammationis sequitur , vascula obstruit , fluida sistit , tumorem elevat , vicina comprimit , eadem ac in suo loco producit , hinc sensim increfcit , totum fere occupat , ventriculum impedit , & ab eo repleto dolet , sic & diaphragma ; omnem cruorem arteriæ cœliacæ , & binarum mesentericarum impedit , ad hepar sistit , adeoque omnem venosum , arteriosum , lymphaticum fluorem in visceribus primis abdominalibus integre impedit , bilis generationem , secretionem , excretionem , circulationem , actionem invertit , icterum producit , ejusque effectus , putre-

trefactionem omnium liquorum & viscerum abdominalium producit, unde infinita mala.

255. Hinc inflammato hepate, pondus, dolor sæpius obtusus, raro acutus, attactus impatiens, decubitus supinus, & in dextrum latus facilior, in sinistrum difficilior, respiratio solo thorace, potissimum sinistro, paracta, inspiratio laboriosa, exspiratio facilis, os amarum, vomituritio, vomitus variæ bilis, & assumtorum, cardialgia, anxietas, jactitatio, alvus pigra, urinæ parvæ, crocæ, oleosæ, cum sedimento lateritio, viscerum vicinorum inflammatio communicata, & varia eorundem mala, hæmorrhoids ad anum, vesicam, ejus collum, urethram, icterus multiplex, & multiplices effectus illius.

256. Habetque pariter exitum in sanitatem, alios morbos, mortem.

257. In sanitatem transit beneficio naturæ, vel artis.

258. Per naturam autem benigna resolutione, aut coctione & excretionem materiæ morbosæ.

259. Resolutione, si materies recens, lenis, & reliquæ benignæ inflammationis conditiones adsunt: tum ars diluendo, solvendo, leniter movendo, per epithemata, potus, clysmata, negotium promovet.

260. Coctione, & excretionem, dum in morbo hoc per sua signa (252. 253. 254) cognito, 1^o. alvus fluit biliosa cum paucis cruore ante diem quartum, 2^o. urina excernitur multa, acris, crassa, rubra cum sedimento subalbo, diu continuata, ante diem quartum, 3^o. superveniente dolore mitiori lienis ante signa suppurationis, 4^o. hæmorrhagia larga ex nare dextra, 5^o. sudoribus, materie, loco, tempore, continuatione, effectisque bonis.

261. Ubi primum apparet (260. N. 1.) statim epithematibus, clysmatibus, fomentis, potibus, victu, medicamentis, ea sunt subministranda, quæ valent diluere, resolvere, movere, abstergere, leniter expellere, putredini biliosæ imprimis obesse.

262. Si alter casus adest (260. No. 2.) utendum dictis (208. , ad curam 207. No. 2.) , inque iis addenda parum deterfiva.

263. In tertio casu (260. No. 3.) eadem (261. 162.) peragenda , sed lieni simul , & toti viæ ab eo in hepar , fomenta , similia danda.

264. In quarto (260. No. 4.) nares interne & externe emollientibus , tepidis fovendæ , donec ad levamen symptomatum fluxerit sanguis , tum vero , si nimius fluor , compescendus lente per stiptica & diætam , ne nimis cito.

265. In quinto denique (260. No. 5.) requiritur usus decoctorum diluentium , abstergentiumque largus.

266. Imprimis in his (261. ad 266.) cautio fit , ne aliquid materiæ morbi in loco restet , difficulter postea superandæ : & inde prima , atque benigna icteri species curatur.

267. Si recens , vehemens , sine signis & spe (259. 260) , erit tractanda eisdem cautelis , remediis , methodo , ac pleuritis (209) , paraphrenitis (240) , & similes morbi : nisi quod ea , quæ leniter vi antiphlogistica alvum emolliendo subducunt pota , & per clyfma injecta , imprimis hic profint.

268. Imprimis opera danda , ne aliquid inflammationis restitet , aut ea diutius durans , ad vesiculam felleam , ductusque hepaticum , cysticum , choledochum producta , eorundem in cavo proprio , vel ad partes vicinas coalitus faciat. Unde icteri , universales , partiales , assidui , periodici , calculi vesiculæ felleæ , ductuumque cystici , hepatici , choledochi , ipsius hepatis , infinita alia mala , nulla arte superanda.

269. Signa autem perfectæ sanationis , color non amplius ictericeus in oculis , facie , urina , fæce alvi , cum absentia symptomatum (254).

270. Unde noscitur origo , natura , effectus , curatio secundæ speciei icteri gravioris.

271. Judicatur quoque hepatitis crisi erronea, materie phlogistica repente transfudante. Inde ventris tumor, intestinorum coalitus & inter sese, & cum vicinis, dolores colici frequentes a muto, flatu, assumtis, insanabiles, alvus segnis, soli tandem enemati, aut purganti obediens; fæx indurata, caprilla, vomitus ingestorum, crassiorum primo aliquot a pastu horis, dein & tenuiorum, volvulus, ileus lethalis.

272. Si autem in hepate inflammato (250. 251), remedia (259. ad 269) non, sero, frustra applicata, causa major, tum orietur suppuratio jecoris, similis ut alibi, nisi quod ob copiam multi hic liquidi cruenti & biliosi stagnantis raro bonum pus, nisi in parvis & exterioribus, plerumque vero funesta putredo.

273. Cognoscitur id futurum, 1°. ex signis prægressæ inflammationis in loco, dolore inflammatorio, ictero flavo in oculis, cute, urina, fæce alvi, apparente, febre acuta; 2°. ex absentia resolutionis (259), cocti excretionis (270) aut sanationis (261. ad 272); 3°. ex mutatione symptomatum, remissa acutie doloris, sequente pulsatione, manente ictero, horroribus vagis; 4°. ex duratione inflammationis non pessimæ ultra triduum.

274. Factum novimus, 1°. ex signis (273) prægressis. 2°. tumore loci. 3°. mutatione symptomatum, loco doloris jam præsentem gravitate partis, manente ictero. 4°. ex debilitate magna, febricula hæctica, siti ingente.

275. Tale apostema vel 1°. totum depascitur jecur, 2°. vel rumpitur in cava abdominis effuso pure sanioso, vel 3°. per vasa biliosa in intestina, vel 4°. per venam cavam in cruorem, vel 5°. elato tumore accrescit peritonæo, atque ibi abscessum externum hepatis format, ibi apparentem.

276. Ubi hepar consumitur, tum tabe lenta icterica, cum febricula assidua, siti intolerabili, debilitate summa, anxietate inexplicabili, urina fere nigra, tym-

panitide , fluore alvi faniofo , foetidiffimo , diu luctatus moritur.

277. Qui cafus (276) eoufque provectus , nullam medelam , vix palliationem capit , hæc nova icteri idea.

278. Si ulcera facta hepatis , & jam rupta effuderint fuam materiem in cava abdominis , collecto ibi puri affiduo novum addunt , omne corporis humidum & pabulum in novum pus convertunt , cuncta viscera putrefaciunt ; hinc afcitem , mentiendo tympanitidem creant , unde post lentam , terribilemque tabem , & ejus symptomata , mors : fimilis fere priori (277) hæc icteri species , nulla arte fanabilis.

279. Quoties vero fuppurata materies & ichor , exefis finibus meatuum bilioforum , in horum amplitudinem , indeque in intestina fluxerint , pro varietate affectatae viae , vomitus foetidos , putrefactos , purulentos , ichorosos , albi , cinericei , fufci , flavi , nigri coloris , vel fimiles alvi evacuationes producant , cum fumma virium jactura , titulo fluxus colliquativi , brevi lethales. Novus hic iterum icteri exitus , maxime metuendus.

280. Si vero in venæ cavæ exefos fines , hinc in ipsam , denique in massam sanguinis eadem liquida (279) se effuderint , miscuerintque , teterrima oriuntur , & brevi exitialia , symptomata , animi deliquia enormia , frequentia , debilitates summæ , pulsus omni modo malus , perturbatio omnium functionum simul , mors improvisa , novus iterum icterus.

281. Quo quidem casu (280) nulla valida medela habetur , largus autem ufus eorum , quæ vires focillant , putredini resistunt , humida restitunt , aliquid proficit.

282. At si ultima obtinet mali species (275. N^o. 5.) tum deprehensus tumor , lino , causticis , lanceola aperitur , vulnus leniter erodentibus & suppurantibus tam profunde exeditur , donec ad vomitam perventum.

283. Si tum album , æquale , læve , inodorum , specillum non colorans , pus extrorsum exit , spes est : oportet enim

enim ut ulcus tractare, simul interna depurantia medicamenta adhibere.

284. Si autem flavus, fuscus, lividus, niger, fœtidus, specillum colore iridis inficiens, saniosus, amurcosus ichor prodit, sensim exedetur jecur, consumetur æger, fientque fere eadem symptomata (280).

285. Atque rursus si materies inflammatoria, febre cessante, jecinori impacta manet, scirrhus ibi nascetur, qui tumore, duritie, incremento, & suam sedem, & vicina lædit; hinc iterum eadem fere mala, sed lenta producit, mollibus non auscultat, acribus in cancrum horrendum vertitur, cujus dein terribilia effecta intelliguntur ex indole cancri comparata cum hac sede affecta: præcipuum scirrhi talis effectum, icterus perpetuus, tabes ictericea, hydrops immedicabilis.

286. Unde patet id malum, per sua signa cognitum, mitissime tractandum, sanari vix unquam.

287. Si autem in parva modo parte jecoris exigua talis inflammatio hæsit, calculo, scirrhuo exiguo, pustulæ, exiguo abscessui, originem dabit: quæ per se parum, sed orta febre multa male pariunt (200).

288. Tandem etiam inflammatio hepatis desinit subito in mortem, si causæ inflammationis tam validæ, ut nihil per totum jecur transire queat, febre simul intensa urgente: tum strictum ad fines, dilatatum ad vasa hepatis, nullam functionem obit, fit icterus subitus & ingens: rumpuntur vasa, effunditur sanguis & bilis: moritur illico æger. Id futurum præcedit, 1^o. vis morbi in hepate cognita; 2^o. inflammatio erysipelacea ad hypochondrium dextrum, in homine cacochymico; 3^o. summa & subita resolutio virium mox in morbi principio. At vero jam fieri docet anxietas ingens, jactitatio, contactus regionis hepaticæ vel levissimi impatientia, vomitus, aut secessus sanguinis, bilis, fæcis amurcosæ, viridis, nigræ, fœtidissimæ, cadaverosæ, singultus magnus, perpetuus, febris intensissima,

sima , æstus intolerabilis , sudore interim frigido , in magnas guttas collecto , lingua & artubus frigidis , fitis inextinguibilis , subitus admodum pallor , pulsus debilissimus , celerrimus , formicans , meteorismus , facies hypocratica.

289. Ex his omnibus expositis (250 ad 289) intelligi possunt infinita sympomata in morbis acutis occurrentia , quorum ignota ratio inanes malignitatis fabulas produxit : nam ab hepate omnia viscera abdominis , adeoque omnes illorum actiones , digestionis , assimilationis , nutritionis , refectionis sanguinis , excretionis alvinæ , pendent. In hepate triplex , facile in calore putrescens humor , sanguis multus & solutus , bilis vesicularia & hepatica : hepatis cum diaphragmate & corde magna vicinitas : finibus biliosis obstructis facile liquor portarum biliosus in cavam transit. Tum ex iis solis perspicitur , quam varia , quam multiplex icteri idea , cur aliquando facile sanetur , & quando , cur sæpe sit pertinacissimus , cur sæpe cito , sæpe tarde admodum occidat , cur per vices accedat , maneat , abeat , redeat , cur cum tantis anxietatibus , vomitu , dolore , convulsione præcedentibus , appareat , quiescat , redeat , & quid tum denotet , cur in acutis tam calamitosus ante septimum diem , cur tam difficilis curatu in iisdem post septimum diem , cur icterus subinde hepatitis causa , subinde vero effectus , cur dysenteria larga , cito desinente , tam bene sanetur , quando missio sanguinis hos morbos juvet , quando purgans , emeticum , solvens , resolvens , frictio mercurialis , oleosa , & ovorum vitelli , cur in omni morbo acuto adeo attendendum sit ad hypochondriorum dolores , tumores , retrosursum elevationes , cur hepatitis tam sæpe pro cardialgia habeatur , & quo eventu , cur inflammatio hepatis toties imponat medicis pro febre biliosa & saburrali , & quam ambigua subinde diagnosi , quam periculosa deceptio , cur subinde icterus in hepatitide , subinde non , cur color oculorum urinæque tam cito icterum

rum præsentem & abeuntem designent, cur vitia inflammatoria, suppuratoria, gangrænosa, scirrhusa, cancrofa, lienis, ventriculi, omenti, mesenterii, intestinorum, semper ipsum hepar adeo violenter infestent, cur tam enormiter vitia inflammatoria hepatis vicissim & scirrhusa, illa efficiant, cur jecur tam immensum augeri, tumere, iterumque exsiccati possit, cur hydrops a malo hepatis, & tympanitis eo crudelior, cur ab hydrope extenuatio, & exsiccatio hepatis, cum prætumido liene, quæ dysenteria hepatica, &c. Sunt enim infinita, quæ huc spectant.

VENTRICULI INFLAMMATIO.

290. Ut reliquæ partes, ita quoque stomachus vera inflammatione corripitur potest. Cujus signa & effectus hæc fere habentur, dolor ardens, fixus, pungens in ipso stomachi loco, ejus exacerbatio in ipso puncto, quo aliquid ei ingeritur, vomitus dolentissimus statim ab omni ingesto, cum singultu dolorifico, anxietas summa & perpetua circa præcordia, febris acuta continua, ejus causæ generales inflammationis, vel vicinia aliorum, vel acria ingesta, vel intus nata, venenum varium, medicamentum, acre erysipelatosum, variolosum, arthriticum, putridum, aphthosum, anthracodes, pestilentielle.

291. Brevi plerumque lethalis fit, nisi subito curetur, ob læsam necessariam functionem, & infinitos nervos connexos.

292. In sanitatem, morbos suppuratorios, scirrhusos, cancriferos, gangræniferos, vel in subitam mortem convolutionibus acceleratam, transire, ut reliqui inflammati, solet.

293. Simul ac præsens per sua signa scitur (290), statim valida sanguinis missione, si opus repetita, potu lenissimo nutriente, emolliente, antiphlogistico, causæ

contrario , clysmatibus , fomentisque similibus , diligentissime utendum. Cavendum summopere ab omni acri , maxime autem a vomitu.

294. More omnium aliarum inflammationum fit aut benigna resolutio , aut crisis , criticave evacuatio , morbo in sanitatem abeunte.

295. Si in suppuratum abit , multa mala , maxime nausea , vomitus , dolor , succedunt , quæ sæpe mirabilia apparent ; ignorata causa , raro curantur ; cognita per curam abscessus tractari requirunt.

296. Scirrhus vomitum assumtorum , primo solidorum , copiosiorum , dein vero liquidorum quoque & parce ingestorum , debilitatem , atrophiam , & tandem mortem lentam , miserrimam , cum fame diuturna , inducit. Tum vero ventriculus , pone pylorum potissimum , est induratus , tuberosus , semicartilagineus , ipso pyloro similiter constituto , & angustissimo. Palliatur malum , non sanatur.

Frequens quoque morbus ; inflammatione licet non semper prægressa , ex causis obstruentibus variis , primario in ventriculum agentibus.

297. Ubi cancrum procreat , tum enormes illos vomitus saniosos , ichorosos , fœtidissimos , dolores intolerabiles , ad minima ingesta acerbatos , fixos , diuturnos , rodentes , urentes , ad omnia medicamenta aspera insurgentes , excitat.

298. Insanabilia mala , solis liquidis , blandissimis , nutrientissimis , parce sed frequenter propinatis , delinenda.

299. Lienis , pancreatis , omenti , inflammati , benigne resoluti , bene , maleve judicati , cum vicinis concreti , suppurati , indurati , gangrænosii , scirrhusi , cancrosi , origo , natura , effectus , cognitio , prævisio , curatio , palliatio , ex iis , quæ de inflammatione in genere , deque ea ventriculi in specie , nota sunt , hauriri possunt.

300. Inde quoque, simulque ex fabrica, situ, functione intelligitur, cur ventriculi inflammatio tam difficulter sanetur, cur vomitus, diarrhœa, cardialgia post variolarum licet bonarum eruptionem perstans tam funesti sit ominis, cur lienitis rarior, crebrior vero ejus obstructio lenta, quæ inde noxa, quæ medela & quis medelæ effectus, cur lienis inflammatio subinde credatur, quæ tamen est hepatis, & cur pro pleuritide nonnunquam lienis imponat medico, cur lienis affectio habeatur, quæ ad colon flatu, fœce distentum, aut inflammatum pertinet, quæ mala ex omenti inflammatione non bene resoluta, & vincula, tumores, cum vicinis coalitum faciente.

INTESTINORUM INFLAMMATIO.

301. Intestina, maxime tenuia, & frequentissime, in suis membranis acuta inflammatione, ut ventriculus, sæpe infestantur, a causis communibus inflammationis huc delatis, vel a materie acri potus, cibi, condimenti, medicamenti, veneni, assumta, huc delata, in plicis valvulosis retenta, hærente, tum etiam ab acri materie quacumque, biliosa, putrida, purulenta, ichorosa, gangrænosa, rheumatica, arthritica, atrabilaria, erysipelatoza, variolosa, œsophago, stomacho, hepate, liene, pancreate, omento, huc appellente, hærente, rodente, denique a convulsione ingente prægressa, diutius perstante, flatus creante, motum sistente, sicque inflammationem creante, a vario eorum strangulatu.

302. Est autem hæc inflammatio vel *originaria*, vel *symptomatica*.

303. Nata his locis, contrahit intestina, cavitatem claudit, transitum appulsi impedit, fistulam loco obstructo altiore, ipsumque ventriculum immaniter inflat, extendit, dilacerat, inflammat, hinc dolorem acutissimum,

num, ardentem, fixum, attactu, flatu, assumtis exacerbatum creat, perque omnem inflammatum locum extendit, convulsiones violentas, ubi appulsis irritatur, producit in diaphragmate & abdominalibus musculis, alvum claudit, vomitum excitat ingestorum & appulso- rum, citius, tardiusve post assumptionem, prout superius, vel profundius hæsit, flatus dolentes, tormina cum borborygmis acutissima, ileum, volvulum, abscessum, gangrænam, scirrhum, cancerum, febrim acutissimam, debilitatem ex dolore acerbissimo summam, convulsiones universales, funestas maxime irritabilioribus, meteorismum, mortem citissimam, aut, malo mitiore, morbos longos, curatu difficiles, insanabiles producit.

304. Principium morbi non raro imponit incautis, frigori, flatui, saburræ, spasmos, adscribitur periculoso successu, calidis, carminantibus, catharticis tractatur eventu funestissimo.

305. Cognoscitur autem tanquam vera inflammatio, 1^o. ex febre acuta, continua, inflammatoria, 2^o. ex dolore assiduo, fixo, attactum non ferente.

306. Si flexum coli occupat (301), facit colicum dictum dolorem; si rectum intestinum infestat, tum aut pro lumbagine, aut hæmorrhoidibus cæcis, aut pro dysenteria, quæ blanda, subcruenta, biliosa morbum subinde solvit, haberi solet.

307. Simul ac noscitur præfens per signa (301. 303), in eo statu, statim, maximo molimine tentanda sanatio, quæ acquiritur, 1^o. missione larga, & repetita sanguinis, ut in pleuritide, & hirudinibus ad anum applicatis. 2^o. assiduo injectu clysmatum laxantium, diluentium, anti-phlogisticorum sæpe repetitorum ad tertiam, quartam, & ultra vicem uno die. 3^o. potu assiduo calido eorundem, additis iis, quæ causæ singulari compertæ adversa sunt. 4^o. fomentis ex similibus toti abdomini applicatis, atque 5^o. interim caute cavendo ab omni acri, impetum augente, calefaciente, potu, cibo, medicamento, motu, animi

animi affectu. 6°. tamdiu persistendo in usu horum, donec omne malum sedatum sit, nec tribus diebus redierit.

308. Si malo hoc (301. 303) prægresso, nec debitis remediis curato, & ultra triduum semper cum vehementia persistente, causis morbificis non validissimis, & in homine cæteroquin sano, loco doloris, ardoris, distractionis, successerit horror vagus per totum corpus sine causa, obtusus cum gravitate dolor in loco, signum erit ibidem formari abscessum, unde intra quatuordecim dies eo rupto effluet pus, quodsi in cava abdominis effluit, facit hydropem purulentum, & mala multa similia (278); si autem effluit in cava intestinorum, facit dysenteriam purulentam magnam, parvam, longam, brevem, prout, ulceris ibi facti natura dabit; inde aut tarda convalescentia, aut mors a tabe.

309. Simul ac id (308) adesse noscitur, statim inhibendus omnis victus, unde stercus multum, durum crassum, acre nascitur; æger pascendus solis jusculis cum leniter deterisivis radicibus incoctis; decocta balsamica, detergentia, multum bibenda, & instar clysmatum injicienda, aut aquæ fontanæ medicatæ larga copia cum lacte, vel solæ bibendæ: in his pergendum usque ad perfectam sanationem.

310. Subinde omnis omnino dolor cessat, secedente per anum membrana, tunicam villosam intestinorum aliquatenus referente, cum ægri salute: idem quoque cessat, ventre interea magis distento, ambiguo exitu, lymphæ phlogistica seu intra cavum abdominis, seu tubum intestinorum deposita.

311. Convulsi quoque pereunt in vigore inflammationis summæ, priusquam morbus noto quodam modo, & inflammationibus cæteris communi terminetur, si æger infans, aut fæmina, vel vero mas fuerit irritabilior, & irritatio magna.

312. Si vero morbus habuerit causas violentissimas

(301), & produxerit sævissima symptomata, maxime vero in corpore cacochymico, poterit facile in illo loco (301. 306) producere gangrænam, miserrime dein lethalem: idque certo, citoque fiet, si inflammatio fuerit erysipelatoſa, eryſipelate præprimis bullato.

313. Quam futuram ex iisdem obſervatis prægreſſis facile prævidemus (312), ſi ſimul nulla benignæ reſolutionis (306), vel medelæ (307), ſigna apparuerint.

314. Eam fieri docent ſigna prægreſſa (313), tum ſubita, & ſine cauſa, remiſſio acerrimi doloris, manente pulſu debili, intermittente, celerrimo, ſudore frigido, artubus, apice naſi, & lingua frigidis, facie hypocratica, perſtante interim, vel etiam aucta mentis acie, vel cum delirio miti, taciturno, atonia inteſtinorum, meteorismo, dyſenteria fœtida, cinerea, ichoroſa, livida, nigra, cadaveroſa, abſque ſenſu ægrotantis. Unde brevi mors placida, malo, eoſque provecto, medelam non capiente.

315. At, ſi in inteſtiniſ dictis (301. 306) inflammatio diu perdurans, nec in ſummum ſævitiem (303) aſcendens, nec reſolutione (306), nec medicamentis (307), nec ſupuratione (308) ſoluta, deinde reliquerit in loco affecto ſtuporem, gravitatem, diſtractionem, conſtantem, cogitandum eſt, ſcirrhum, vel ſcirrhoidem duritiem ibi naſci, membranis inteſtinorum tumentibus, duris, ſemcartilagineis, cavo inde coarctato, eliſo.

316. Unde in hoc loco multa, gravia, pertinacia mala producentur, qualia imprimis, ſtupor, pondus, incrementum, aſſiduo aucta, hinc cavitatis inteſtinalis anguſtatio, fæcum ibi & chyli ſtagnatio, horum in locum reſiſtentem actio, maxime putrida, ob moram, materie, hinc inteſtini occluſio, & ejuſdem ſupra locum anguſtatum enormis dilatatio, hinc intorſio, ingeſtorum remora, ileus, volvulus, vel ab acri irritante dyſenteria ficcior, convuſio, ſingultus, vomitus, dolor aſſiduus, febris, macies, atrophia, mors.

317. Medicamenta parum valent, quæcumque demum sint: victus sit ex liquidis, nutrientibus, parce frequenterque ore assumtis, ano injectis, per modum balnei adhibitis. Sic fertur diu, sine magno malo.

318. Si autem scirrhus illi hoc loco conceptus in cancerum abire cognoscitur, tum vero miserrimus rerum status, & immedicabilis cernitur: qui intelligi potest ex historia cancri, collata cum natura, functione, nervosa textura intestini, maxime autem dysenteria acerrima, assidua, rebellis, cuncta, per quæ vadit, exurens, erodens, consumens, cum convulsionibus acerrimis, doloribus omni patientia majoribus, fixis, diuturnis, donec tandem mors unico sit miseræ solatio.

319. Si simul ac scirrhi præsentia noscitur, tractatur methodo (317), hoc malum (318) multum cavetur. Sed si, ad id superandum, acria applicata imprudenter, maxime per valida purgantia, tum cancer illis oritur, sævitque: tum autem potus ex solo lactis recentis sero, victus ex jusculis farinosis, carnosive solis cum vitellis ovi, clysmata blandissima ex solo decocto seminum lini, foliorum solani officinarum, vel capitum papav. alb. injicienda, medicamenta summopere demulcentia, anodyna, leniter opiata, non facile in acre transeuntia, danda.

320. Hinc demum liquet, cur practicis toties occurrant dolores œsophagi, oris ventriculi, hepatis, lienis, pancreatis, intestini ilei, intestini coli, adeo sævi, fixi, pertinaces, intolerabiles, insuperabiles, quod in omni ileo vero sit semper causa physica transitum contentorum per intestinum absolute impediens, quæcumque demum hæc fuerit, sive in ipsa scilicet intestini fabrica male affecta, sive in materie quadam cavum occupante, quæ multiplex quidem deprehensa fuit, sive in parte quadam vicina intestinum premente, stringente, an & quando frigida, potu, epithemate, enemate, balneo, affusione, frictione adhibita in ileo, quando alvum sponte solvi

in ileo bonum , quando vero lethale , item quam sit multiplex , miraque omni modo dysenteria , quanta sit prudentia opus medico daturō purgans , emeticum , carminans , narcoticum , in magno dolore illarum partium , quænam sæpe fit illa post hæc in nonnullis sequens , immedicabilis hypercatharsis , quam varia remedia , & methodus medendi requirantur ad dysenterias curandas , quam vanum , fallax , & damnosum sit , ad has commendare unum , qualecunque demum sit , medicamentum proprium , aut unam , universalem medendi methodum , cur idcirco dysentericis nonnunquam venæsectio quoque & emollientia profint , evacuantia noceant , cur dysenteria infantum pejor , & eidem superveniens convulsio , lethale , cur in omni graviore , colica , cujuscumque originis , fere semper convenient antiphlogistica , emollientia , cur in omni dolore ventris cum alvi suppressione stipato inquirendum sit in herniam forte incarceratam , cur intestinorum inflammatio tam facile confundatur cum colica biliosa , cur diarrhœas symptomaticas febrientium subinde venæsectio sistat , cur in enteritide alvus subinde fluens , subinde valide sit constipata , cur in enterocele , recenti potissimum & parva , generosa methodus antiphlogistica fere sola conveniat , cum reponendi conatu , & cur , facta quoque repositione , eidem methodo diutius adhuc sit insistendum , cur purgantia , opiata , fumus nicotianæ , argentum vivum deglutitum , ileum sæpe augeant potius , quam sanent , & quando his locus , cur tanti momenti sit putrida febre affectis ventrem probe examinare , num contrectatus doleat , quid sit meteorismus inflammatorius , quid inflammatorius tympanites , & quæ mors in febre putrida frequentior , cur pulsus in maximo dolore ventris mollis , obscurus sit , quæve hic fallaciæ , cur in colica lactantium pusionum , & inde nata convulsione fœtus , potusque emollientes non raro præ absorbentibus , rheo , carminantibus , antispasticis , & infinita similia.

N E P H R I T I S.

321. Ipsos renes vera inflammatione occupari scimus ex dolore ardente, pungente, magno, inflammatorio loci, ubi renes siti sunt, ex febre acuta, continua concomitante, ex urina pauca, sæpe parva copia, emissa, admodum rubra & flammea, vel in summo malo, aquosa, item (morbo potissimum ad pelvim renalem, ureteres, vesicam protenso) stupore cruris vicini, dolore inguinis, testisque vicini, dolore iliaco, vomitu bilis variæ, ructu assiduo.

322. Hanc (321) producant omnes causæ generales inflammationis renibus applicatæ, adeoque 1°. quidquid finis arteriæ ad transmittendum impedit, vulnus, contusio, abscessus, tumor, decubitus diuturnus, nixus corporis validus, lapillus; 2°. quidquid urinam in pelvim, ureterem, vesicam transire impedit, ut similes causæ, ac mox enarratæ, applicatæ his partibus; 3°. quæ crassiora sanguinis vi adigunt in canales urinosos, ut cursus, saltus, equitatio diuturna & vehemens, vectio per strata viarum, æstus, nixus, plethora, diuretica acria, venena; 4°. spasmodica omnium illorum vasculorum diu permanens contractio.

323. Si summa inflammatio hæc vascula occupat, ita sæpe stringuntur, ut nihil reddatur lotii: aliquando, ut valde parum, pellucidum, tenue, aquosum, quod pessimum. Irritatis sæpe nervis cohærentibus, & vicinis, dolores & convulsiones facit per stomachum, mesenterium, intestina, ureteres, unde ructus, nausea, vomitus, dejectiones alvi, ileus, urina intercepta, crurum stupor, horum immobilitas, lumborum ardor.

324. Sanatur bonitate naturæ, & morbi; 1°. per resolutionem; 2°. urina copiosa, rufa, crassa, continuato fluore reddita ante diem morbi septimum, aut ad
sum-

summum quartumdecimum ; 3^o. hæmorrhoidibus initio morbi large fluentibus.

325. Sanatur , ubi in statu inflammationis per sua signa noscitur (321. 323) , 1^o. per remedia generalia omni inflammationi sanandæ propria , detractionem sanguinis lanceola , hirudine ad anum admota , avulsionem , dilutionem ; 2^o. decocta lenia , emollientia , antiphlogistica magna copia ingesta ; 3^o. clysmata , fomenta , balnea ex iisdem constantia ; 4^o. victu humido , leni , quiete , vitatione lecti calidi , imprimis autem decubitus in dorso.

326. Vomitum nimium , morbi symptoma , sæpe ingestu tepidi decocti cerealium , juris carniurn , lenire prodest.

327. Atque hac sola methodo curatus etiam ipsa nephritis a calculo , renibus , ureteribusve impacto , commoto , orta.

328. Quæ si in casu (327) non suffecerint , opium prodest , spasmos sopiendo , stricta laxando , absterfa prius phlogosi.

329. Si causæ nephritidis magnæ , nec malum resolvitur (324) , nec sanatur (325) , sed excurrit ultra septimum diem , abscessus metuendus , quem fieri docet remissio doloris , ejus in pulsationem mutatio , horror sæpe recurrens , gravitas stuporque partis , jam factum esse docet prægressus priorum , tum pulsus , ardor , tensio in loco , urina purulenta , foetida , instar urinæ falsæ putrefactæ : simulac abscessus ille factus scitur , utendum valde maturantibus primo & emollientibus , dein purulenta apparente urina , detergentibus puris ex aquis medicatis , cum , & sine lacte potis , fero lactis , similibusque , usurpatis simul balsamicis.

330. Si vero suppuratio illa (329) diu durat , totus ren exesus faccum format nullius usus , & adest tabes renalis , sæpe diu tolerata.

331. Nonnunquam abscessus extrosus tumet , sponte
vel

vel arte aperiendus, raro sanandus, ulcere plerumque fistuloso manente. Rarissime pus sibi viam in continguum colon parat, ambiguo eventu.

332. Si scirrhum hic format, paralysis, vel claudicatio cruris suppositi oritur, immedicabile malum: unde sæpe lenta tabes, hydrops, &c.

333. Si autem parva copia materiæ inflammatae coagulata in folliculo urinæ minimo hæserit, basin format, cui apposita sabuli in urina materies crustatim accrescens calculum renalem creat, sicque eundem auget.

334. Quin etiam aliquando in gangrænam transit; quod docet vehementia causæ (322), symptomatum (323), absentia levaminis per remedia (325), & subita remissio doloris sine causa, cum sudore frigido, pulsu debili, intermittente, singultu, urina vel nulla, vel livida, nigra, capillosa, fætente, carunculis fuscis, nigrisve fœda, defectu virium subito, summo, ubi nihil juvat.

335. Hinc patet, infinitas esse nephritidis species, causasque, & inter eas unam a calculo, tamen esse omnium ferme eandem curationem; cur in febribus toties nephritis (321), ejusque crisis (324), imo & inde ischuria vitio renum, vel ureterum orta intelligitur, sanatur.

VESICÆ URINARIÆ INFLAMMATIO.

336. Vesica urinaria inflammata scitur ex dolore affiduo, ardente, pungente, in loco vesicæ, ex febre acuta, continua, inflammatoria, urina crebro, at parce missa, stranguriosa, flammea, cum muco pendulo, mox fundum matulæ petente, vomitu assumptorum, bilis vitellinæ, æruginosæ.

337. Morbum produciunt causæ generales inflammationis ad vesicam determinatæ, item diuretica acria, acre scabiosum; rheumaticum, arthriticum, erysipelatosum, vene-

venereum , hæmorrhoids , calculus , vicinorum inflammatio , morbi urethræ varii & intestini recti.

338. Curatio , exitus ex iis , quæ de inflammatione in genere , & de ea renum in specie innotuerunt , sunt repetenda , observata diversitate affectæ partis.

339. Inde quoque uteri inflammati curatio petitur , morbus per se fortasse minus frequens , sed creber a partu laborioso , manu , ferramentis , absoluto , abusu emmenagogorum , aristolochicorum , ecbolicorum.

FEBRIS BILIOSA.

340. Si bilis elementa , sive humor biliformis in sanguine abundat , fit *plethora biliosa* , *polycholia* dicta.

341. Hæc vomitu , secessu , cholera , sudore largo , nidoroso , urinis biliosis , mox jumentosis , cum sedimento flavo , lateritio *spon*te solvitur , vel vero *arte* sanatur , victu , motu , medicamento emetico , purgante , diaphoretico , tonicoque.

342. Polycholia dicto modo non sublata copia consistentia , acore vario , metastasi morbos infinitos facit , & ad speciem differentes pro vitio nempe polycholiæ vario , & varia affectæ partis natura , functione.

343. Si vero ob molem , acrimoniam , turgere , & oborta febre moveri incipiat , motaque e corpore eliminari , viis , & morbis variis , *febris biliosa* nominatur.

Atque hæc quotannis vigente æstate regnat , & inter annuas febres propemodum primas tenet , cum ab omni tempore per omnes terrarum tractus multo frequentior sit visa.

344. Continuæ remittentis tenorem servat , quotidianæ , tertianæ simplicis , aut duplicatæ , cujus accessiones vomitu , diarrhœa , sudore largo , nidoroso , urinis biliosis , copiosis , jumentosis , hypostaticis terminari solent.

345. Duo autem stadia percurrit ; primum , quo morboſa materies humoribus adhuc permixta inter motus febriles circulum obit , *cruditatis* dictum , atque alterum *coct̄ionis* , dum vitæ viribus humori excrementitio affimilata , ſub finem exacerbationum , partitim ad diverſa collatoria appellit , evacuanda.

346. Si vero materies biliformis ferme tota , die decretorio , coct̄ione facta , præcedente exacerbatione conſueta , sæpe ſolito majori , ad ventriculum & inteſtina deponitur , atque ſurſum vel deorſum exitum molitur , *turgere* dicitur.

347. Ad hanc prædiſponunt victus pinguis , oleoſus , terreſtris , auſterus , farinoſus , vappidus , & ex facile putreſcentibus , habitatio depreſſa , Noſocomium , ergaſtulum , navigium , cœlum multo phlogiſto fœtum , humidum , ſimulque fervidum , quod acutiſſimas facit , aut humidum frigidumque ; excitant vero cum multa alia , tum potiſſimum labor nimius ardente ſyrio , refrigerium æſtuantis corporis , terror , ira , mœror , pudor , ingluviſ , lapſus ab alto , vulnus , hæmorrhagia , puerperium , febris quæcumque alia polycholiam movens.

348. Hæc , ſi ſimplex fuerit , exordium ſumit ab horripilatione & calore alterno , cephalalgia , & ſenſu caloris magni in capite , accedit dolor lumborum , & dorſi , pulſus plenus , non durus , acceleratus , oculi rubri , aut dilutiſſime flavi , aut cum modica flavedine ſubvirentes , faciei & capitis totius ſudor , genarum intenſa rubedo , cum flaveſcente , aut vireſcente palore circa nares & labia , lingua flava , flaveſcentibus villis quaſi byſſo obducta , ſalivæ inſipidæ , amareſcentis , naufœdulcis affluxus in fauces , labiorum ſiccitas , ſapor vitiatus , amarus aſſumptorum , ſaliva alba , ſpumefcens , inſtar ſoluti atque in ſpumas acti ſaponis , ſecretio ſubinde herbidi , atque æruginoſi glutinis , anorexia , ructus amari , urentes , auſteri , ſubdulces cum naufœa , vomituritiones , vomitusque variæ materiæ , porraceæ , æru-

ginosæ , vitellinæ , atræ , fauces exurentis , dentes stupefacientis , saporis acerbi , metallici , anxietas & sensus repletionis ad præcordia , inquietas , aquæ frigidæ , acidulatæ , & auræ frigidæ , perflantisque desiderium , & obtentum inde cephalalgæ , calorisque temporarium levamen , sudores olentes , nidorosi , alvus intense flavæ , quasi ab assumpto rheo , olidissima , modice fluens inter flatus olidissimos , urinæ mox a principio flavæ , crocæ , spumosæ , pingues , sanguis phlebotomia eductus aut læte ruber est , aut crustam efformat inflammatoriam intense flavam , serum viride , cum virore flavescens , amarum : minus vero frequentia symptomata sunt petechiæ lenticulares , morbillosæ , miliaria rubra , carbunculi , bubones &c.

349. Indolem parasiticam possidet : unde facillime morbis aliis quibuscumque sociatur , quos ab ingenio suo & caractere consueto abducit , exleges reddit & pravorum , aut in suam redigit potestatem : notanda est ejus cum variolis complicatio.

350. Vix ulla febris est , quæ tam diversis ludat variationibus , tam differenti ratione modificetur , indolis plane proteiformis non solum diversis annis , sed eadem quoque constitutione regnante.

351. Sæpe æstatis terminos excedit , porrigiturque per serum autumnum , atque hyemem , fortasse molliorem , verno autem tempore nondum plane emortua reviviscit , ac proxima æstate denuo dominatur resumtis viribus : tum ex annua fit stationaria.

352. Continua remittens , semitertiana aut *ἡμιστερταίσις* itemque *σπιταίσις* , continens , appellabatur , compellatione non characteristica : antiquioribus vero modo typhodes , assodes , epialas , leipyria , lingodes , febris ardens , sive caufos , itemque *πυρ* , sive ignis &c. dicebatur , nominibus ab excellenti quodam hujus febris symptomate desumptis , non omni tamen nec singulæ febrili biliosæ convenientibus , atque ad alia quoque febrium
genera

genera transferri solitis : recentioribus *biliosa* aptius nominatur.

353. Contingit subinde , ut humor biliformis sub finem exacerbationis , sudoribus difflandus , in suo per vasa circuitu , in obicem impingat , atque in aliqua corporis parte adhærescat , vel ob febrim nimiam , & humorum turgorem , vel ob partem quamdam debiliorem , aut circulanti humori imperviam , vel ob alias nobis adhucdum ignotas rationes.

354. Hinc decubitus biliformis humoris multiplices , variis in locis , & vario cum effectu.

355. Inde prima biliosæ febris divisio petitur , 1^o. in *biliosam universalem* , & 2^o. in *biliosam cum metastasi sive decubitu*.

356. Ad encephalum delata humoris biliformis portio deliria , phrenitides , apoplexias , genus omne convulsionem facit , ad oculos vero , cœcitates , repentinas cataractas , ophthalmias , corneæ opacitates , maculas &c. ad fauces , anginam , ad thoracem , tusses , pleuritidem , peripneumoniam , hæmoptoën &c. ad abdomen , vomitus , choleras , dysenterias , colicas , diarrhœas , conamina hæmorrhoidum , mictus difficiles , hæmorrhagias uteri , & abortus , ad articulos artusque , rheumatismum , arthritidem , ad corporis superficiem , erysipelata , miliaria rubra , herpes & scabiei quamdam speciem , petechias , exanthema urticatum &c.

357. Patet ergo ex hisce , quæ sit notio phrenitidis *biliosæ* , pleuritidis *biliosæ* , hæmoptoës *biliosæ* , febris erysipelatosæ , urticatæ non raro , itemque petechialis persæpe , aliorumque morborum , quos , adposito epitheto , *biliosos* jure dixeris , atque ab aliis aliâ de stirpe satis distinxeris : sunt enim ejusdem biliosæ febris diversi solum modi.

358. Alia quoque biliosa febris est *simplex* , *meraca* ,

impermixta, alia vero *complicata* cum alio quocumque morbo febrili, non febrili.

Unde nova & momentosa divisio.

359. Sæpius cum inflammatoria febre in epidemiæ biliosæ exordio; cum pituitosa vero, eaque aut adjuncta simul phlogosi, circa ejusdem epidemiæ finem complicatur: cum puerperio, morbillis, variolis præprimis, connubium init.

360. Terminantur, 1^o. in mortem, 2^o. sanitatem, 3^o. in morbos alios.

361. Atque in mortem quidem, abit. 1^o. humoris biliosi metastasi ad partem nobilem, encephalum maxime, & pulmones, itemque ad cava thoracis, pericardium, ut cadaverum sectiones docuerunt, 2^o. erysipelate interno mox gangrænescente; 3^o. interaneorum anthrace; 4^o. degeneratione putrida, sponte nata, aut male medicando inducta.

362. In sanitatem vero; 1^o. saburra biliformi, non copiosa, benigniore, potu multo, aquoso, acidulo saponaceo enervata; 2^o. copiosiori vero & acriori, exantlata vomitu, secessu, sub exacerbatione consueta sponte motis, aut arte concitatis, deinde urinis quoque & sudoribus, repurgato prius systemate gastrico: subinde vero fluxu sanguinis per nares, hæmorrhoides, uterum, miliaribus, salivatione, aphthis.

363. In alios morbos commutatur, scilicet in febrim bilioso-inflammatoriam, ardentem, bilioso-putridam, dum materies biliformis abundantior, acrior, sanguini penitus mista, ex eodem morosius extricanda, per congrua, colatoria, obstructione, spasmo, inflammatione impervia, non eliminatur, sed retenta sanguinem aut inflammat, aut sibi assimilat, solvitque: item in febrim intermittentem, conversione bona, sub apta methodo: neglectu vero, aut mala therapeusi in chronicos languores, primæ coctionis vitia multiplicia, hypochondriacis,

driasin , cacochymiam & cachexiam biliosam , arthritidem diuturnam , &c.

364. Curatio fit in leviori morbo per acida vegetabilia , saponaceos fructuum horæorum succos , aperientes , eccoproticos , & diætam omnem antibiliosam , alterantia , subemetica , emetica , humorem biliformem ad varia collatoria , præprimis hepar , atque ad primas vias determinantia , purgantia mitiora : in morbo vero majore , durante primo stadio per priora.

In secundo vero præter priora per emetocatharsin , unam aut plures , corpore prius ad hanc evacuationem subeundam parato , & materie mobili effecta , aërem præterea frigidiorum liberiorumque , non ad thermometrum , sed ad gratam ægri sanationem examinandum , potum aquæ frigidæ , situm erectum , maxime in ingenti cephalalgia & accedente phrenitide.

365. Corpus ad emetocatharsin disponitur ; 1^o. venæsectione , antiphlogistica therapeusi , si ætas juvenilis , virilis , fibra rigida , plethora , tempus subphlogisticum , diætæ & medicina calefaciens accesserit ; 2^o. affectionibus variis , vomitum aut impredientibus , aut contra indicantibus , sua methodo ablatis.

366. Materiem ad exitum præparamus potu solvente , saponaceo , salito , mellito , oxymelle , &c.

367. Disponi autem ad emetocatharsin præprimis tunc debent , si præter narratas (365) rationes , quæ venæsectionem requirunt , febris biliosa in partem quamdam nobiliorem , metastasin fecerit , scilicet , in phrenitide biliosa , hæmoptoë biliosa , pleuritide biliosa , colica biliosa ; facta enim phlebotomia una , aut pluribus , prout dictæ (365) rationes exegerint , & materie diluta , emetocatharticum colluviem ex systemate gastrico eliciet , viscera metastasin passa salubriter concutiet , materiemque impactam dimovebit , intra humorum circumeuntium alveum reducet ; ad cutis spiracula ablegabit , sudoribus ab emesi semper moveri solitis diffilandam.

368. Metastases periculofas , hac (367) methodo non tollendas , viis primis repurgatis , evocabit vesicans ; quod tamen ipfi morbo principi eo , quod urinas & alvum parciore reddat , qua utraque evacuatione plurimum biliformis humoris educitur ; de cætero non convenit.

369. Febre fracta , aut multum mitigata per emetocatharsim , æger sensim inter blandos , levantes , nocturnos sudores , sub usu solventium , saponaceorum , eccoproticorum , acescentium convalescere incipit , morbo quatuordecim dies non excedente.

370. Convalescit ex toto , aut sponte , aut vero , si morbo difficiliore methodo medendi , vel & aliunde fuerit plus æquo debilitatus , usu analepticorum stomachicorum , amaricantibus , vino absynthite , carne tenera , equitatione , rusticatione , &c. alvo persistente semper faciliore.

371. Convalescentia tardior , quam ex inflammatoria , citior vero , quam ex pituitosa : relapsus vero , quam in utraque hac febre , in biliosa faciliores.

372. Nocent per se in hac febre , cardiaca , calefacientia , cortex peruvianus , vesicantia , opium , acida mineralia , &c.

373. Cum rustici , qui æstivis ardoribus perusti copioso sudore madent , atque ita madidi persæpe incautius refrigerantur , etsi mera propemodum vegetabili diæta vivant , præ cæteris hac febre corripiantur , illi vero , qui victu vinosiore & carneo magis utuntur , dummodo nimio se soli subducant , aut calido sudore perfusi non repente refrigerentur , ab eadem ut plurimum maneat immunes , patet , quanam in re potissimum *prophylaxis* consistat.

374. Post vitatum sudantis corporis refrigerium repentinum , tempore bilioso , multum quoque præsidii erit ad hanc febrem arcendam in esu fructuum horæorum , acescentium , saponaceorum , eccoproticorum , atque in fuga ingluviei.

375. Ex his liquet , quam ampla sit morborum biliofororum

forum familia , quanta eorum variatio , cum aliis complicatio.

Ubi emeticum , aut purgans , aut emeto-catharticum fit indicatum , quo morbi tempore propinandum , quoties iterandum ?

Cur saburra biliosa esse possit , sine febre biliosa , hæcque sine illa.

Quæ sit cognatio , variatio , successiva degeneratio humorum febrim biliosam , putridam , petechias , erysipelas , intermittentes , maxime tertianam & quartanam , dysenteriam , aphthas , peripneumoniam notham , asthma humorale , & convulsivum , phthisin pituitosam , tuberculosam , morbum hypochondriacum , arthritidem , morbos spasmodicos quam plurimos , scirrhum , cancerum , &c. efficientium.

F E B R I S P I T U I T O S A.

376. Quæ laxos , vitæ sedentariæ addictos , obesos , seniculos , venere , studiis , vigiliis , mœrore , morbo , medicamento , inedia exhaustos , victu aquoso , farinoso , pingui , austero usos , chloroticas , puerperas , pueros atrophicos , verminosos præ cæteris infestat , tempore præprimis humido , frigidoque , & in locis depressioribus , audit febris *pituitosa*.

377. Hanc autem insigniunt lassitudo , horripilationes vagæ , lingua alba , mucosa , dentes & gingivæ sordidæ , saliva lenta , anorexia ; nausea , oppressio præcordiorum , eorundem repletio , vertigo , tristitia involuntaria , flatus , borborygmi , febris assidua , in speciem mitis , pulsu prope modum naturali , remissiones obscuræ , urinæ crudæ , pallidæ , vix olentes , cum sedimento subinde mucoso. Tarde decurrit , in plures septimanas porrecta.

378. Verno tempore sæpe miscetur synocho imputri , in eandem abit , ex ea nascitur , tempori , medentis ,

ægroti vitio : autumnali vero febrim biliosam comitatur, sequitur, non raro : inde constitutionis atrabiliaræ, febris atrabiliaræ intellectus.

379. Constitutio pituitosa nonnumquam rheumatica, catarrhosa, astmatica, anginosa, tussis convulsiva epidemica, scorbutica, apoplectica, &c. appellatur compellatione a frequentiori aut forma, aut symptomate petita.

380. Eodem tempore ægritudines multæ subalternæ, herpes, scabies, ophthalmiæ, aphthæ, tusses, faucium pituita, anorexia, vomitiones pituitosæ, spontaneæ, matutinae, cardialgiæ, flatus, borborygmi, hæmorrhoids, colores pallidi, fœdi, obesitas morbida, sensuum tarditas, concipiendi impotentia, concepti emissio, lienes magni, icteri, mœrores, hypochondriasis, hysteria chloroses, catameniorum anomaliam, maniam, nervorum distentiones, convulsiones universales, tetani, opisthotoni, choreæ S. Viti, apoplexiæ, podagra, hydrops, cujus curatio uti & luis venereæ sæpe est difficillima, *constitutione pituitosa autumnali durante.*

381. Morbum producit pituita tum primarum viarum, cum secundarum, compage solidorum debilitata.

382. Sanatur vero solis naturæ viribus, vomitu spontaneo, crebro facili, diarrhœa non valida, sæpius recurrente; sudoribus dein, sponte natis, nocturnis, levantibus, in morbi decremento, miliaribus quoque, coctione prægressa, anacatharsi pituitosa, ptyalismis, intermittente, quotidiana.

383. Hinc methodum medendi docemur, quæ obstructa referat, spissa solvit, soluta evacuat, laxata firmat, remedio salino, incidente, resolvente, emetico leniori, subin, per epicrasin propinato, subemetico, alterante, purgante consimili, dein subamaris, amaris, tonicisque.

384. Methodus calidior viscerum inflammationes, miliaria non critica, febres ardentes, perniciosas facit : nimis vero,

vero, quam oportet, antiphlogistica, lentas, nervosas, languores chronicos, articulorum morbos, hypochondriacis utramque, phthisin pituitosam, totque febres diversas, quot pravæ methodi fuerint.

385. Idcirco acrioribus stimulis parcendum, principio præprimis, atque universim hic lente festinandum.

386. Ex hisce constat, cur hæc febris in exercitatis, cute crasso, imperspirabili, rarior, sed periculosior; cur contrarium in laxis, facile sudantibus; cur in sexu sequiore subinde sit epidemica, dum viris parcat; unde *lenta, lenta nervosa, miliaris, & puerperarum morbus* subinde audiat; cur loca depressa, paludosa deferat nunquam; cur tam difficilis sit hujus morbi diagnosi, & therapeia; quorsum pertineat illud Baglivii: in nullo morborum genere tanta opus est patientia, expectatione cunctationeque ad bene ac feliciter medendum, quanta ad bene curandas febres mesentericas.

PERIPNEUMONIA NOTHA.

387. Huc peripneumonia notha referri debet, quæ hyeme a frigore, verno tempore a calore superveniente multoties accidit, orta ex pituita lenta, in toto sanguine nata, & sensim pulmones infarciendo, donec in pessimum hunc & improvise sæpe lethalem morbum eat.

388. Ubi paululum adolevit id malum, produxit jam in toto corpore effectus plurimos a glutinoso spontaneo oriri solitos, tumque præterea eos qui peripneumoniam lentæ proprii (140), unde malum curatu difficillimum.

389. Nam missio sanguinis, eoque celebrata, ut in hoc morbo requiritur (171), nocet admodum ob debiliora viscera, nimisque aliena humida lenta; hinc primo juvare visa, mala auget.

390. Attenuantia autem adeo hic famigerata, dum impetum in vasa pulmonalia augent, densitatem, impactum-

que obstruentis sæpe augent, simulque morbum cito reddunt lethalem.

391. Morbus ille senibus, pituitosis, frigidis, catarrhosis, gravedine laborantibus frequens, sequi solet omnes causas quæ stagnantia cito movendo in pulmones agunt; ut cursus, declamatio, cantus, ebrietas imprimis a valide calefacientibus, commessatio, calor foci, balnei, solis maxime, si æstus hinc natus subito frigus ingens exceperit.

392. Primo fallaci lenitate opprimit nec opinantes; quippe levi fatigatione, debilitate, prostrato omni fere animi motu, anhelitu, oppressionem pectoris incipiens, adeo leves motus excitat, ut vix caloris febrisve indicia moneant periculi: mox vagæ horripilationes, leviusculi febris insultus adsunt; unde subito crescente anhelitu & debilitate, mors; cujus in urina & pulsu vix ullum adfuit præsagium.

393. Curatur hac methodo cautissima; 1^o. mittatur sanguis ex largo munere; 2^o. mox eluatur alvus clysmate, quod repetatur quotidie, donec signa docuerint levare pulmonem; 3^o. utatur victu tenuissimo juris carniæ, imprimis cum levi acido, potu tenui ex aqua & melle; 4^o. vapores suffitusque descripti (183), decocta diluentia, abstergentia, lenissime aperientia assiduo potanda, adhibeantur, simulque balnea crurum pedumque, & larga vesicantia.

394. Ex his omnibus ratio datur, cur pueris hic morbus feminisque rarior, ut & iis qui laxæ sunt structuræ, quoad solidorum fabricam, cur vix accidat, & si major sit in his proclivitas in febrim simplicem pituitosam; cur in his facilius sanatur, contra in bene partis densisque corporibus.

Ex iisdem pariter liquet hunc morbum fieri ex omni alio humore pituitæ analogo, pituitoso-biliofo, atrabilia-rio, arthritico, podagrigo, abundante, commoto, a causis (391) ad pulmones determinato, ibi congesto; quæ

quæ sit relatio asthmatis humoralis, phtiseos pituitosæ ad huncce morbum.

FEBRIS INTERMITTENS.

395. Febris per vices impetum ita remittens, ut plena apyrexia inter duos quosque paroxysmos intercedat, *intermittens* appellatur.

396. Inde ejus diagnosi sponte patet: distinctio in varias classes facilis, utpote soli temporis differentiæ innixa.

397. Quotidiana, tertiana, quartana crebriores. Quintanam quartanæ cognatam, cum ea alternantem, autumnii sobolem aliquoties vidi, sextanam bis. Septenaria exquisita quandoque accidit, Boerrhaviò visa. Sunt qui longiores periodos observarunt.

398. Ejusdem periodi febres non raro complicantur, ut sit, *e. g.*, duplicata tertiana, quartana duplicata, &c. Rarius febres junguntur periodi differentis.

399. Quotidiana est rarior, pueris & glutinosis familiarior, longius excurrit, difficilius sanatur: probe distinguenda a tertiana duplicata, quartana triplicata, ex accessionibus inter sese comparatis.

Huc & Hippocratis *diurna nocturna*que.

400. Tertiana brevior, crebrior, acuta magis, curatu facilior. Biliosos, adultos infestat: duplicatur non raro: 5to., 7mo., 9no. circuitu judicatur.

401. Quartana diuturna, pertinax, diu fertur, atræ bilis, & autumnii progenies: duplicatur, triplicatur.

402. Quæ longiores circuitus habent morem quartanarum sequuntur.

403. Tamen scire est intermittentem in genere esse *vernalem*, quæ a Februario in Augustum; & *autumnalem*, quæ ab Augusto in Februarium dominatur; distinctione necessaria, ob diversam corporum vere & autumnò dia-

diathesin, diversos morbos corregentes. Hinc varios mores, symptomata, exitus, durationem curationemque febris: quin una aliam fugat.

404. *Vernalis*, ut plurimum brevior, subin inflammatoria, synocho imputri affinis, regularis, sponte aut modico apparatu sanatur, recta abiens in sanitatem; medicatrix subinde inveteratorum malorum, melancholiæ, mania, epilepsiæ, arthritidis, paralyseos: reliquias autumnalium tollit; augmentum corporis facit; ad longævitatē disponit.

405. *Autumnalis* plerumque longa, remittens, subintrans, biliosa, atrabilaria, septica, anomala, pernicioso symptomate stipata. Sæpe desinit in lienes magnos reliquorum viscerum, maxime hepatis, infarctus, scirrhus: icteros, hydropes, leucophlegmatiam, scorbutum, cachexiam & cacochymiam multiplicem, & quæ hinc sequuntur mala.

406. Quin & sæpe æmulatur exacte indolem continuarum, ob longiores & duplicatos paroxysmos, tum tamen indoles & curatio plane diversæ sunt.

407. Est tamen subinde inversa ratio vernalium & autumnalium.

408. Subinde solitaria febris comparet, *sporadica* dicta. Non raro per populum grassatur, *popularis*, dum austri molles, diu spirantes, mador multus frigidusque vim addunt morbo.

409. Pone stagna, & in depressis perpetuam sedem fixit *endemica*, sola subin mutatione cœli sananda.

410. Paroxysmus legitimus intermittentis frigore, æstu, sudore absolvitur, tria stadia percurrens.

411. Atque is eadem exacte hora redit, vel maturius, vel vero serius, aut tempore incerto.

Hinc febris *consistentis*, *anticipantis*, *postponentis*, *vagæ erraticæque* notio.

412. Vel vero sub larva alterius morbi delitescit, quem tempore legitimæ accessionis æmulatur, *larvata*; æque frequentius est autumnalis, popularis.

413. Hinc febris intermittens sub schemate cephalalgiae, delirii, comatis, apoplexiæ, catalepseos, epilepsiæ, & convulsionis variæ, hemicraniæ, amauroseos, ophthalmiæ, coryzæ, odontalgiae, rheumatismi, arthritidis, vomitus, diarrhœæ, cholerae, colicæ, &c. Vix ullus morbus est, quem non aliquando intermittens ludat.

414. Subinde syncopen brevi lethalem refert, veramque imaginem morientis. *Syncopalem, malignam, mortalem* appellant.

415. Larvata subinde tria consueta stadia simul absolvit: nonnunquam alterius morbi formam solum exhibet.

416. Manifesta in larvatam, hæcque in illam abit.

417. Incipit autem regularis & manifesta cum oscitatione, pandiculatione, lassitudine, debilitate, frigore, horrore, rigore, tremore, pallore, livore extremorum, respiratione difficillima, anxietate, nausea, vomitu, pulsu citato, subinde tardiore, debili, parvo, siti maxima, cute anserina, subinde veluti miliaribus pustulis obfita, livescente, purpurascente, in infantibus sæpe clamor & convulsio cum extremorum livore.

Hæc prout majora, pluraque simul, eo febris pejor, atque in subsequente tempore calor, & cætera symptomata pejora; & hic gradus febris primus, incremento respondens continuarum, & reliquorum maxime periculofus; urina tum ut plurimum est cruda & tenuis.

Incisa cadavera mortuorum in primo hoc stadio febris intermittens, post anhelitus, suspiria, ignaviam, monstrant sanguinem crassum, impactum pulmonibus: semper tum fuerant pulsus parvi, frequentes, inordinati. *Harv. exercit. anat., cap. 16.*

418. Hunc statum (417) excipit alter, incipiens cum calore, rubore, respiratione forti, magna, liberiori, anxietate minori, pulsu majori robustiorique, siti magna, dolore artuum & capitis magno, urina plerumque rubra: respondet *ακμην* febrium continuarum.

419. Tum ultimo ingens plerumque sudor, remissio

omnium symptomatum, urina crassa, sedimentum lateri contuso simile, olidi fluentesque secessus, somnus, *απυρεξία*, lassitudo, debilitas.

420. Nisi forte paroxysmus ita protrahatur, ut nova accessio priorem nondum finitam excipiat: *continua, remittens, subintrans* erit.

Id fit ob genium epidemiam, febrim aliam corregentem, complicatam, intermittens vim nimiam, medellam neglectam, perversam, ægri diathesin ferendæ febris non parem.

421. Subinde febris non omnia hæc tria stadia percurrit, une alterove deficiente, aut ordinem eorundem permutat.

422. Nonnunquam est imperfecta, obscura, levicula, absque ordine certo recurrens invasio.

423. Hæc vero intermittens, *non formata, latens, vaga erraticaque* in pueris frequentior infarctu viscerum abdominalium, glutinoso, verminoso laborantibus, ventricosis, voracibus, autumno.

Regularis quoque & *aperta* in *perfectam vagamque* commutatur, regimine pravo, methodo mala, neglectu, cortice peruviano, æque maturius, parcius neque diu, & absque coindicatis, propinato, adstringentibus inepte datis.

424. *Non formatam, latentem, erraticam* produunt, cognitio causarum (423); item leviculi per vices paroxysmi pandiculationes, lassitudines sudoresque maxime nocturni, nidorosi, foetentes, moschum redolentes, faciei pallor virescens, flavescens, anorexia, vel etiam bulimos cum bradypedia, præcordiorum tumor, tensio, calor, anxietas, maxime a pastu, urinæ parcæ, crocæ, jumentosæ, lateritiæ, furfuracæ, aspectus tristis, oculorum diluta flavedo, morositas, alvus irregularis, olidissima, atque omnia ferme symptomata systematis gastrici læsi, repleti, infarcti, ægro interim erecto, obambulante.

425. Explicata (417 ad 419) stadiarum ratio ; vis morbi ad *ακμην* venientis , atque iterum decrefcentis intra paucas horas , epidemia cognita , eorundem fymptomatum periodus ftata , in infantibus livor , horror , vagitus , convulfio , determinatis horis recurrens , intermittentis primo fufpicionem , continuata vero diagnofin fuppeditant.

426. Sæpe abeunt in acutas , periculofas , quod calori nimio , & motui excitato nimis , aut epidemiæ genio , aut medelæ , ut plurimum debetur.

427. Intermittentis effecta (413 ad 424) intelliguntur , illius actionem confideranti ; fibris enim minimis vasculorum & viscerum magnam infert vim , ftagnando , obftuendo , coagulando , pellendo , resolvendo , attenuando ; hinc debilitantur vafa , morbofa fiunt liquida , eo imprimis genere mali , quo partes minus affimilatas , nec æqualiter miftas habent , ex quibus fimul acrimonia exoritur ; unde ab omnibus fimul facillima in sudorem proclivitas multum debilitans , ipfo vifcido fanguinis transfudante ; tum urina mire craffa , turbida , jumentofa , pinguis , fimilis faliva , inde debilis , folutus , vix cohærens cruor , optima parte fpoliatus , refidua acer , & craffus fimul.

428. Cauſa *prædiſponens* ignoratur ; tamen ad nervos peculiarius attinere videtur , inexplicabili ratione affectos.

Remedia antifebrilia *nervina* , cortex peruvianus , mars , opium ; item terror , ira , gaudium , contentio animi , muſica , confidentia in remedium antifebrile , vanum in ſe , efficax tamen in credulis ; ipſius febris fymptomata quædam , cauſæ , effecta , id verofimile reddunt.

Difficillimum tamen eſt , ex infinitis poſſibilibus eam cauſam diſtinguere , qua poſita ratio periodorum dari ex legibus œconomix noſtræ poſſit.

429. Hanc vero *prædiſponentem* innumeræ aliæ *excitant* alimenta , dyſpepta , farinoſa , pingua , putrida , relaxantia ſtomachum & inteſtina , atmofphæra humida ,
com-

commoratio in loco depresso, a sole averso umbroso silvestri, palustri, colluvies biliosa, atrabilaria, pituitosa, verminosa, humores tenaces, ichorosi, purulenti, scorbutici, scabiosi, venerei, fluxus sanguinei suppressi, turbatum systema hepaticum, ira, terrore, pudore, mœrore, excretio cutanea suppressa, atque alia quam plurima.

An etiam contagium peculiare?

430. Cura alia in ipsa accessione locum habet; alia vero extra eandem.

431. In stadio frigoris dandus potus leniter diaphoreticus, tepidus, parce frequenterque sumendus, hoc modo, calore insuper lecti abstinentia a cibo aliquot invasionem horis molestus in accessione vomitus præpeditur.

Orto colore, quies, stragula leviora lecti, aqua succo limoniorum acidulata, & si is exorbitet, in plethorico, ad apoplexiam calidam proclivi, ipsa sanguinis missio caute instituenda.

Sudor inchoatus blande promovendus, lecto, potu tepido, sambucino, fero lactis vinoso, non vi urgendus, a sudore quies, somnus, refectio.

432. Finito paroxysmo, 1^o. curanda febris est; dein 2^o. ipsius febris, validioris, diuturnioris, perversæ curatæ, malignæ, effectus qui sæpe proprios, graves longosque morbos constituunt.

433. Est autem omnium primo *procatarctica* causa auferenda, si ea nota sit, si magna, & remediorum potestati subjecta; dein vero *proëgumena*, nisi illa ablata hæc quoque simul tollatur.

434. Methodi medendi variæ, & infinita ferme remedia adversus febrem, ad paucas classes revocari possunt; est enim omnis methodus antifebrilis *antiphlogistica*, *resolvens*, *sursum evacuans*, *cathartica*, *prævertens*, *confundens*, *nervina*.

435. Quarum primæ quatuor in tollendis causis ex-

citantibus occupantur; tres vero posteriores in auferenda *proëgumena*.

436. Sæpe diversæ methodi in *eadem* intermittente, *diversis* temporibus; vel vero plures *junctim* sunt necessariae, ut methodus *activa* sit, ex prioribus diversimode *composita*.

437. Methodum *antiphlogisticam* petunt intermittentes vernæ, plethoricorum, athleticorum, & ubi summa sanitas febrim facit, inflammatorum, ad apoplexiam proclivium, subperipneumonicorum, subpleuriticorum, hæmoptoïcorum, in febre ob genium epidemiæ facillime degenerante in continuam inflammatoriam; paroxysmis productis, apyrexia imperfecta, cephalalgia ingenti & inflammatoria, delirio gravi, furioso.

438. Tum vero conveniunt salia media mitiora, in largo vehiculo aquoso sumta, eccoprotica, & ipsa subinde venæsectio.

439. Methodus *solvens*, *resolvens*, *aperiens*, & febrim ipsam, & ejusdem effectus sanat, spissos humores attenuando, solida inertia, excitando, obstructa referando secretionem excretionem restituendo.

440. Sunt autem remedia hoc scopo celebrata salia, alcalina, acida, media, volatilia, semivolatilia cum conveniente vehiculo propinata, vel in humoribus gastricis soluta, saponem vegetabiles, animales, artificiales, succi ferulacei, plantæ amaræ, subamaræ, lactescentes, earum extracta, decocta saturata, salibus armata, martialia, antimonialia, mercurialia.

441. Profunt in ægris cachecticis, cacochymicis, in frigido lentore, bile inertis, mucosa, vappida, ætate florem superante, corpore obeso, sexu sequiore, constitutione autumnali, humida, frigida, in febre longa, quotidiana, quartana, recidivante puerorum, ex continua in periodicam mutata, pertinaci, ad corticem peruvianum rebelli, cum ictero, hydrope.

442. Nocent in febribus (437), item in aquosa humorum

morum tenuitate, junctâ solidorum laxitati, sudoribus profusis, emaciantibus, nocturnis.

443. Cæterum hæc ipsa methodus reliquis multo latius patet, intermittentium plerisque, saltem initio, sola, aut cum aliis junctim, aptanda.

444. Methodum *emeticam* postulat saburra *sursum turgens*, seu causa, sive effectus intermittens, vel solum cum illa coincidens. Ea autem cognoscitur ex victu, morbis, symptomatibusque prægressis, nausea, vomitu, ructu, tumore, halitu, fordibus linguæ, gutturis, palati, *αροπεξία*, amarore oris, vertigine tenebricosa. Utut & aliæ vires sint emeticorum, sialagogæ, diaphoreticæ, catharticæ, diureticæ, nervinæ, alterantes, potenter resolventes.

445. Propinandum emeticum vel accessione finita, & absoluto sudoris stadio, vel ante paroxysmum eo spatio, quo ante hunc effectum præstat. Absoluta operatione, dato opiato, sedatus ante febrim tumultus sit.

446. Materie *deorsum turgente* purgans dandum, cito operans, solvens salinum, mox a paroxysmo.

447. Imminentem paroxysmum *prævertunt*, 1^o. ea omnia quæ sudorem movent, materiem febrilem ante consuetum tempus accessionis artificiali paroxysmo eliminando. 2^o. Quæ animum valide afficiunt, systema nervæum, in cujus peculiari diathesi proëgumena febrium causa sita esse videtur, vehementer immutando.

448. Sudor autem hunc in finem movetur, dum aliquot horis ante tempus cognitum futuri paroxysmi, liquido aperiente, diluente, leviter narcotico repletur corpus ægri, dein una hora ante malum excitatur sudor, & continuatur, donec binæ ultra tempus initii paroxysmi elapsæ sint horæ. Item opiato, alterante, emetico, balneo, stragulis, cursu, saltu, lucta, sinapismis, vesicante, & epithemate vario, inunctione spinæ dorsi.

449. Aliam vero nervis diathesin, febrî oppositam, inducunt animi pathemata varia, terror, ira, attentio magna, præsentia, &c. Hinc

Hinc febrium quædam curationes explicantur, concentu musico, amuletis, & vanis superstitionibus factæ.

450. Prodest hæc methodus *prævertens*, prudenter instituta, in perfecte intermittentibus, diutius durantibus, maxime quartanis; aliis methodis jam adhibitis, & incassum, viis primis puris, aut repurgatis, absente viscerum infarctu lento, phlogisticoque, absente cacochymia, cachexia.

451. Ea ipsa remedia, quæ imminentem paroxysmum *prævertunt*, eundem quoque jam præsentem *confundunt*, invertunt, elidunt, si ita adhibeantur, ut eorum actio cum stadio frigoris concurrat. Sub iisdem conditionibus *methodus confundens* admittitur, ac prior *prævertens*.

452. Methodus *nervina*, causæ proëgumenæ potissimum dicata, *nervinis* utitur, *adstringentibus*, *roborantibus*, *narcoticis*, *cortice peruviano*.

453. Hinc si febris autumnalis, vehemens, corpus ex ægritudine debile, aquosa humorum tenuitas, solidorum laxitas, & sudor colliquans, symptoma periculosum, metus gravioris mali a febre persistente, obstructions solventibus auctæ potius, morbus jam aliquo tempore duravit, & causa excitante ablata, nihilominus paroxysmus quasi per consuetudinem recurrat, neque signa adsint internæ inflammationis, neque collecti alicubi puris, neque obstructi admodum hujus illiusve visceris, neque colluviei gastricæ, methodis solvente & evacuante præmissis, adstringentibus, roborantibus, præcipue vero cortice peruviano, specifico antifebrili, abigetur, pulveris, infusi, extracti, decocti, syrupi, epithematis, enematis forma, cum propriis additis requisitis, salibus, rheo, martialibus, opiatis, resolventibus, diureticis, &c. tempore *απυρέξιας*, debito ordine, dosi, regimine, adhibito, diu continuato.

454. Quin & opium huc pertinet in intermittente *maligna*, *syncopali*, *mortali* commendatum.

455. Præprimis cortex diu continuandus diminuta

dosi, caractere febrili alte impresso ob febris diuturnitatem, crebros relapsus, in febre endemica, constitutione intermittentium adhuc durante, in infantibus, pueris, fæminis.

456. Hæc vero non danda febre adhuc cruda, incipiente, miti, medicatrice, remittente ob phlogosin, vel saburram, visceribus obstructis.

457. Præmature enim data ex intermittente remittentem, continuam, biliosam, ardentem faciunt; viscerum infarctus, hydropes, icteros, arthritides, hypochondriasm inducunt, multaque alia mala, nova solum & prudenter directæ febre sananda.

458. Sub usu corticis peruviani alvus sit facilis, præcordia libera, indolentia, sapor bonus, spiratio bona, excitantes causæ, maxime ingluvies, vitandæ, uberius perspirare convalescentibus confert.

459. In genere notandum: magnitudini & diuturnitati horrores accessio tota est, & ipsa febris, commensurata.

460. Quo diuturnior febris, eo major in relapsum proclivitas, eo cura confirmatoria diutius protrahenda.

461. Quo plures relapsus, eo major attentio habenda, ne aut infarctus viscerum abdominalium nascantur, aut nati jam latentesque fomitem febrilem alant.

462. Quartanæ definita hora exacte recurrentes, paroxysmo tamen brevioribus, sunt quam maxime diuturnæ & rebelles.

463. Stadium frigoris protractum cum valido horrore, maxime senibus, periculosum, apoplecticum: hoc si effugerint, idem metus in calore.

464. Ubi unum alterumve stadium deficit, ibi febris pertinacior, & facilis in irregularem, remittentem, continuam mutatio, si invasio non terminetur sudore, aut eo solum modicissimo, continuæ metus est, aut remittentis, iudicatu difficilis.

465. In febre *larvata* periculosa duplex curatio locum habet: in paroxysmo cura symptomatici periculoso accommodata,

modata, & extra eundem ipsa febris curanda est ex regulis hucusque datis. Hinc in febre *larvata* apoplectica, stante paroxysmo, antapoplectica; in *syncopali*, *mortalis*, sub ipsa invasione, cardiaca stimulantia.

466. Porro symptomati urgenti cuicumque occurrendum est juxta regulas in *methodo generali*, *symptomata*, (595 ad 768) tradendas.

467. Ex his constabit, quandonam cortex peruvianus rebelles febres non sanet, saturato dein graminis, taraxaci, cichorei decocto, adjecto sale medio profliandas.

Quis sit abusus purgantium, emeticorum in intermittentium sanatione, itemque purgantis post corticem peruvianum exhibiti; an & quando purgandum febre per corticem suppressa, unde recidivæ post usum corticis, unde post eundem continuæ;

An & quando cortex in obstructionibus viscerum abdominalium;

Quo jure antiquitas quotidianam pituitæ, tertianam bili, quartanam humori atrabilario tribuerit;

Quænam intermittens soli mercurio obediat; cur præstet, jejuno stomacho, paroxysmum excipere, & decumbentem in lecto; cur a gravissima accessione solutio febris non raro;

Quomodo dignosci apoplexia *periodica* a *vera* possit; scilicet, si epidemia sit febrium maxime larvatarum; æger ad apoplexiam alias non prædispositus, & ea post 8. 12. horas sponte solvatur; tria intermittentium stadia simul adsint; si intermittentium fuerint prodromi; urina sub finem accessionis intense flava mox jumentosa, demum lateritia.

Quando in ipsa invasione apoplexiæ *periodicæ* venæsectio, quando non;

Quinam morbi curentur intermittentis accessu, quinam inde graviores fiant, aut persistent non mutati;

Disquirendum restat num, post certum annorum curri-

culum, intermittentes epidemicæ redeant juxta legem quamdam in natura stabilem.

FEBRES CONTINUÆ REMITTENTES.

468. Continuarum febrium notitia præmissa, earum præcipue, quæ tanquam principes aut cardinales habentur, & dato intermittentium intellectu, facilis erit *continuarum remittentium* explicatus.

469. Dicitur autem *continua remittens* adesse, ubi febris *assiduo* ægrum tenet, ita tamen ut per intervalla manifeste & remittat & intendatur.

470. Quæ quidem exacerbatio quotidie, vel omni alterno, vel tertio die recurrit, instar paroxyfmi completi aut incompleti intermittentis febris.

471. Continua remittens consideranda tanquam composita ex duabus febribus: in has velut in dño elementa est dispendenda, *continua* & *intermittens*; quarum utraque in eodem homine, eodem tempore; ab eadem vel differentibus causis, epidemiæ genio, methodo medendi producta *remittens* facit.

472. Cum *continua* plane multiplex sciatur e superioribus, & varia quoque sit *intermittens*, diversæ plane ex diverso connubio *remittentes* erunt, natura, curatione, discrimine, licet habitu externo non differentes.

473. Sic intermittens cum synocho imputri, inflammatione quacumque, febre biliosa, putrida, maligna jungi solet: cujus cum primis duabus compositio *benignas* dat, cum posterioribus vero *τρίταιφεις ήμιτρίταιφους*, graves, malignas, perniciosas.

474. Remittentium ergo cognitio, curatio, prognosis tota repetenda ex supra dictis de febribus simplicibus, in quas illæ resolvendæ.

475. Hinc nomini solum remittentis febris inhærens, medicinam faciet instabili fundamento nixam.

476. Ergo in cura remittentium determinanda est, 1^o. febris *continua*: indicationes capiendæ, juxta hucusque tradita, atque in maxima remissione: demum 2^o. in *intermittentem* indagandum: 3^o. utriusque indicationes conjungendæ, nisi altera alteram evertat.

477. Ubi potior habenda ratio *continua*, ob decursum celerem & periculum majus.

Nisi ipsa intermittens ad perniciosas pertineat urgeatque.

478. Ex his liquet, non unam esse eandemque mendendi methodum in *remittentibus*.

Quando illico cortex peruvianus sit propinandus, quando is noceat, ex remittentem continuam, gravem, ardentem faciat.

Quando venæsectio, quando evacuantia, & quæ & qualia in remittentium curatione.

Cur febris *lactea*, *purulenta*, *venerea*, *rheumatica*, *arthritica*, utut exacerbationes luculentas & regulares sæpe habeant, huc non pertineant.

FEBRIS ARDENS, SEU *Kausos*.

479. Si causa excitans febris biliosæ supra descriptæ fuerit gravior, diutius adplicata, polycholia mole major, mora, indole acrior, præter symptomata (348) produxerit inflammationem universalem, vel etiam topicam quamcumque, acutissimam tamen, erit *febris ardens*, quæ inter continuas remittentes meretur singulatim discuti ob frequentiam, discrimen, sanandi laborem.

480. Ea ergo consideranda, velut ex pluribus febribus conflata, *biliosa* nempe & *inflammatoria*, utraque solito validiore, acutiore, queis juncta tertiana, stadio frigoris deficiente.

Hujus symptomata primaria, calor ad tactum fere urens, inæqualis diversis locis, ad vitalia ardentissimus

(in extremis sæpe remiffior , imo aliquando frigus) , ipsum aërem exspiratum incendens , ficcitas in cute tota , naribus , ore , lingua , respiratio denfa , anhelofa , cita , lingua ficca , flava , nigra , exufta , afpera , fitis inexplebilis , sæpe fubito fublata , faftidia cibi , naufea , vomitus , anxietas , inquietudo , laffitudo fumma , tufficula , vox clangofa , delirium , phrenitis , pervigilium , coma , convulfio , diebus imparibus exacerbationes .

482. Caufa , labor nimius , iter longum , æftus folis , fitis diu tolerata , ufus calefacientium , fermentatorum , aromaticorum acrium , veneris nimiaë , delaffatio immo- dica , maxime æftate &c.

483. Decurfus talis , tertio & quarto die sæpe lethalis feptimum raro tranfit fi perfecta ; folvitur sæpe hæmor- rhagia , quæ fi tertio vel quarto die parca , lethalis ; hæc prænunciatur cervicis dolore , temporum gravitate , tene- bricofa caligine , præcordiorum contentione fine doloris fenfu , invitis lachrymis fine lethali figno alio , rubore fa- ciei , pruritu narium , optima fit die decretorio ; folvitur & die decretorio , vomitu , alvo , fudore , urina , fputo craffo .

Accessio die pari peffima , fi id ante diem fextum ; urina nigra , pauca , tenuis huic lethalis , lethale fanguinis fputum ; lethalis fanguinis miçtus , deglutitio læfa mala , extremorum refrigeratio peffima , facies rubra & fudans mala , parotis non fuppurans exitialis , alvus nimis fluxa lethalis .

Cum tremore abit in delirium , inde in mortem .

Tranfit in peripneumoniam sæpe cum delirio ; poft in- gentia alvi tormina quæ oritur peffima .

Solvitur critice cum rigore .

484. Quibus explanatis , haud difficulter morbus præ- fens cognofcitur : neque de ejus caufa propiori , & proxima ambigitur ; eft enim a cruore orbato parte blandiore , liquidiore , polycholia abundantiore , fum mopere acre- facta contaminato , inflammatione per univerfum corpus ,
viribus

viribus validioribus. Quin præfagia haud infirma hinc deducuntur.

485. Curatio exigit aërem purum, frigidum, renovatum sæpius, integumenta minime suffocantia, vel aggravantia corpus, situm corporis erectum sæpe, potus copiosos, blandos, demulcentes, subacidos, aqueos, calidos, cibos leves, farinaceos, hordeatos, avenaceos, ex fructibus subacidis confectos, venæsectionem, si morbi initium, plethoræ indicia, inflammationis singularis signa, calor intolerabilis, rarefactio nimia, revulsio necessaria, symptomata urgentia, neque alio remedio facile superanda; hanc exigunt, clysmatum blandorum, diluentium, laxantium antiphlogisticorum, refrigerantium applicationem repetendam, prout vis ardoris, siccitas alvi, revulsio requisita imperat humectationem totius corporis, hauriendo aërem fumo calido blandum per nares, colluendo os & guttur, lavando pedes manusque tepida, fovendo spongiis calidis loca, ubi plurima vasa contactui magis exposita, medicamenta aquosa, blanda, nitrosa, grato acore sapida, alvum lenissime laxantia, urinæ materiem suppeditantia, suppletia, sudori vehiculum copia præbentia, non acrimonia, omnem contractionem fibrarum, crassitiem liquorum, acrimoniam eorundem solventia, diluentia, temperantia.

486. Quibus id adjunxerit dicenda in regulis universalibus de cura acutarum, harumque symptomatum, & secutura de acutis in perniciem viscerum singularium tendentibus, liquido perspecta habebit ardentis febris cujuslibet remedia.

F E B R I S P U T R I D A.

487. Synochus *putris* dicta fuit, quæ debetur causis febrium aliarum quarumcumque majoribus, diutius applicatis; solidorum fluidorumque degeneracioni majori, uni-

versaliori, celeriori, putredinem referenti, sæpe prorsus singulari. Cognoscitur ex decursu mox describendo.

488. *Præcedunt* temulentia capitis, longo antea tempore, anorexia, os insipidum, amarum, maxime mane, sensus repletionis etiam ante pastum, frontis calor præternaturalis, cum obtuso ejusdem dolore, levamen ab alvo mota, aëre recenti perflato, dolores vagi artuum, frigus fere assiduum, sudaciunculæ nocturnæ, nidorosæ, somni turbati, non reficientes, lassitudo spontanea, gravitas totius corporis, urinæ, alvus magis olidæ, morositas, febre hucusque nondum manifesta.

489. Coortus intensior calor, aut horror validior, auctis cæteris, *præsentem* febrim docent, continuam, aut remittentem, ad speciem subinde mitem, pulsu debili, simulque accelerato, vel vero *naturali*, functionibus tamen reliquis multum læsis.

Dolores rheumatici, colici, veluti pleuritici, validi, artuum vagi.

Dedolatio insignior, cephalalgia mitior, quam aliis in febribus, sed major temulentia, stupor, delirium mite nocturnum, auditus gravis, responsio tarda, coma.

Oculi rebicundi, subflavi, subvirentes, lachrymosi, lemosi, pulverulenti, distorti cum maximo vitæ periculo, albuginea prospectante.

Sanguis phlebotomia forte emissus dissolutus, intense ruber, nigrescens, crusta viridi, mucosa, plumbea tectus.

Facies tristis, flavescens, terrea velut attoniti, profunde meditantis, mussitatio.

Nares siccae fuliginosæ, sicca labia, dentes fordidi, ffordidæque gingivæ fusco glutine, lingua fusco, flavo, viridi, muco obducta prærubra humida, prærubra sicca, arida, crustosa, fuliginosa, lignea, fissa, contracta, tremula, porrigi impotens.

Anorexia maxima, sitis aut nulla, febre licet magna, aut infatiabilis, cardiogmos, alvus olidissima, urinæ flavæ, ictericæ, brunæ, atræ, cum sedimento sanguineo, obsolete rubro, aut naturales, fœtens halitus, & fere cadaverosus.

Calor ad attactum mordax, cutis sicca, arida, imperpirabilis, variegata petechiis varie rubris, bruncis, flavis, cinereis, lenticularibus, borbiliformibus, maculæ lividæ, nigrescentes, vibices purpurascens, livescentes; miliaria alba, rubra, aphthæ, parotides, bubones, anthraces, color corporis icterodes.

Tendinum subsultus, artuum apprehensorum contractio, decubitus supinus, neglectus, corpore ad pedes delabente, os apertum cum aphoniam, aut grunita, deglutitione difficili, sonora, suffocante.

Diarrhœa assidua, ægro inscio, verminosa, fœtidissima, cadaverosa, floccorum venatus.

Hæmorrhagiæ variæ narium, pulmonum, intestinorum, gingivarum, oculorum, cutis, systematis uropoëtici, ulcerum antiquorum, uteri, &c. internæ quoque, sanguine intra cava diversa effuso, tenui, soluto, vermes ore prodeuntes.

Locorum cubando pressorum ad coccygem, trochanteres, cubitos gangrænescentia facilis, cita, late serpens, meteorismus.

Sudores viscidi, guttatim pingues, frigidi: extremis frigidissimis, pulsu antea tenuissimo, nunc nullo, postquam in aliquibus ab paucas horas mens iterum rediit, moriuntur.

490. Vis vitæ languidior, symptomatum (488. 489) dictorum gravitati, multitudini, ferociæ non commensurata; peragendæ coctioni per se impar; pulsu cordis & arteriarum æstimanda, synochi *putris genuinæ* formatæ character est constantior veriorque.

Ingens, mox in principio præsens, vitalium prostratio, audit *malignitas* (670).

491. Inde diversi putridarum gradus, variaque ad eandem approximatio, cum aliis complicatio, successio, variam plane medendi methodum, & summam in medente attentionem requirunt.

Frequentissima est, (363) descripta.

492. Causam suppeditat, quidquid vim vitæ dejicit, humores depravat, solida exsolvit, aër humidus calidusque, conclusus, iners, navigii, ergastuli, Nosocomii, cryptæ, tugurii, castrorum, urbis obsessæ, stagnorum, &c. effluviis animalium, vegetabilium, potissimum putrescentium, contaminatus, æstas præfocans, & malacia in solo depresso, austri molles humidique, vel & frigidus mador, inedia victusque pravus ex putridis, facile putrescibilibus, vappidis, indigestibilibus, fitis, laborque diu toleratus ardente syrio, animi pathemata gravia, tristitia, diuturna, venus immoderata, studia severiora, nocturna, febris quæcumque alia neglecta, male curata, in prædisposito, ejusque inde in putridam conversio, abusus aromatum, spirituosorum, salium quorumcumque, maxime tamen, volatilium, alcalinorum, mercurialium, absorbentium, evacuantium quorumque, pus conclusum, resorptum, ichor, in hydropicis aquarum putrilago, &c.

493. Terminatur, 1^o. in salutem, vi vitæ aucta, evacuatione gastrica, spontanea, artificiali, sudore, exanthemate miliari, aphthis, salivatione, urinis, tempore, modo, levamine, criticis.

2^o. In morbos alios, metastasi varia inflammatoria, purulenta, erysipelatoza serosa, gangrænosa ad loca externa, præprimis parotides, glandulas submaxillares, subaxillares, inguina, testes, coxam, internave varia, vario eventu. Inde & morbi encephali subitanei, subito perniciosi, peripneumonix consimiles, cophoses temporariæ, perpetuæ, amauroses, siderationes artuum, languores chronici, &c.

3^o. In mortem 1^o. , gangræna partiali, universali, inde

inde foetor subinde vere cadaverosus triduo jam ante mortem, meteorismus, partium vel leviter pressarum purpurascens rubor, livor, anthrax; 2°. inflammatione interaneorum latente, magna, maligna, cito septica; 3°. depositione serosa ad caput, thecam vertebrarum, thoracem, quæ jamjam futura, aut præsens agnoscitur respiratione difficili brevique, pulsu vibrante, celerissimo, oculi fixis, obliqua tuentibus, alvo interim & urinis suppressis, cute sicca, inde mors convulsiva, apoplectica.

494. Indicatio petenda, 1°. ex infra (595 ad 768) dicendis; 2°. ex notitia morbi, qui in putridam febrim degeneravit, & 3°. modi, quo id contigit.

495. Huic satisfit removendo causas (492) excitandæ, sustentandæ febriles pares, ægrum reponendo in loco elato, conclavi magno, stragulis mundis, aëre sicco, flamma ex lignis aromaticis, aceti vaporibus lustrato, ventilato, dephlogisticato, victu antifebrili, attamen cardiaco, remediis resolventibus, antiseptis, excitantibus, varia intensione stimulantibus, nervinis, tonicis, virium ruinæ, humorum degenerationi, solidorum debilitati accommodatis.

496. Hinc purgatis, si opus, primis viis cortex peruvianus dandus, forma pulveris, decocti, extracti, infusi, enematis, epithematis, solus, aut cum coincidatis, in putridis longis, sæminarum, virorum debiliu, æstate humidioribus, simulque calidioribus, in laxa solidorum, fluidorumque compage, post evacuationes quascumque, gastricas, sanguineas, cutaneas, nimias, in virium defectu, crises tardante, pulsu molli, debili, calore non magno, synocho putri remittente, aut etiam continua facta ex remittente, intermittente, constitutione intermittentium febrium corregente, instante gangræna.

497. Nocet vero in febris exordio, constitutione uda frigidaque simul præsentibus saburra, plethora, inflammatione,

tione , calore acri , urente , respiratione gravi , meteorismo.

498. Flores arnicæ in infuso , decocto , extracto , dosi larga , aperientes , resolventes , excitantes , subemetici in irritabilitatis defectu : hinc in sensuum exteriorum , interiorumque torpore , tarditate , anæsthesia , urinis , calore , pulsu naturalibus.

Huc epispastica , rubefacientia , vesicantia spectant.

499. Quæ ultima stimulo dolorifico virium vitalium inertiam excutiunt , obstructa potenter resolvunt , diaphoresin movent , urinas primo augent , dein vero minuunt , cum tenesmo ad matulam , alvum fluentem cohibent , pulsus efficiunt contractos parvos , obscuros , largius applicata tubum intestinalem , & systema uropoëticum inflammant.

500. Hinc nocent vi vitæ auctiore , alvo sicca , difficili , urinis parcis , stasi inflammatoria imminente , præfente , encephalo , thorace , abdomine , turgente saburra.

501. Radix arnicæ forma pulveris vel infusi , pulsu accelerato , molli , debili que ob diarrhœam putridam , symptomaticum , colliquantem , inscio ægro.

Camphora , huicque analoga , vinum , spiritus minerales dulcificati , decocta , infusa ex aromaticis , prioribus juncta , artubus frigidis , facie pallida , collapsa , pulsu tenui , molli , delirio taciturno.

Acida mineralia magnis dosibus in febre putrida , bilioso-putrida , æstiva , æstu valido , urente , pulsu pleno , accelerato , non duro , facie rubra , delirio furioso , absente inflammatione. Maxime conferunt in febre suppuratoria variolarum , ardente syrio , æstum temperando , alvum & urinas expediendo , putredinem arcendo. Huc & actu frigida , glacies , posca frigida , forma potus , lotionis , epithematis , aër frigidus , vento agitatus febres putridas , bilioso-putridas , æstivas , cum æstu magno ,
delirio

delirio feroci, sine inflammatione, mire componunt, mentem restitunt, diras cephalalgias sedant.

502. Victus interea medicatus sit oportet, ex classe refrigerantium, acescentium, saponaceorum, attenuantium, eccoproticorum, analepticorum, cardiacorum, &c.

503. Pulsus quo debilior, frequentior, inæqualior robore, inordinatior tempore, intermittentior ictu, respiratio quo difficilior, frequentior, anhelosior, cum narium pinnis magis motis, quo magis dolens circa vitalia, quo inordinatior, lassitudo quo vehementior, debilitas major, jactatio corporis frequentior, decubitus in dorsum, extensis membris, frequentior, rationis, affectuum, quo usus perturbatior, appetitus magis prostratus, digestio molestior, urina rubicundior, crassior, turbidior, cum sedimento minori, vel & tenuior, magisque aquosa, parciore, minus retinenda; motus quo magis tremuli, tactum refugientes, ludentes, carpentes, oculi, quo luctuosiores, involuntariis lachrymis humidiores, eo morbus hic (487) pejor, lethalior.

Hæmorrhagiæ pulmonum malæ, malæ quoque intestinorum, cruentique secessus, pessima vero systematis uropoëtici, certo lethalis, interna, sanguine intra encephalon, thoracem, abdomen effuso.

504. Ubi somnus difficilis, & male cedens, pustulæ purpureæ, vel lividæ corpus deturpant, hypochondria tensa & inflata, fere moritur.

505. Parotis magna, celeriter increscens, absque levamine, utriusque lateris, cum tumore faciei, colli, œdematoso, erysipelaceo, valde magno, valde dolorifico fit perniciofa, venas jugulares, laryngem, pharyngem, encephalum premendo: inde coma, convulsio, apoplexia, angina, peripneumoniam lethales.

506. At parva, unica, lente crescens, inflammatoria, coctione prægressa cæterisque bonis, sæpe critica.

507. Terminatur autem hæc (506) resolutione benigna,

na, orto ptyalismo, alvi fluxu, urinis sedimentosis, sudore, abscessu extrorsum, introrsum rumpendo, puris per ductum stenonianum, per aurem evacuatione spontanea, vel ejus aliorum migratione, ulcere fistuloso, cancroso, scirrho, gangræna.

508. Nata resolvenda, aut si id fieri amplius nequeat, suppuranda, aperienda methodo ex chirurgicis repetenda.

509. A febre baryecoia, fatuitas, delirium placidum, pulsuum frequentia absque febre, sudores nocturni, colliquantes in dormiente, hypochondriasis nervosa, fames canina, œdema crurum, in junioribus corporis incrementum velox, nimium, inæquale, in longum cum extenuatione, rachitis, catameniorum anomalie, sanantur victu eupepto, nutriente, analeptico, medicamento roborante, stomachico, nervino, exercitio corporis grato, reficiente, rusticatione.

510. Hinc patet, quænam febres veræ sint putridæ, quæve putridam tantum mentiantur, reipsa aut inflammatoriæ, aut biliosæ, aut aliæ quæcumque, & cur id fiat; cur non ad unum omnes modulum sint metiendæ, quas vulgo putridas appellant.

Quam sit necessaria, longo solum usu comparanda, virium dijudicandarum scientia, & quædam veluti scala, ad quam cardiacorum, antisepticorum, stimulantium ratio sit exigenda.

Quare febrium harum non paucae sanentur repurgato tubo intestinali, solis solventibus, resolventibus, aperientibus, & cur therapeia alexipharmaca, stimulante, calefaciente, roborante, utut bona non raro, tamen multo frequentius, & multo gravius peccetur, quam methodo evacuante, aperiente, &c.

Cur in respirationis conditionem tam solerter sit inquirendum, & cur plurimum conferat ad salutem in febre putrida, bene respirare.

Quare soporosis, stupidis, deliriis quotidie exploranda regio

regio epigastrii , hypogastrii , ossis sacri , coccygis , natum , trochanterum.

Cur pessima sit febris putridæ complicatio cum inflammatione visceris nobilioris , & cur ea tam frequens , ut extispicia monstrant.

Quare biliosarum degeneratio in putridam præ cæteris & magis obvia , & cur in epidemias biliosas , pituitosas sæpius una incidat synochus putris.

Intelligitur quoque , quid angina putrida , pleuritis , peripneumonia , dysenteria , variolæ , morbilli , &c. putridi.

An in putri synocho vera putredo statuenda , aut putrida humorum dissolutio ; an is solum effectus est , non necessarius ; an putredinis vocabulo solum translatitie utimur , ad statum (489. 490) designandum , an & quonam modo est contagiosa.

FEBRES EPIDEMICE INTERCURRENTES.

511. Febres quædam , utut a miasmate singulari prognatæ ab altero ad alterum migrent , veluti per manus traditæ , atque ita annuis & stationariis *intercurrent* , tamen vires subinde a constitutione nactæ per populum passim grassantur , *epidemice intercurrentes* nuncupatæ.

V A R I O L Æ.

512. Huc (511) præ cæteris refertur morbus infantibus frequens , qui vocatur *variolarum*. Arabum ævo describi cœptus , homini solum , semel per vitam infestus , specificus , temporis tamen differenti constitutione sibi multum dissimilis , duratione , pustularum figura numeroque , periculo , symptomatibus aliis , morbisque easdem excipientibus.

Cujus quidem adeo accurata, Sydenhami descriptio, ut decies legi merenti pauca modo addenda habeam, unde pateat, & has ex parte ad eandem simplicitatem, ut præcedentes febres, reduci posse, habere tamen sibi insuper omnino quid proprium, atque aliquid idcirco in ordine medendi desiderari hætenus.

513. Est ut plurimum epidemicus, verno tempore primo incipiens, æstate crescens, languens autumnò, hyeme sequenti fere cedens, vere iterum eodem ordine rediturus.

Quo citius in hyeme incipit, eo violentior; quo ferius, eo mitior erit mali natura: hinc liquet, quo anni tempore periculosior.

Cæterum nunc regularis, nunc irregularis benignus, malignus, funestus instar pestis, plane ingenio protheiformi.

514. Differt ab alia specie variolarum, non contagiosarum, utut subinde popularium: has *spurias* appellant, veris quandoque simillimas: unde variolarum bis habitarum fortasse historiæ.

515. Occupat omnem ætatem, sexumque, maxime autem pueros, eosque qui hætenus hunc morbum nondum passi sunt; quo ætas humida plus dissipavit, solida magis coegit, eo violentior morbus: hinc pueris, mulieribus, mollibus, laxis facilius, exercitatis, viris, senibus pejor.

516. Malum hoc, licet epidemicum, contagio suscipitur communicato ab homine, qui prius laborabit: quod primo videtur aëri inhærens, pulmonibus, ori, naribus, œsophago, stomacho, intestinis, dari; adeoque hoc tempore admodum parum materiei venenatæ habere.

517. Atque ita communicatum, utut idem, non easdem tamen variolas gignit, sed varias, vario discrimine prout corpora fuerint vel a varia constitutione, vel a causis singularibus diversimode prædisposita.

Diathesin corporis & anni sequuntur.

518. Contagium inest perspirabili materiæ e corpore variolantis egressæ, aëri exspirato, sero tenui in vix apparente pustula, inde & puri in maturescente, & crustæ in desiccata, si hæc reforbentibus vasis ubicumque adplicentur.

An carent contagio sanguis, saliva, urina, fæces variolantis.

519. Omnis variolarum morbus sex stadiis continetur, quorum primum est *contagii*, a veneni susceptione ad initium febris, communiter sex, septemve nychthemeres comprehensum, ignoratum ab homine apparenter sano.

520. Alterum *febrile*, seu ebullitionis, in regularibus triduanum; ubi materies contagiosa, humoribus mixta producit effectus quosdam ordine se mutuo excipientes, qui sunt: rigor, febris acuta, vage remittens, calor ingens, perpetuus, oculorum splendor a liquore tenui & calido illapso, facies tumidula, capitis, dorfi, artuum dolor magnus, maxime circa partes cordis scrobiculo subjectas, tactum refugientes, foetor oris specificus, nausæ, vomitus, inquietudo magna, stupor, somnolentia, sudores, atque infantibus insultus epileptici.

521. Hucusque morbus affinis omni acutæ feбри, præprimis tunc corregenti, difficulter in hoc statu ab ea distinguitur; scientia epidemici intercurrentis, ægri in hunc morbum proni (515), contagii prægressi, & inde secutorum symptomatum (520) docet, quod adfit, & quod secuturæ sint papulæ ipsæ in tertio stadio mox describendo.

522. Est autem hæc febris specifica, sola efficiens morbum variolosum, cum, quæ postea fiunt, inflammatio & suppuratio, ejusdem effectus sint.

523. Hæc, utut minima persæpe, nullisque aut vix ullis pustulis indicata, tamen vindicat a morbo.

524. Febribus aliis, maxime popularibus, facillime jungitur, & hoc consortio sæpe solo periculum intentat.

525. Cognito hoc morbi statu (520) indicatio est hæc primo: ut, stimulo specifico ablato, retuso, faneatur status præfens, & impediatur ulterior ejus progressus, & proinde caveatur futura inflammatio, suppuratio, gangræna, &c.

526. Stimulus videtur auferri posse correctione per specifica ita dicta, vel saltem retundi, methodo indirecta, quam recentiorum industria perfecit.

527. Correctio specifica niti debet invento remedio opposito illi veneno contagioso, quod tam parva mole susceptum reliqua parit, ut effecta (516. 520).

528. Quale (527) inveniri posse, comparatio historiarum antidotorum, & indoles hujus mali; faciunt sperare, & ad indagandum impellit summa hinc futura humano generis utilitas.

529. In stibio & Mercurio, varia ratione præparatis, in blanda & iterata purgatione, emesi, phlebotomia, cortice peruviano, aqua picis, acidis mineralibus dulcificatis, gummi-ferulaceis, verius forte in moscho, & camphora, *temporariam* a variolis immunitatem ut quæramus, invitat aliquis horum aliquando successus.

530. Quorum quidem effectus *prophylacticus* magni esset, in epidemia variolarum malignarum.

531. Methodus indirecta hic adhibetur, experimentis ulterioribus perficienda, illa, quæ deprehensa est in sufflaminanda hac febre plurimum valere, ut ea quam *mitissima* sit, & quam *paucissimis* pustulis indicetur, ne inflammatio magna in pus multum, pravum, purisque effecta, atque gangrænam abeat.

532. Consistit illa, 1^o. in victu idoneo acute febrientium.

2^o. In usu eorum, quæ virium animalium torporem excutiunt, vitalium motus componunt, uti sensuum variorum occupatio varia, intensior, potissimum grata, sub
dio,

dio, in aëre libero, verno, perflato, recenti, frigidiusculo (mensura frigoris non ad thermometrum, sed gratam ægri sensationem capta), abstinentiæ a somno diurno, a longiore nocturno, sub veste levidensi, stragulis modicis: quæ tantis viribus pollent, in febre variolosa, ejus symptomatibus gravioribus, æstu, delirio, convulsione prævertendis, cohibendis, ut non facile, nisi expertus credat.

3°. In prohibendo consortio febris alterius, cujuscumque, maxime tunc regnantis, cum febre variolosa, ea methodo quam epidemici cognitio dicitur.

533. Hinc est cur præter dicta (532. N°. 1 & 2) sæpe nullis remediis sit opus; & cur, si eorum necessitas, ea plane diversa sint, diversis annis, pro genio epidemiæ corregentis.

534. De hoc stadio hæc valent.

Est aliqua durationis varietas pro varietate epidemiæ, vehementia morbi, temperie ægri; quo brevior ex sua natura, eo gravior morbus; gravis quoque, si triduum superet.

Dolor lateris pleuriticus, in febre primaria, malus.

Artuum dolores rheumatici, assidui, graves pravum genus variolarum præfagiunt.

Tamen cephalalgia, cardialgia, dorfi lumborumque dolor est etiam in benignis.

535. Morbus hic, ubi stadium prius (520) absolvit, tertium, quod *eruptionis* voco, ingreditur, quod sic se habet.

Punctis parvis, rubris, instar morsus pullicaris, cutis capitis primo & faciei, mox manuum & brachiorum, dein trunci & inferiorum, inter sudores continuatos inficitur; interea mitescunt symptomata, quin plena subinde apyrexia fit; nisi eruptio per vices fiat, & prodeuntibus ultimis, primæ incipiant inflammari.

Id intra biduum triduumve absolvitur.

536. Huc autem sequentia pertinent ad diagnosin prognosinque.

Quo febris variolosa mitior, eo eruptio parcius, eo lenior status inflammationis, suppurationis.

Quo lentius erumpunt pustulæ, quoque exactius dictum (535) ordinem observant, eo morbus levior.

Eruptio confertim, tumultuarie, ordine infueto, mala.

Quo remissio manifestior, aut plane apyrexia a prima eruptione, eo melius.

Quo cutis mollior, eo variolæ facilius prodeunt: hinc infantes & puellæ præ adolescentibus virisque morbum ferunt.

Mala est cardialgia quam eruptio non tollit.

Vomitus, diarrhœa cum dolore ventris post eruptionem valde mala.

Valde malæ petechiæ cum variolis.

537. Indicata in febre variolosa huc quoque pertinent: vescendum aura identidem nova, ægri exhalationibus non contaminata, in magno conclavi, sub dio.

538. Atque ita morbus omnis finitus esset, si variolosi furunculi benigne resolvi possent.

Augentur autem omni hora quoad magnitudinem & numerum pustulæ, valde rubescentes, assiduo magis magisque elevantur, inflammantur, cutis tenditur, dolor, calor, impedita circulatio, impedita perspiratio, hinc febris, humorum major ad interiora repulsus, ad superiora affluxus, ob pustulas in superis plurimas, instar stimuli, liquidas illuc cientes, faciei tumor, sæpe monstruosus, veluti emphysema, delirium, coma, convulsio, apoplexia.

Oculi tumentibus palpebris clausi, ophthalmiæ inflammatoriæ, pustulosæ, salivatio ab universali ad partes superas confluxu, a pustulis faucium acute dolentibus, instar acris masticatorii, salivam prolicientibus, quæ in infantibus, irritabilioribus, stimulo majore, plurimum pustularum oris, irritamento ad œsophagum, ventriculum, intestina propagato, aut deglutita, diarrhœam facit; angina varia, anxietas, dispnœa, pleuritis, peripneumo-

monia, dysenteria, mictus cruentus, hæmoptoë, cutis inter pustulas liberæ inflammatio rubra, dolens, calens: quæ ubi duraverunt spatio 4, 5 vel 6 dierum a primo ortu, jam absolute suppuratæ sunt, in totidem parva apostemata conversæ.

Hunc inflammationis decursum voco, usque in abscessum; durat pro varietate epidemiæ, temperiei, magnitudinis, regiminis, vario tempore, plerumque quatuor aut quinque diebus, ita ut octavo ab inchoamento die, *suppuratio* adfit.

En quarum nobis stadium, *febrim maturatoriam*.

539. Quæ plane eadem est cum febre, inflammatæ cuicumque parti, dein suppurandæ, communi.

540. Hanc numerus inflammatiuncularum, abscessulorum metitur, qualitas vero periculum.

541. Si enim morbus contagii ingens (520), pustulæ multæ, sibi mutuo proximæ, ac quasi implicitæ, inflammationis omnia signa magna, temperies biliosa, vigor ætatis, vita prægressa lautissima, remedia & regimen velocitatem multum augentia, æstas fervidissima fuerint; tum ad finem inflammationis vesiculæ, lymphæ rubellæ distentæ adsunt, gangrænosæ indolis indices: hinc cutis circulationi & exhalationi inepta, inde humorum in interiora repulsus, inde salivatio ingens, tumor magnus manuum pedumque.

542. Ex his diagnosi & prognosi quanti status cognoscitur, ratioque morbi, & omnium symptomatum in eo capitur, his fere regulis circumscripta:

Quo pustulæ in hoc stadio graviores, rotundiores, magis acuminatæ, magis ab se invicem distantes, sibi invicem similiores, eo melioris notæ.

Quo materies pustularum pus magis blandum & perfectum refert, eo melius.

Quo pauciores, magis separatæ, mox majores, plus a facie remotæ, candidiores, dein flavæ magis pustulæ, quoque tardius procedunt, eo meliores.

Quo plures, magis intricatæ, minores singulæ, magis in facie hærentes, fuscæ nigræve, citiusque incedunt, eo pejores.

Quo materies pustularum ichorem gangrænosum plus refert, eo pejus.

Quo spatium inter pustulas magis rubet, calet, tenditur, tumet circa tempus abscessus, eo melior spes, ob circulationem hic remanentem.

Quo idem plus pallet, vel fuscum evadit, eo pejus; angina sequitur lethalis aut peripneumonia, nisi salivatio liquida vel ingens tumor manuum pedumque accesserit; ratio est, liquidorum hic impedita, hinc ad interiora aucta, circulatio.

Si in locis inter pustulas liberis maculæ purpureæ, lethalis gangræna designatur.

543. Inde intelligitur quid ad diagnosin & prognosin faciat variolarum distinctio petita.

1°. A situ earundem in *discretas*, *cohærentes* seu *corymbosas*, *confluentes*, *mixtas*.

2°. A figura in *acuminatas*, *depressas*, *filicosas*, *verrucosas*.

3°. A liquore contento in *purulentas*, *ichorosas*, *chrysellinas* seu *lympathicas*, *sanguineas*.

4°. A colore in *albo flavas*, *albidissimas squammulas referentes sine contento*, *plumbeas*, *nigras*.

5°. Ab alio exanthemate comitante, *petechiali*, *miliari*, *erysipelatoso*, in *simplices compositasve*.

Inde & benignitas, malignitas, regularitas, anomalia morbi, & viarum discrimen scitur.

544. Indicatio in hoc statu (538) est varia, pro vario gradu durantis mali; nam in primo initio apparentis inflammationis externæ, requiritur cautela, ne vergat in suppurationem: de qua jam actum (531. 532); quibus auxiliis sæpe innumeræ, vix ortæ pustulæ disparent, mox resolutæ; aut cum id obtineri ex toto nequeat, curandum, ut minima fiat, procul a capite, & tarda; quod fit.

2°. Victu tenuissimo, putredini resistente; 2°. potu diluente, blando, subacidulo; 3°. medicamento antipyrico aperiente, diluente, assiduo, magna copia ingesto; 4°. regimine frigidiusculo, maxime admissu puri & frigidi aëris. Hæc autem statim ab initio sic applicanda sunt.

5°. At inflammatione majore, actu frigidis sepositis, balneo pedum, crurum, femorum, bis de die repetito horum fotu tepido continuo.

6°. Si vero nimio impetu fuerit morbus, mere valideque inflammatorius, cum aut sine topica visceris cujusdam inflammatione, apparatus antiphlogisticus, vi morbi par, conducit: reliquis simul, ut de singulis inflammationibus præscriptum est, actis.

7°. Si epidemicus una junctus, & hujus quoque permagna ratio, ex epidemiæ cognitione, habenda.

545. Post toleratum decursum hunc (538) sequitur status quintus *suppurationis*, quo incepta illa crescit & perficitur.

In eo pustulæ jam purulentæ quotidie augentur, dein maturescunt, albescunt, flavent, ac tertio quartove die hujus decursus, ab exordio primæ febris undecimo, rumpuntur, ad decimum quartum usque diem siccandæ; sextum stadium.

In confertissimis vero, aut mali moris tota pinguedo & cutis pure scatet mobili, externe aret, locis liberis inflammatur; hinc impedimento perspirationis circulationisque, irritatione generis membranosi & nervosi, absorptu puris in venas, fit febris pessimæ indolis, cum pessimis symptomatibus; si materies hæc purulenta sanguini mixta diu movetur, putrescit; hinc hæmorrhagiæ putridæ, perniciosæ, narium, pulmonum, intestinorum, & adeo damnatus Sydenhamo cruentus mictus; hinc quoque pro vario delapsu in diversas corporis partes diros effectus vixque superabiles producit; deliria, phrenitides, anginas, peripneumonias, pleuritides, vomitus, dysenterias, hepatidem, apostemata, anthraces, junctura-

rum tumores, abscessus, immobilitates, sensuum variorum jacturam, præprimis oculorum vitia varia, fistulas, pannos, hypopia, amauroses, &c., tabem, phthisin, & infinita similia.

546. Si vero tum materies tenuior, acrior, morbusque vehementior, exeditur cutis, pinguedo & caro, fiunt lata, pessima, ad ossa sæpe penetrantia, ulcera cacoëthe, cicatrices fœdæ.

547. In hoc statu (545) curandus puris ad exteriora exitus, ab interioribus expulsio; quod fit laxando cutim fomentis laxantibus, tepidis, assiduo & laboriose renovatis, pustulas aperiendo, ablutione & gargarismo oris fauciumque, assiduo potu largo, calido, cardiaco, detergente, aperiente, putredini resistente, qualem dant acida mineralia copiose data cum apto vehiculo, clysmate blando, diluente, emolliente, laxante quotidie injecto, diu retento, purgante blando, per epicrasin dato, frequenter repetito, victu ex jure carniū cum sale & acidis condito, vini meracissimi subinde moderato usu, acidis mineralibus largius datis, cortice peruviano, camphora ore assumpta, cum ovi vitello subacta, illitaque plagis longe lateque gangrænescensibus, dato simul contra enormes impetus opio.

548. Si morbus vehementissimus, ichor gangrænosus loco puris, tota fere cutis occupata; facile patet cur infelicem adeo, imo ineluctabilem perniciem adferat hic morbus; omnium vero id clarissime liquebit ei qui ex anatomicis norit, ut externam cutim, ita oculos, narium omnes membranas, oris omnia velamenta, asperam arteriam, bronchia, œsophagum, stomachum, intestina, jecur, lienem, pulmones, obsideri his pustulis.

Hinc quippe dicta intelligit & videt quid ad curationem requiratur, & an magnitudo mali, perditio tot ægrorum, post vulgata auxilia applicata frustra semper, non excitet boni medici solertiam, ut initio mali invadentis summa tentet; vulgata quippe methodo nullus, nisi sponte emergit.

Prophylaxis insitiva, mox describenda, est satis certa
tutaque.

INSITIO VARIOLARUM.

549. Cum epidemiæ variolosæ nunc passim funestæ
sint, nunc vero mites, contagium quod paucissimis par-
cit, studio datum est, habito selectu temporis, valetu-
dinis modique, quo communicatur: hæc praxis *insitio*
audit.

550. Tempore variolis inimico, aut iis quidem epi-
demicis, bonis tamen, nulloque alio morbo corregente,
insitio fit.

Præplacet ver adultum.

Utut *insitivæ* quacumque anni parte, naturalibus præf-
tent, in prava quoque constitutione.

551. *Insitionem* facturo vitanda dentitio, graviditas,
puerperium, catameniorum primitiæ, febrilis quoque
morbus quicumque, aut quem exorta febris pejorem
reddit.

Non vitandi morbi sine febre, a fibra laxa, debili,
quosve ipsa febris sanat.

552. Sani non præparantur ad *insitionem* auspicato
obeundam: ipsa sanitas est optima conditio.

553. Præparatione solum eget, qui aliqua ægritudine
tenetur, variolosum morbum postea perversura.

554. Quæ consistet in ablatione illius ægritudinis,

555. Hæc cum varia esse possit, varia quoque erit
præparandi ratio; non eadem omnibus applicanda.

556. Idcirco nec phlebotomiæ, nec purgationi, nec
mercurio, nec antimonio, nec cortici peruviano, nec
diætæ aut lacteæ, aut mere vegetabili semper & ubique
locus.

557. Locus inoculationi destinatus sit ruri, elatus,
ambrosus, amœnus, horto & ambulacris instructus, se-
mo-

motus a conturbatio sanorum (quamvis epidemiam nemo fecerit invito tempore), cubicula ampla, aëri pervia.

558. Inter plures inoculandi modos ille præstat, ubi (dato pridie purgante leni) pus tenue, aquosum, apice lanceolæ exceptum, punctura incruenta, ad deltoidis insertionem, in brachio utroque, infra epidermidem lanceola elevatam, viru infecta, oblique adapta, parumper morante, inversa demum immittitur absque deligatione, prohibendo interim contagium per os naresque.

559. Hic locus, præ cæteris opportunus, monstrabit genesin, inflammationem, suppurationem *variolæ genitricis*, morbique *topici* decursum.

560. Qui non est commensuratus futuro morbo *universali*, mox ordienti, sufficiens tamen ad comparandam securitatem a variolis secundis.

561. Est autem totius morbi hic ordo:

Secundo ab infectione die, vix vestigium rubrum puncturæ, dein vero macula dilute rubra vel flava conspicitur.

Tertio die finiente, locus compunctus duriusculus est, velut ab exigua lenticula subcutanea, quæ dies quarto modice elevatur, cum pruritu per ambitum; scabra durities, rubedo intensior, pustulæ aut potius vesiculæ, tenuem lympham continentes, ope microscopii detegendæ.

Quinto pustula increfcit, apice splendido albidoque, ambitu rubro, ampliore, vesiculæ plures, quarum complexus *variolam genitricem* constituit; dolor subaxillaris, crebra coloris in vultu mutatio, intense rosei in pallidum, & vicissim, pulsus per momenta celer, mox iterum naturalis, maxime inter dormiendum, viget appetitus, nunc hilaritas, nunc vero morositas, per vices, solito major, subinde hoc die oris foetor, cum linguæ fordibus.

Sexto die lymphæ tenuis in pustula maxima; hinc inde plura, exigua, vix conspicienda punctula in vicinia *pustulæ genitricis*, supra cutem insigniter elevatæ, acuminatæ, cum limbo rubro, ardore, pruritu: dolor subaxillaris

laris major, & levandi brachii difficultas *febrim primariam variolosam* jamjam instantem docent.

Die septimo *variola genitrix* aucta, limpha jam spiffescente, non pellucida; ambitus amplior, rubicundior, rubore roseo, diffuso, lassitudo, leviculi horrores, calores, carebaria, somnolentia, subinde cardialgia, appetitus minor, pulsus sæpe incitator, & *febris variolosæ primariæ* molimina.

Die octavo, *variola genitrix* matura suppurat; febris variolosa auctior; reliqua uti pridie, somnolentia tamen major; noctu inquietus; evigilatio repentina cum terriculamentis.

Die nono, pergit eadem febris, vage remittens, auctis prioribus; accedit non raro convulsio universalis, extasis.

Die decimo & undecimo, eruptio *totalis* aut *partitim*, febre composita, aut plurimum mitigata.

Die 12mo., 13tio., 14to., nova febris *maturatoria*, cum horripilatione a pustulis assurgentibus, inflammatis, suppuratis; noctu inquietus, jactitatio; tussicula, raucedo, nisi paucissimæ pustulæ sint, æque aut disparuerint vix ortæ, aut ante suppurationem exaruerint.

Die 15to., motus febriles componi incipiunt, pustulæ siccati.

562. Nonnumquam omnia uno nychthemero, serius aut citius contingunt.

563. Est ergo morbus duplex, *topicus* & *universalis*: quo enim ordine pustula *genitrix* nascitur, inflammatur, suppurat, septem dierum spatio; eodem, intra totidem dies, *topico* finito, *universalis* decurrit, pustulis in reliquo corpore nascentibus, inflammatis, suppuratis.

564. Quo plures pustulæ, eo major febris *suppuratoria*.

Quo plures pustulæ in facie, eo major ejusdem tumor.

Quo plures in ore, faucibus, eo majora anginae, salivationis incommoda.

Febris variolosa primaria non est proportionata numero pustularum.

Inter febrim variolosam primariam & maturatoriam est *apyrexia*, si unica eruptio; *remissio* solum, si per vices & interruptim fiat.

Plures variolæ in eo latere faciei, cui inter dormiendum incubuerit æger diutius, crebrius.

565. Viru per infitionem communicato, victus primo quatruiduo sit ab assueto non multum diversus, eodem tamen paulo parcius, liquidior, eupeptus. Die quinto sine carne, ex oleribus, fructibus horræis; commoratio assidua, inter moderata, grataque exercitia corporis, interdiu sub dio, in aëre recenti, libero, ad gratam sensationem frigidiusculo, non immitti; somnus interdiu nullus, nisi infantibus concedendus; fera vespera post modicam per diem defatigationem, super stragula pilis equinis, paleis farcta, capiendus, & sub integumeto levi, sine plumis, sæpe ubi æger incaluerit inquietus, removendo, ventilando, invertendo; mane mature excutiendus.

566. Interea prohibendi alieni morbi, sique accedant, sua methodo sanandi.

567. Symptomata *graviora* febris primariæ, dedolatio summa, somnolentia peculiaris, æstus febriles validi, &c. petunt aërem liberum, reficientem, ambulationem, torporis excussionem ope motus, saltus moderati, lusuum variorum organa sensuum varie valideque afficientium, quæ omnia febrim juncta que symptomata mirifice & cito sedant.

Convulsio præsens, actu frigida, aquam, aërem, eumque simul rudem, agitatum vento, excitantia varia, frictions, odoraamenta exigit, ægro, tenui vesticula tecto, & lecto exempto.

568. Sub actuali eruptione abstinentia a lecto interdiu & supra dicta continuanda.

569. Pustulæ numerosissimæ, velut confluentes futuræ, non raro in suo ortu disparent, mora extra lectum, novo, nondum

nondum infecto aëre, identidem inspirato, sub veste tenui, corporis motu.

570. Pustulis inflammatis, maturantibus, pruritus, ardor, nocturna inde inquietas, angina, ophthalmia, remedio est aër identidem renovatus, grate frigidus, frequens exemptio e lecto, calentibus stragulis mutatis.

Anginosus fomentum foris, & fons faucium.

571. Morbo finito, purgans lenis, omni octavo die, per mensem repetendum, & per æstatem rusticatio materiam subtrahit furunculis, abscessibus, ophthalmiis, variolas quascumque sequi solitis.

M O R B I L L I.

572. Huc alter quoque morbus pertinet, puerili ætati, iisque qui eo nondum defuncti sunt, infestus, quem vocant *morbilorum*; contagio sæpe populari, una vice per vitam, eidem homini communicandus, originis, ut videtur, cum variolis coævæ.

573. Cum anni exordio subnascens, circa vernal æquinoctium vicens, pedetentim æstivo recedit.

574. En morbi stadia cursumque.

1mo. die, rigor, horror, frigus calorque alternatim.

2do. febris assidua, sitis, anorexia, lingua alba, humida, capitis, oculorum gravedo, somnolentia continua, stillicidium humoris acris ex oculis, cum tumore, ardore, rubore, pruritu palpebrarum, coriza & sternutatio frequens, faucium levis dolor, velut a rheumate cum tussi tanquam catharrali.

Paulo ante eruptionem nonnumquam vomitus & alvi fluxus, in dentientibus virescens.

Horum omnium augmentum in 4tum., subinde 5tum. usque diem. *Statum contagii* dicunt.

575. Eo autem die, eruptio macularum, minutarum rubrarum, morsus pulicum referentium, primo in fronte
&

& facie, sensim numero & magnitudine auctæ, racematim cohærentes, ex innumeris parvulis papulis supra cutem modissime elevatis, cum aspredine, tactu quidem, non vero visu observanda.

A facie ad pectus, ventrem, femora, crura descendunt, non elatæ, latiores tamen & interstinctæ.

Eruptione absoluta, vomitus cessat, reliqua continuantur, aucta tussi & spirandi difficultate. *Status eruptionis.*

576. Die 6to., in fronte aspredo, cuticula rupta; in reliquo corpore maculæ latiores, intensius rubræ, donec die 8vo., primo in facie, dein & in truncò, artubusque pallefcant, & die 9no. evanescant cum secessu cuticulæ, instar farinæ, furfurumque. *Status excrescentiæ.*

577. Per omnia hæc stadia eadem febris est, veluti catharralis, peripneumonix affinis; in eam sæpe conversa, die nono in miti morbo terminata.

578. De morbillis hæc valent:

Quo tardior eruptio, eo melius.

Subitanea retrocessio macularum cum delirio, ferme lethalis.

Macularum nimia rubedo, mala; pejor vero earum livor.

A calido regimine macularum primo livor, dein nigror, lethalis.

Vomitus perseverans, post eruptionem, periculosus.

Mala febris die nono, & serius; est enim peripneumonica.

Tussicula post morbum, diuturna, vespertina, nocturna, cum raucedine & febricula latentem peripneumoniam & phthisin superventuram docet, nisi cito & potenter juves antiphlogisticis.

Ut plura funera in variolis, quam post easdem, ita plura quoque post morbillos, quam sub iisdem & æque multa fortasse, ac in variolis.

Periculosus morbus, in peripneumoniam, pleuritidem pronis,

pronis, hæmoptoïcis, tussiculosis, asthmaticis.

Cave ne consuetam exanthematis evanescentiam habeas pro ejusdem morbosa retrocessione.

579. Curatio fit fere eadem quæ in angina, peripneumonia, pleuritide: scilicet apparatu antiphlogistico toto, subinde generoso, per totum morbum, cum determinatione ad pulmones, præprimis quiete in lecto, sub levi stragulo, in aëre tepido humidoque, victu tenui, farinoso, potu frequenti ex althæa, malva, salab, hordeo, oryza, horum cremore, emulsis nitrosis, crebro tepideque propinatis, vaporibus ore haustis, avertendo febrim corregentem.

580. Symptoma grave est, peripneumonia post eruptionem: huc referenda de peripneumonia dicta.

581. Tussis longa, emacians, febricula diarrhœa post morbillos petunt decoctum radicis salab, & phlebotomiam.

582. Ex hisce constat, quæ differentia regiminis in morbo varioloso & morbilloso, quibusve hic sit funestus, & cur; cur ejusdem insitio, & quibusnam, commendanda.

583. Hæc autem fit ope sanguinis ab homine morbilloso excepti alterique, ut in variolis insitivis, communicati.

Die 6to. ab infectione febricula, tussis perpartica, absque peripneumonia, absque effectibus, morbum non insitivum sequi solitis.

S C A R L A T I N A.

584. Variolis & morbillis jungenda febris *scarlatinosa*, non raro epidemica, maxime autumno, hyeme, & vere primo, in ætate tenera, sexu sequiore, & inter viros, queis fibra laxa, illosque qui eo morbo nondum correpti, eadem habitatione utentur, contagio, ut videtur, peculiari propaganda.

585. Est febris acuta, continua, a frigore, calore, vomitu bilioso exordiens; nondum sat cognita; cognitas tamen, inflammatoriam, biliosam, putridam, eadem fors tempestate regnantes æmulata; hinc ad earundem leges sananda, cum propior medicina adhucdum desit.

586. Mitissima subinde, nonnumquam passim funesta, durationis vel in eadem constitutione differentis, nunc intra paucos solum dies, nunc vero plures septimanas conclusa.

587. Die febris incerto maculæ primo conspiciuntur, dein plagæ latiores, rubræ panni scarlatini colore, morbillis intensius, raro pallidissime rubentes, cum levissimo tumore, calore, pruritu, ardore affectæ partis, papulis albis intermixtis, miliaria referentibus; febre efflorescentiis non indicata, intra paucos tamen dies sopita, si morbus boni moris, cuticula in farinam fatiscente.

588. At morbo graviore accedunt coma vigil, soporofum, convulsio universalis phrenitis, apoplexia, unde mors præceps, non prævisa, in morbi principio.

Glandularum colli, submaxillarium, parotidum, tumores inflammatorii, angina varia, inflammatoria, suppuratoria; gangrænosa, putrida, maligna, tonsillarum, veli penduli, pharyngis, laryngis; unde mors subita, suffocans, ex cynanche in morbi accessu, cum delirio, orthopnoea, risu sardonio, tetano, opisthotono, epilepsia.

Malo autem hinc in thoracem, illinc vero per totum tubum alimentarem atque intra viscera abdominis demisso, a materie scarlatinosa vellicante, rodente, inflammante, septica, infinita gravissima symptomata, morbi que secundarii, pro natura & officio affecti visceris, & agentis contagii modo.

589. Quo tempore inter juniores febris scarlatinosa grassatur, inter adultos sæpe sola angina comparet.

590. Febre sensim cessante, epidermis secedit in manibus pedibusque per integras lacinias; in reliquo corpore per modum furfurum, squammularum, farinæ.

591. Cuticulæ secessum in morbo gravi, subinde & levi, aëre rudiore citius admissio, vasis cutaneis obliterated, perspirationi promovendæ ineptis; secretionem lotii perpauci, & subinde subcruenti, nigrescentis, diminuta aut plane abolita, hydrops, frigidus, calidus, anasarca, demum cavitatum variarum sequitur, curationis laboriosæ.

592. Natura morbi nondum sufficienter intellecta methodum medendi dicitur traditam (595 ad 768) in moderanda febre & symptomatibus mitigandis occupatam. In febre sæpe elatiore, inflammatoria, angina simili, inde abolita deglutitione, encephalo inflammatorie affecto, hirudinum ad tempora, retro aures applicatio, nuchæ scarificatus cruentus, rubefacientia gutturi, furis, pedum plantis apponenda, potulenta emollientia, nitrosa, sambucina, morbo his mitigato camphora prudenter data conveniunt.

593. Hydrops prævertitur, præsens curatur vitando frigus in convalescente, determinando ad systema urinarium, regimine & medicamentis, sollicitando evacuationes diureses vicarias, alvinam præprimis, præcavendo relapsum tonicis, forma remedii, alimenti, exercitio corporis vario, matutino, protracto, ad initium sudoris usque, rustificatione in elatioribus.

Hydropem calidum phlebotomia solvit.

594. An datur contagium scarlatinofum, quemadmodum variolarum & morbillorum?

An id, semper idem in se, diversimode tamen agit, diversas vires nactum ab anni constitutione & ægrotantis diathesi?

An ejusdem suscipiendi tantum semel in vita facultas est in eodem homine?

An febris *scarlatinosa*, sine scarlatina æque frequens, tum cum quam sine angina? & an angina putrida, maligna, contagiosa, ab eodem miasmate ut scarlatina?

An idcirco pauciores hoc morbo corripitur existimatur,

etsi fortasse paucissimis parcat, diverso schemate occultatus?

Hæc quidem ita videntur.

Si hæc ita se habeant, an tuto inoculari & potest & debet? præprimis cum inde tam multæ strages?

FEBRIS INDETERMINATA,
INCOGNITA, NOVA.

METHODUS INDIRECTA, GENERALIS,
SYMPTOMATICA.

595. Febris indeterminata, nova, anonymos, tum sporadica, cum popularis medicinam petit initio *indirectam*, quæ in generali solum antifebrilium remediorum applicatione subsistens, *generalis*; aut in curandis urgentioribus symptomatibus occupata, *symptomatica* audit: necessaria semper in novæ febris ingressu, aut febre cognita sed medicatrice, vel quotiescumque justum febris moderamen adest, medico spectatorem agente.

596. Quam semper adhibere oportet, quotiescumque aut claræ indicationes non suppetunt: aut iisdem licet perspectis satisfieri nequit.

597. Interea opera danda, ut febris ignotæ indoles innotescat: 1^o. ex ipsius solis naturæ viribus relictæ solutione; 2^o. juvantium & nocentium observatione. 3^o. cognitione corregentium morborum.

598. Methodus indirecta 1^o. acre irritans corrigit, expellit. 2^o. Consulit, α) viribus naturalibus, victu idoneo in acutis β) viribus vitalibus, earum justo moderamine, dum nimias deprimit, depressas erigit, devias reducit γ):) utrisque vero uti & animalibus; cura symptomatum graviorum (612).

599. Quorum qui plurima gravissimaque juxta regulas

(617 ad 700) dandas sustulerit, maximam morbi partem curarit.

600. Acre irritans externe hærens (ut vitri, metalli, ligni, lapidis, ossis, fragmenta aucuta aut stimulantium, rubefacientium; rodentium, vesicantium, causticorum, septicorum, venenatorum applicata), cognitum, quanto-cius auferendum; dein ille locus cui inhæserunt, & læsus inde est, fovendus erit lentis, mucosis, oleosis blandis, anodynis, leniter aperientibus.

601. Acre irritans interne hærens, (ut inflammationis, suppurationis, gangrænæ, sphaceli, cancri, cariei ossis, ichoris, puris, lymphæ acris & stagnantis acrimonia) tolli vel corrigi debet juxta leges cognitæ ex historia horum morborum.

602. Acre irritans in ipsa liquida inductum, usu sex rerum non naturalium tolli vel corrigi potest, & debet pro sua indole varia cognita, variis auxiliis.

1°. A motu nimio, quiete corporis & animi, humectantibus, diluentibus, blandis lenientibus.

2°. A nimio calore aëris, temperando illum insperione frigidæ, potu aquæ subacidæ leviter nitrosæ, cum vini subaciduli pauxillo; cibo subacido, leviter demulcente, parum salito, medicamentis vero similibus.

3°. A nimis humido aëre, largo foco ex aromaticis resinosisque lignis, exhalatione aromatum.

4°. Ab aëre acri putrefaciente, hunc emendando accenso nitro, pulvere pyrio, vapore aceti, sale prunis insperfo.

5°. Ab animi affectibus, hos sedando ratione, contrariis affectibus, varietate objectorum, anodynis, opiatis.

6°. A cibus acribus acidis, id acre diluendo, demulcendo, absorbendo, immutando in salem compositum, aquosa; gelatinosa animalium, oleosa, cretacea, ostracodermata, lapides animalium, terræ pingues, sales alcalini fixi, volatiles, simplices, compositi id efficiunt.

7°. A cibus acribus salinis, eam acrimoniam diluendo

per aquosa, tumque evacuando simul, demulcendo per lixiviosa ex calce viva.

8°. A cibus acris aromaticis calefacientibus, diluendo per aquosa, corrigendo per acida, resolvendo & detergendo per saponacea acida, demulcendo per blanda gelatinosa. Quum alcaliscentia acris huc spectent, & illa hinc intelliguntur.

9°. A cibus animalium ex partibus alcaliscentibus, per alimenta, potulenta cito aciscentia, actu acida vegetabilia aut mineralia, farinosa, saponacea abstergentia, acida suboleosa, &c.

10°. A cibus copia peccantibus, stomachum constringentibus, dilutione, inedia, vomitu, solutione alvi.

11°. A potu acris fermentato, vel fermentante, acido, oleoso, aromatico, destillato vel simplici inducta acrimonia tollitur iisdem remediis (N°. 5. 6. 8. hujus).

12°. A nimia vigilia: curatur iisdem, ac (N°. 1. 2. 5. hujus).

13°. Si a retentis intra corpus excrementis, acrimonia alcalina, acida, oleosa, saponacea putrida, hæc reddenda fluxilia, viæ lubricandæ colatoria & emissaria aperiendo, vires expellentes stimulantæ, augendæ; hæc faciendæ per externa, interna.

603. Colatoria & emissaria aperiuntur excipiendo, transmittendo, excernendo morbido opportuna: hinc alvus, emissariorum princeps cæterorum vices supplens, aperta servanda, remedio lubricante, eccoprotico, per os assumpto, in anum injecto: urinæ promovendæ potu frigidiusculo, aquoso, copioso, aciscente, exemptione electo, circumductione per cubiculum, diaphoresis faciendæ, non vi urgenda, cutis fordidæ, siccæ, rugosæ, strigosæ, imperspirabilis fotu, balneo, ablutione, pilorum abrasione, &c.

604. Victus idoneus in acutis constat cibus & potibus fluidis, facile digerendis, putredini adversis, siti contrariis,
riis,

appetitui citando idoneis, causæ morbi cognitæ oppositis.

605. Cibus dandus eo tempore, quo adest febris, aut quo ejus impetus saltem lenior.

606. Et quidem copia parca, sæpe repetita, ne nimis laborare cogantur viscera, mutanturve.

607. Copia determinatur, & vis cibi, 1^o. ex prævisa duratione febris ad dies 1, 4, 7, 9, 11, 14, 21, 30, 40, 60, : debet enim tantum dari, quo vires sustineri queant, ut sufficiant coctioni & crisi. Quo brevior morbus, eo minus & debilius offerendum, & contra: eo autem brevior erit, quo vehementior. 2^o. Ex ætate ægri cognita: quo enim origini propiora, vel senectuti summæ, eo difficilius in ediam ferunt animalia. 3^o. Status & vehementia morbi si cognoscuntur, varium copia & virtute cibum postulant: in *acutum* tenuissima, & pauca, in adscensu & descensu eo plus, & meracius dandum quo magis ab ea distat morbus. 4^o. A loco, quem æger incolit: qui enim æquatori vicini, tenuem victum facile; polis autem propiores difficulter eum ferunt. 5^o. Ab anni tempestate, quum ætas tenuissima, hyems validiora petat. 6^o. A consuetudine ægri, & temperie ejusdem naturali: qui enim sanus lautissimus usus ea facile difflatur, æger pluribus eget, ob vasa & viscera his assucta. 7^o. A sensu levi, vel gravi, assumpta sequente.

608. Dein vero viribus vitæ consulendum, ut, quod hæret impactum, humoribus circulantibus commixtum, extricetur, & eliminetur per varia colatoria, variis remediis, quorum primarium vis ipsius febris ita moderata ut valeat id integre perficere, adeoque huc requiritur, ut sic temperetur impetus: 1^o. ne inflammationes, suppurationes, gangrænas, sphacelosve queat producere (592); cujus periculum imminere docet vehementia symptomatum, maxime caloris, comparata cum virtute vasculorum, 2^o. neve nimio motu dissipentur liquida: id vero denunciat siccitas narium, oculorum, gutturis, linguæ, raucedo, arida cutis, urina parciore, pul-

fus parvus, celer, inæqualis, 3°. Neque ut ante coctio-
nem torpeat nimis, ita ut materiem morbi non valeat fu-
bigere, movere, fecernere, excernere: id cognosci-
tur, si languent actiones vitales omnino, necdum appa-
rente signo pepasmi.

609. Si itaque exorbitare deprehenditur, moderamen
fit abstinentia, victu tenui, potu aquæ, aëre frigidiusculo,
animi effectû leni, venæsectione, clysmatæ refrigerante,
medicamentis blandis, aquosis, glutinosis, refrigeranti-
bus, anodynis.

610. Si segnior apparet, excitabitur ope cardiacorum
desumptorum ex cibo, potuque meracioribus, aëre pau-
lulum calidiore, animi affectu magis excitato, medica-
mentis acrioribus, volatilibus, aromaticis, fermentatis,
frictione, calore, motu musculari, balneis, fomentis.

611. Deviæ quoque & aberrantes vitæ vires sunt redu-
cendæ reprimendæ, si nobilius viscus validius impetiant.
Fit id fotu vario, emolliente, discutiente, repellente calido,
frigido, scarificatione sicca, cruenta, phlebotomia, hi-
rudine, situ corporis erecto, revellentibus, sinapismo,
vesicante, sectione, ustione, enemate; purgante, emesi,
aliisque pro ratione affectæ partis, & materiæ afficientis.

612. Symptomata ex febre acuta singulari orta impri-
mis hæc sunt: frigus, tremor, anxietas, sitis, nausea,
ructus & flatus, vomitus, debilitas, malignitas, calor,
delirium, coma, pervigilium, status nervosus, convulsio,
sudor, diarrhœa, exanthemata, aphthæ.

613. Quæ omnia orta ex febre, ut sua causa, hac
ablata cessabunt, adeoque, si ferri queunt tam diu sine
periculo vitæ, singularem curationem vix requirunt.

614. Quin sæpe oriuntur ex conatu vitæ se disponentis
ad crisin, vel ad materiæ criticæ excretionem; tum hanc
præcedunt, comitantur, sequuntur, nec turbari de-
bent.

615. Si vero intempestiva, nimis sæva, quam ut ferri
a vita possint, aut ab ægri patientia, vel aliud gravius
malum

malum productura sunt, tum singula sunt lenienda suis remediis propriis, habita semper ratione causæ, & status morbi ipsius.

616. At princeps canon esto: medendum symptomati sine dispendio virium vitalium, nisi id ab harum excessu pendeat, ut effectus a sua causa.

F R I G U S F E B R I L E.

617. Frigus in febrium acutarum initiis ponit attritum liquorum in se mutuo, & in vasa, minorem, motum circulatorium imminutum, liquidum ad extrema stagnans, cor minus contractum, minus evacuatum, superficiei cutaneæ vasorumque extremorum spasmus.

618. Efficit, si diu manet validum, polyposas in vasis majoribus, circa cor, concretiones, in encephalo vero compresso, liquidorum affluxu congestiones, hinc multa, & gravia mala in utroque.

619. Frigus cum horrore, frequens in acutorum principio, maxime pleuritidum, peripneumoniarum, in exordio intermittentium, remittentium, instante partu, crisi, inflammatione in abscessum, gangrænam versa.

Diu per septimanas & menses fere semper interdium frigere, velut ab aura frigidior, cum morositate, irritabilitate mentis aucta, noctu vero inquietum esse, incalescere, vigente interim appetitu, febrim gravem, putridam, nervosam futuram portendit.

Frigus a medico quidem, sed ab ægro non animadvertum, magnum, marmoreum; cum sudore frigido, rorido, in facie præprimis, jugulo, sterno, pulsu tenuissimo, debilissimo, celerrimo, facie hypocratica, indolentia post dolores, mentis præsentia, quin & hilaritate, prompto responso, spe certa salutis in ægro, est brevi & certo lethale.

Idem frigus, cum sudore universali in morbo non in-

flammatorio , ægro irritabili , crisi facta , cæterisque bonis est mere spasmodicum , & adstantes frustra terret.

Frigus statò tempore revertens latentem aut complicatam intermittentem indicat , aut alicubi abscessum.

Frigus validum , ossa concutiens , diuturnum in quartanis , valde periculosum maxime senibus , ad apoplexiam pronis.

Frigus , horror febrim præcedens in infantibus , pueris , irritabilioribus adultis sæpe in convulsionem universalem abit.

Horripilationes vagæ vespertinæ subsequente calore , sudore , & maxima remissione sub auroram , post dolores absque benigna solutione , aut crisi , suppuratum significant.

620. Hinc patet , quid designet , quid præfagiat , & cur , quo majus initio frigus , eo periculosior febris.

621. Id frigus omni eo , quod valide stimulat , quocumque demum titulo , tentatum dedit sæpe insanabilem postea inflammationem : hinc salina acria , aromatica , oleosa , vesicantia , & similia , damnosa sunt.

622. Optime autem curatur potu aquæ calidæ , nitrosæ , cum pauxillo mellis & vini , balneo , vapore , fotu , lotionem per similem liquorem , frictione blanda.

623. Quibus statim applicatis , sæpe maxima mala illico curantur.

TREMOR FEBRILIS.

624. Tremor ponit musculorum vacillationem , causas tendentes & laxantes brevi , & involuntarie , sibi mutuo succedentes , motusque spasticos nunc contingentes , nunc absentes.

625. Inde diagnosi liquet : prognosis autem varia , pro natura , magnitudine , numero , varietate causarum.

626. Sic tremor manus ab adstante apprehensæ in febre

febre acuta, ægro invito, vel incio, neque antea ob senium, abufum spirituoſorum tremere aſſueto, neque irato, neque territo, valde malus.

Tremor manuum, linguave porrigi neſcia, maxime cum delirio, peſſimus.

Labii inferioris tremor aut puſillanimitatem, aut ſaburram ventriculi motam, aut latentem levemque ſyſtematis gaſtrici, hepatici inflammationem notat.

627. Inde quoque æſtimatur tremor in acutorum & intermittentium exordio. Item is a jaçtura ſanguinis nimia, alvi fluxu, vomitu, cholera, plethora, imminente apoplexia, prægreſſis gravibus encephali morbis reſiduus, a liquidorum defectu poſt diſpendia nimis magna durante morbo.

628. Curatio ex cognitione cauſarum repetenda.

A N X I E T A S F E B R I L I S.

629. Anxietas pro cauſa habet ſanguinis ex corde egreſſum impeditum, adeoque per fines pulmonales, aut aortæ impoſſibilem tranſitum; hinc ſpaſmum vaſculorum contractorum, aut materiem tranſire ineptam, aut pulmones ob inflammationem, indurationem, vomicas, impervios, ambiente aqua, pure, ichore, materie inflammatoria extravafata compreſſos, aut vitio pleuræ, muſculorum intercoſtalium inflammatorio, rheumatico, hinc thorace immobili, non dilatandos.

Similia orta vidimus ex impedito trajectu cruoris per venam portarum ex iisdem cauſis; unde, quum omnis ſanguis venoſus, a cœliacis & meſentericis arteriis allatus, redire non poſſit, ſtagnet, vaſa extendat, arterioſo fluxui reſiſtat, & omnia hinc nata & naſcitura mala producat; liquet, ambas has anxietatis cauſas in omni acuto morbo quam ſeveriſſime obſervandas, & curandas eſſe.

630. Si anxietas ergo talis diu perstat, circa vitalia producet polypofas concreciones, inflammationes, gangrænas subitaneas, cum intolerabili angustia, & morte cito subsequente.

Si autem hæsit in hypochondriis, tum maximum sensum ægritudinis circa stomachum pariet, reliquis visceribus minus acute sentientibus; dein putrefactiones subitaneas sanguinis in vasis his amplis, minusque validis; unde gangrænæ, hepatis putredo, dysenteria a putrefacto lethalis.

631. Inde optime novit medicus, quid anxietas talis pro sua causa, & natura ponit, quidque inde præfagendum sit, simulque distinguet utramque hanc speciem anxietatis ab ea, quæ est.

Aut ab animi pathemate tristi, aut a viis primis saburra maxime mota, flatu, affectis, convulsis, inflammatis, gangrænosis.

A varia crisi instante;

Ab exanthematum, abscessuum subito retrocessu.

Ab inflammatorio dolore interno subito cessante, vel ob gangrænam, vel vero ob crisin erroneam.

Ab anxietate morientium cum pulsu tenuissimo, debilissime micante, vacillante, omni modo inæquali, spiratione laboriosa, densa, cita, anhelosa, suspiriosa, stridente, erecta.

632. Anxietatem a vitio pulmonum aut thoracis ortam prodit oppressio pectoris, orthopnœa, pulsus debilis, inordinatus.

Natam vero ab infarctu systematis venæ portarum, repletio præcordiorum, eorundem constrictio, potissimum ad scrobiculum, pulsu interim forti, pleno, duro, vibrante.

633. Inde etiam patet, quam varia requiratur medela ad sævitiem hujus mali leniendam; quæ tamen omnis cognoscitur, & applicatur, cognita prius indole ipsius symptomatis.

Ubi ergo advertitur affectio spasmodica causa esse, hæc tollitur leniendo acre irritans (600. 601. 602); id expellendo per vomitoria, purgantia, sudorifera, diuretica, abstersiva; diluendo aquosis calidis, sedando animi affectum, laxando fibras, vasa, viscera; compefendo nervos irritatos per anodyna, & narcotica.

Si ab inflammatorio viscido, id solvendo, diluendo, ejusque vasa laxando, impetum denique liquidi vitalis refrænando: huc maxime faciunt potus largus, calidus, aquæ mulsæ, farinosæ, nitrosæ, subacidæ, levissime aromaticæ, fodus, cataplasma, epithema, emplastra applicata locis affectis, quæ fiant ex diluentibus, laxantibus, emollientibus, anodynis, clysmatibus sæpe, parva copia simul injectis, diu, si fieri queat, retentis, quæ facta sint ex iisdem, vapore aquæ calidæ, emollientibus mistæ, per nares, osque, in pulmones assidue ducto.

634. Si vero usquam, hic profecto mali atrocitas citam, tutamque medelam efflagitat.

S I T I S F E B R I L I S.

635. Sitis siccitatem, liquorum immeabilitatem, acrimoniam falsam, alcalinam, biliosam, oleosam, putrida excrementa viæ primæ, pro causa sua habet.

636. Hinc semper fere præsentiam alicujus horum indicat.

637. Adeoque signat, illa denunciari mala futura, quæ produci possunt ex iis causis, quas præsentis esse significat (635. 636).

638. Quare ei semper, maxime in acutis, succurrendum illico est.

639. Quod fit, 1^o. bibendo aquosa, subacida, nitrosa, demulcentia, calida, sæpe, parva copia simul. 2^o. Nares, os, fauces, simili potu fovendo, colluendo, gargarisando. 3^o. Fodus, epithemata, & cataplasmata

ex similibus, hypochondriis circumvolvendo. 4°. Clysmatibus similibus injectis, & retentis.

640. Si vero valida sitis una comitetur summam debilitatem, tum vinosa, imo & sæpe spiritibus ditiora, prioribus (639) miscenda, propinanda, tuto erunt.

641. Sitis autem nullo potu superanda, ore, lingua, faucibus, aspera arteria resiccatis; voce rauca, stridula, discrimen summum.

At vero, omnino, non sitire, aut sitim cessare causis licet præsentibus, iisque magnis, faucibus & lingua aridis, fuliginosis, fissis in febre acuta quacumque, potissimum ardente, putrida, maligna, aut encephalum phrinitide, comate affectum, convulsiones imminentes, aut vim vitæ morbo superatam, gangrænam, mortem instantem, notat.

N A U S E A F E B R I L I S.

642. Nausea irritum conatum vomendi significat cum idea horroris; causam ergo habet proximam fibrarum musculariam faucium, œsophagi, ventriculi, intestinorum, muscutorum abdominalium leviolem convulsionem; hæc fit:

1°. Ab acri, putri, bilioso, in vacuum stomachum pulso, in fauces ascendente, utraque vellicante, & irritante; unde reliqua eosdem sequuntur motus: cognoscitur ex inedia, halitu putri, ore, lingua, faucibus fordidis; vel

2°. Oritur a lenta, viscida, fluctuante materie, quæ in iisdem locis natando vellicat: cognoscitur ex signis glutinosi prægressi; aut

3°. A ventriculo, œsophago, intestinis, & visceribus vicinis, hepate præprimis, leviter inflammatis: quod scitur ex signis horum propriis.

4°. Tandem etiam a memoria rei, quæ olim assumpta similes nauseas creaverat.

5°. Denique & ab inordinato systematis nervosi motu, undecumque excitato: cognoscitur delirio, spafmo, vertigine, tremore.

643. Si diu manet, producit inediam, abftinentiam a potu, & a medicamentis, dein vomitus; & quæ hinc produci poffunt mala quam plurima, quorum præcipua debilitas, acrimonia alcalina putrida, ficcitas.

644. Siftitur ex prima caufa orta (642. N°. 1) ufu acidi, falſi, aquoſi potus, cibi, medicamenti, tum ſimili leni purgante exhibito; & acido-aufteris roborantibus fibras; aut, ſi his non ceſſerit, vomitorio dato.

Quæ vero ex ſecunda caufa (642. N°. 2) fit, illa tollitur, diluendo, attenuando, purgando, vomitum excitando.

At, ſi ex tertia ortum duxerit (642. N°. 3), tum non cedit, niſi illis morbis curatis, juxta descriptionem in ſuperioribus datam.

Quarta ſpecies oblivione, & vitatione ſimilium aboletur.

Quinta autem per auſtera, quietem, narcotica, aquam frigidam.

645. Hinc intelligitur, cur in acutis, ubi nauſea, purgatio initio data, ut & emeticum, adeo proſit, & in quo acutorum genere.

Cur ægri acutis cum febris conflictati adeo horreant pingua, carnoſa, ova, piſces; & contra appetant aquam, acida, fructus horæos, frigida?

Cur, niſi nauſea ſuperetur, nihil ægro proſint medicamina.

Cur sæpe hoc ſymptoma incurabile fiat;

Cur tales morbi tandem fere cum ſubito, inſolito, mirabili adpetitu, ſecedant;

Cur nauſeam ſubinde emeticum tollat, ſubinde vero invitet, auferendam phlebotomia.

 RUCTUS ET FLATUS.

646. Ructus pro causa habet elasticam, calore, effervescentia, fermentatione, dilatabilem materiem, quæ uno momento coercetur; altero, laxato clastro coercente, exploditur cum sono, & impetu.

647. Hinc aër, sales oppositi, fructus horæi, humores putrescentes, vegetabilia fermentantia dant ructui, & flatibus materiem; cujus impetus, fœtorque pro varietate ejus indolis varius est.

648. Nec tamen omnia hæc (647), si libere exhalare queant, ullum dabunt impetum; unde liquet, spasmos sphincteris œsophagei, œsophagi, oris superioris & inferioris ventriculi, atque intestinorum semper concurrere simul, iterumque laxari; inde ructus, flatus, crepitus, borborygmi clausi.

649. Si concurrunt hæ duæ causæ simul (647. 648), valide agunt, & diu perstant; tum elastica materies calore, motu, propria vi, excitata in dilatationem, constricta in cavo, cujus fibræ convulsime constrictæ, membranas claudentes dilatant, tendit, dolere facit, vicina comprimit; unde dolores, anxietatesque oriuntur intolerabiles, mox ad emissos flatus cessantes.

650. Curatio hujus mali sit;

1°. Auferendo materiem (647) per diluentia, calida aquosa leviter aromatica dissipantia, salium æquilibrium tollentia in requisitum præpondium, putredinem corrigentia, fermentationem sedantia.

2°. Convulsiones sedantia, lenientia acrium, competentia spiritus, huc revocanda: quorum princeps opium, & lenia antihysterica.

3°. Clysmatibus, fomentis, epithematibus, calidis laxantibus, anodynis, leniter aromaticis, ut & cucurbitis, sine scarificatu abdomini impositis.

651. Ex his ipsis (646 ad 651) respondetur ad hæc, aliter.

aliter obscura , quæsitæ : qui cibi , potus , venena , medicamenta flatulenta sint ? cur vacuis visceribus primis accidant ? cur vulneratis ? cur arctè constricto abdominis ? cur hypochondriacis, hysteriis, convulsivis, colicisque accidant ?

VOMITUS FEBRILIS.

652. Vomitus , expulsio violenta contentorum ventriculo primo , dein etiam intestinis , tandem visceribus eo se evacuantibus : agnoscit convulsionem fibratum muscularium faucium , œsophagi , stomachi , intestinorum , diaphragmatis , musculorum abdominalium pro causa proxima ; pro remota omne id , quod irritando fibras descriptas , vel facile convellenda viscera , stimulat.

653. Ergo vitio stomachi , cruditate , saburra varia onerati , hinc convulsi , inflammati , suppurantis , scirrhosi , cancrofi , cartilaginofi , varicosi , accedente febre acuta , aliquando accidit ; pertinax est ; ex idea ejus mali cognoscitur , eoque sublato demum tollitur : de quibus postea.

654. Vitio viscerum & partium circumjacentium similiter affectorum , distento per ingesta stomacho irritatorum , idem toties incognita causa pertinacissimus accidit , accedente febre.

655. Vitio partium dissitarum , maxime encephali commoti , leviter pressi sero , sanguine , materie morbosa , quacumque huc impellente , subinflammati.

Huc quoque vomitus a dentitione.

656. Vitio omnis causæ majoris nausæ (642) ; unde cognoscitur , dirigitur , curatur.

657. Si permanet , producit atrophiam , ileum , convulsiones & effecta nausæ majoris & pertinacis (643).

658. Si vitio causæ (653. 656) acciderit , curatio ex historia illorum morborum petenda.

659. Si a causa (642. 656) oritur , remedia eadem

(644) huc in usum revocanda diligenter, maxime opiata, & epithemata corroborantia, attrahentia, dissipantia.

660. Inde patet diagnosi, prognosis, curatio vomitus in paraphrenitide, exordio pleuritidum, peripneumoniarum, febrium intermittentium; item a vesicula fellea bile multa, calculo, inflammatione irritata; a calculo renum, uretherum, vesicæ; harum partium inflammatione; ab hæmorrhoidæ turgente intestini recti, ani, vesicæ; ab hernia incarcerata, parva, indolente ob strangulatum, hinc ignorata, vel pudore occultata; a tubo intestinali obstructo per causas varias, coarctato, vinculo præternaturali strangulato.

Patet etiam quid vomitus designet longus, in apparenter fano, post ingesta primo crassiora, copiosiora, dein etiam post liquidiora parce sumta, reverti solitus cum atrophia, alvo rarissima, fæce parca, indurata, caprilla.

661. Hinc quoque liquet ratio difficultatis sistendi vomitus in multis febribus acutis: tum falsitas, & periculum regulæ, *vomitus vomitu curatur.*

Cur in omni vomitu tam sollicitè sit indagandum in illius causam;

Cur sæpe sudorifera vomitum tollant;

Cur sæpe sistatur ille facta crisi, ut in variolis, & cur persistans facta licet eruptione tam malus;

Cur sæpe missu sanguinis, ut in acutis inflammatoriis;

Cur, quibus initio febris acutæ vomitus perpetuus sine causa inflammatoria, diarrhœa pro crisi, quæ caveatur dato in principio morbi emetico;

Cur vomitus omnis ingesti, statim ac receptum est, pessimus in acutis sit;

Cur pessimi quoque ominis sint vomitiones immodicæ, sinceræ, rubræ, nigræ, lividæ, æruginosæ, porraceæ, versicolores, purulentæ, ichorosæ, fœdæ, cum cephalalgia, narium stillicidio, baryecoia, anxietate perpetua, jactitatione, singultu, pervigilio, delirio.

662. Ex iisdem singultus nasci, cognosci & sanari potest.

DEBILITAS FEBRILIS.

663. Si illa pars actionum animalium, quæ motus voluntarios complectitur, ob febrim ita languet, ut hi cum ponderis insoliti & impotentia sensu exerceantur, *debilitas* functionis animalis adesse dicitur.

664. Quæ cum sensatione gravioris laboris vel itineris peracti, *lassitudo*: cum sensu corporis velut fustibus cæsi, *dedolatio* audit.

665. Si actio musculosa cordis, arteriarum, pulmonum humorumque, ope horum, circuitus ultra eum terminum sit diminuta quo sanitas constare solet, *debilitas vitalis* erit, varia gradu, duratione, discrimine.

666. Priorem (663) efficiunt abundantia sanguinis, feri, pituitæ, præcipue commota, febre, medicamento, potu, motu, aromate, sole; affectus animi tristes; repletio primæ viæ, saburra mota, turgens: dein causæ omnes debilitantes infra (676) enumerandæ.

667. Utraque non raro (potissimum in vitæ fine) ab *iisdem* causis remotis & propioribus, in *eodem* homine reperitur junctim.

668. Initio autem & in progressu acutorum, plerumque dum prior adest, vis vitæ excessu peccat, subinde tamen & vires *vitales* & *animales* exorbitant simul.

669. Inde varia & sæpe opposita medicina in symptomate *apparenter* eodem.

MALIGNITAS FEBRILIS.

670. Debilitas *vitalis* in principio febris, sponte orta, absque causis cognitis debilitantibus, plethora, inflammatione maxime abdominali, gangræna, saburra turgente, jactura humorum gastricorum per vomitum, secessum sanguinis, hysteria, hypochondriasi, &c., *malignitas*

nitas appellatur, cuicumque febrī, frequentius tamen putridæ fociata, non bene quæſita in ſyndrome ſymptomatum magnorum, numeroſorum, inſolitorum; nec in abnormi decurſu morbi ad exquisita remedia perſicacis, ejuſque magno crimine.

671. Hinc ſynochoſ putris cum hac vitæ debilitate invadens, κατ' ἐξοχὴν febris maligna erit.

672. Sunt ergo febris malignæ & communia putridarum ſymptomata, & pathognomicus character *virium vitalium proſtratio vera*.

673. Hanc prodeunt ſubita non præviſa debilitas, laſſitudo, dedolatio, cum vertigine, carebaria, ſenſibus internis externisque tardis, obtuſis, confuſis, aſpectu lugubri, lachrymoſo, deſperabundo, vel ob morboſam indolentiam indifferenti (unde fallax morbi pernicioſi lenitas non raro); pulſu molli, tenui, debili, parvo, accelerato, remittente, intermittente, omni modo inæquali; ſitus erecti impotentia ob metum leiſothymiaſ lethalis.

674. Ubi hæc in morbi exordio adſunt, erit *malignitas vera, primaria*: rarus morbus.

Ubi vero ſynochoſ putri ſerius ſuperveniunt, ſponte, mala medicatione, malignitas *ſecundaria, ſpontanea* aut *ſiſtitia*, utraque non rara.

675. Cauſa proxima *malignitatis protopathica* ignota, atque anonymos, ſolo effectu enervante, mortificante ſe manifeſtans, cordis & vaſorum arterioſorum irritabilitatem, atque adeo vitam ipſam aggreditur directe.

676. Hujus vero, uti & *deuteropathica*, remotiores cauſæ ſunt, evacuationes prægreſſæ & præſentes, magnæ, repetitæ, diu continuatæ, ſpontaneæ, artificiales, ſanguinis, feri, bilis, feminis, ſpirituum, ſudor, diabetes, ſalivatio, diarrhœa, defectus cibi aſſumpti, retenti, digeſti, intropulſi, humores circumeuntes, acri quocumque infecti, eorundem diſcraſia, undecumque nata; cauſæ febrium bilioſarum, putridarum plures, graviores, diutius applicatæ, vitium epidemicum, endemicum.

677. Ex hac idea malignitatis notio practica, directrix nascitur, unde agenda & agendorum rationes.

678. Convenit ergo, quidquid in amplissima classe spirituosâ, titulo cardiaci venit, potissimum vinosâ, aromatica, roborantia, adstringentia; acida mineralia, dulcificata. Salia volatilia, acida, alcalina, media; cortex peruvianus, serpentaria, virginiana, contayerva, angelica, hisque similia quam plurima, ori ingesta, ano immissa; naribus, locis subaxillaribus, scrobiculo, abdomini applicata; per modum potus, odoramenti, enematis, epithematis, frictionis, cataplasmatibus, epispastici, rubefacientis, vesicantis.

679. Debilitatem non febrilem, virium animalium & vitalium in convalescentibus tollunt cibi liquidi, sanguini similes, arte digesti, gelatinosi, blandi, ex animalibus vegetabilibusque, vinosis & aromaticis, secundum artem misti, sæpe, parva dosi dati, cum leni frictione externorum, repletionem efficiunt commodam; imprimis si sumuntur ex idonea contra morbi curati ingenium materie, si & conveniens corporis exercitium, habitatio, & anni tempus opportunum accedat.

680. Ex his omnibus liquet cur febris maligna absque artis subsidio non sanetur, & cur cum eodem tam difficulter, ut vel probe curata occidat sæpius.

Cur in constitutionem putridam frequentius cadat, quam sub dominium aliarum febrium.

Stabilito discrimine causarum utriusque debilitatis (663 & 665) intelligi facilius potest; quomodo vi vitæ aucta actiones animales persæpe debilitentur: cur in summa virium vitalium debilitate, præsentente gangræna, pulsu celerrimo, debilissimo, vix micante, artubus frigidis, sudore frigido manantibus, facie hypocratica, nihilominus actionum animalium stupenda integritas, facilitas, quin & mentis subinde vis major, ad mortem perfectam usque.

Apparet quoque, quanti intersit, utramque speciem

debilitatis (663 & 665) accurate distinguere, cum quæ in una profint, in altera plerumque noceant; & cum medicus nullo instrumento metiri vires possit, quantopere ad laborandum sit illi, ut usu multo discat, virium quantitatem juste æstimare, quam rarus sit cardiacorum in acutis intellectus, quam sit debilitas in febribus malum sæpe insuperabile, cur lassitudo diuturna ante morbum, eundem gravem futurum prænunciet; cur diutissimæ affligat post putridas, malignas, non diu post inflammatorias.

An etiam alia febris maligna datur, a volatili & contagioso miasmate oriunda, ut quidam volunt, sudoribus motis, diu protractis sananda; an febres hac methodo sanatæ fuerunt vere malignæ.

CALOR FEBRILIS.

681. Calor febrilis tactu, sensu ægri, thermometro noscitur; estque varius pro varietate febris, affectæ partis & modi.

682. Hinc calor mitis, universalis, æquabilis, diffusus, humidus, tempore coctionis, criseos, remissionis, apyrexia, isque bonus; vel vero mordax, acer, urens tangentis manum, atque ex sensu ægri, febris ardentis comes: partialis in loco inflammato, suppurato: tabidorum, a partu siccus, in volis manuum, plantis pedum, genis intense calentibus & rubris.

Item a rarefactione, plethora varia, inflammatorum, biliosorum, putridorum, variolosorum, &c.

683. Qui, quamcumque causam proximam statuerint physici, propiores remotasque permultas, natura, significatu diagnostico, prognostico, therapeia diversas habet.

684. Si rarefactio aut sola velocitas aucta calorem facit, remedio erit quidquid eam minuit: quies muscularis & animi, missio sanguinis, frigidorum lenta & blanda

applicatio interna atque externa , emulsa assumta , primaria.

685. Si plethora , hæc facile superatur iisdem (684), & missu sanguinis. Si plethora *cacochimica* , lente & per vices evacuando , corrigendo : in solutis pinguibus , prius stagnantibus , maxima difficultas : tum aquosa , acida mellita , vitelli ovorum , mannata , saccharina , alia media mitiora , aquæ minerales , gramen , taraxacum , & similia , forma succi expressi , extracti , decocti saturatissimi , summi usus sunt , una cum evacuantibus assiduo usurpatis.

686. Si ab inflammatione , curatur iis , quæ plethoram minuunt : tum aquæ potu , præprimis acido dulci , emolliente , tepido , iisque omnibus , quæ vasa laxant.

687. Biliosos refrigerat aër liber , frigidusculus , frigidus , non ad thermometrum , sed gratum sensum ægri metiendus , in motum actus ; stragula levia , sine plumis ; situs supra lectum sub tenui veste , erectus , in sella ; levis motus corporis ; potus acidus , modice austerus , frigidus glacialis ; lotiones , & epithemata , potissimum ad frontem ex iisdem , aut ex muria salis ammoniaci , marini , nitri , frigide applicata.

688. Calor in synocho , putri restinguitur iisdem (687) ; tum acidis mineralibus frigida dilutis.

689. Calorem variolosum , paulo ante eruptionem pustularum , subinde enormem , in coma somnolentum , convulsiones desinentem , comprimunt cum suis effectis instar incantamenti auxilia (687).

690. Inde veritas sequentium axiomatum : ubi inflammatio , aut pus , ibi calor major , noscendus per superiora (681) , & argilla , aut mucilage illita , supra locum inflammatum , citius siccatis.

Calor circa præcordia , in ventre urens sensu ægri , exæstuans , assiduus , fixus , internus , cum anxietate , jactitatione , extremis moderate calidis , vel etiam fri-

gidis, significat phlogosin mali moris subesse, erysipelas internum, cito gangrænosum, lethale.

Calor ad tactum naturalis, non respondens magnitudi-
ni morbi, malignus.

Magnus calor a medico solum, ab ægro non percep-
tus, delirium præit.

Valde malum, delirii, comatis, convulsionis, apople-
xiæ prodromum, caput præ cæteris & valide calere.

691. Ex his intelligi bene potest, quid requiratur ad
mitigandum calorem, & quam varia eo remedia spectent.

692. Intelligitur quoque, cur febris calidissima sit acu-
ta, celeris, putrida; & in calore summo pestifera.

Cur lecti, aëris clausi, victus, medicamentorum calor
adeo his noceant.

Cur æstus circa cor, & hypochondria, tam malus.
Calor putrefacit, putredo facta ex se non calefacit.

693. Quin inde perspicitur origo, natura, efficacia sic-
citatatis; & curatio inde dirigitur, quæ potu, fotu, balneo,
clysmate, gargarisinate, ex aquosis, subacidis, mellitis,
laxantibus fit.

DELIRIUM FEBRILE.

694. Delirium est idearum ortus non respondens ex-
ternis causis, sed internæ cerebri dispositioni, una cum
judicio ex his sequente, & animi affectu, motuque cor-
poris inde sequente: atque his quidem per gradus auctis,
solitariis, vel combinatis, varia deliriorum genera fiunt.

695. Hinc delirium placidum, ferox, continuum, pe-
riodicum: malum fere semper, qualecumque, ut signum
& ut causa, periculo tamen diverso.

696. Quod rite æstimare sequentia docent:

1°. Leve delirium, mox a somno, item nocturnum
cum mentis constantia interdiu, minus malum.

2°. Minus quoque malum, delirium periodicum, in intermittentiis vel remittentiis accessione, vigore.

3°. Delirium irritabile, vel ob idiosyncrasiam, cæteris bonis, periculo caret.

4°. Constans vero & ferox cum urina pauca, pallida, sine contentis; alvo difficili, rara, alba; cutis siccitate, imperspirabilitate, ariditate; tendinum subsultu, artuum tremore, inflexione, eaque violenta, si eos extendere conetur medicus; maxillarum contractione ad ingerenda, depositionem feri ad ventriculos cerebri, infra tentorium cerebelli, atque ad thecam vertebrarum factam significat, & mortem certam.

5°. Delirium cum pulsu celeri, & molli, aut celeri contractoque simul, ac vibrante, respiratione parva, accelerata, lethale est: est enim depositio ad encephalum facta, non amovenda.

6°. Furiosum, continuum, cum clamore, ingenti virium conatu, fuga, assumendorum aversione plena, notissimis antea, & amicissimis non agnitis, periculosissimum.

7°. Taciturnum, mussitans, aut morbida mentis indifferencia, indolentia, cum pulsu prælanguido, & carphologia, valde malum; est enim malignum.

8°. Taciturnum cum spiratione magna, sublimi, convulsionem universalem, & apoplexiam portendit a metastasi.

9°. Assiduum, cum æstu assiduo, pervigilio pertinaci, carotidum & temporalium forti pulsatione, sudore colli, respiratione magna; sublimi, offensante, anxietate, jactatione, grunitu, stragulorum impatientia, convolutione, venatu floccorum, oculis conniventibus, immotis, vel ad lucem pupilla immobili, cum extremorum frigore, livore, alvo suppressa, urinis paucis, aquosis, cute sicca, abdomine elato, tenso, & ægro doloris sensum edente, si contrectetur, inflammationis internæ, septicæ, malignæ signum est, & instantis mortis certæ.

697. *Imminentis* vero delirii præfagium dant: somni breves, turbati infomniis, terriculamentis abrupti; absentia mentis mox a somno; cephalalgia valida, pulsans, sine remissione; pervigilium.

Oculi vividi, scintillantes, rubri, plorantes, lemosi, torvi, vagi, defixi, obliqua tuentes, lippi, alter altero major.

Sufurrus aurium gravis, assiduus; surditas crescente morbo.

Dentium, stridor per vices sine somno, in non affuetis, adultis, masticatio ore vacuo; sputatiunculæ, oris spuma, labiorum inconcinna motitatio, eorum in proboscidem per vices configuratio.

Silentium ad interrogata, fermocinatio cum absente, responsio non petita.

Cutis siccitas strigosa, cum urina nunc partiore, nunc absque enæoremote.

Respiratio celeris, parva, pulsui tardiori non respondens, absque morbo thoracis.

Pulsus nunc subito acceleratus, contractus, vibrans instar chordæ metallicæ pulsatæ, celeriter micantis.

Mores, sermo, gestus insoliti.

Potulendum non deglutire, sed exspuere, aut eo retento os colluere.

Non sitire in calidissima febre, neque angi in peripneumonia, neque dolore inflammatione licet præfente.

698. *Ætiologia* hujus symptomatis habetur in eo omni, quod vel in encephalo hærens, ibi natum, aliunde delatum, vel extra id, ubicumque, positum, nervorum ope ejus actionem dicto (694) modo turbare valet; scilicet.

1°. Sanguis velocius motus, calore expansus, versus caput abundantius ruens, ab eodem parcius refluens ob varias causas, 1°. pulmones undecumque impervios, 2°. viscera abdominis infarcta, inflammata, gangrænosa; tubum præcipue alimentarem simili ratione affectum, for-
dibus

dibus multis diversimode acribus , verminosis , commotis stimulatam , convulsam.

2°. Humor alienus quiscumque , a febre productus , vel eandem producens , biliosus , ferofus , lymphaticus , purulentus , lacteus atrabiliarius , &c.

3°. Levior febrilis motus ob idiosyncrasiam ægri , & irritabilitatis excessum.

4°. Dominantis constitutionis genius peculiaris.

699. Ex his liquet , quæ deliria sint male ominosa , quæ minus , quibusve necesse sit peculiariter mederi.

Cur in delirio quosdam lux , alios tenebræ juvent , alios colloquium de rebus gratis , diu assuetis , alios concentus musicus.

Cur quidam custodum manibus elapsi , foris subito resipuerint.

Cur nonnumquam mentis compotes facti , delitare nihilominus videantur adstantibus.

Quæ sit ratio delirii placidi , aut fatuitatis in convalescentibus , & quæ medela , atque universim a quam multis & differentibus causis oriri delirium possit , ad quas investigandas serio incumbendum , ut fiat curatio.

700. Nam pro varietate illarum (690) diversa remedia , & medendi methodus debent eligi : pediluvia , epispastica pedum & poplitum ; frictions harum partium ; clysmata diluentia sæpe applicata ; victus tenuis ; potus sedans , deobstruens , diluens ; capillorum abrasio ; hirudines ad tempora , retro aures ; scarificatio cruenta nuchæ ; sectio jugularis ; vesicans ad caput , nucham , locum inter scapulas ; medicamenta ad caput emollientia , attrahentia , subinde actu frigida , caute , prudenterque applicanda ; emetica quandoque ; purgantia , levia anodyna ; camphora , moschus , castoreum ; cruoris ex pede emissio ; hæmorrhoidum solutio ; menstruorum laxatio ; atque ea omnia , quæ nimio calori in delirium sæpe abeunti medentur , primaria habentur.

 COMA FEBRILE.

701. Coma est in febre assidua somnolentia cum effectu, vel sine eo; ponit ubique eum in cerebro statum, unde impeditur sensuum, motuumque animalium exercitatio; qui oriri potest a causis delirii (690) prægressi vel subsequenti.

702. Hinc plurimæ, diversæ, & sæpe contrariæ causæ hunc affectum in febre producunt, quales sunt omnes vehementes evacuationes, aut repletiones; omnes causæ cerebri ipsum comprimentes, qualescumque fuerint; quæ eadem, in nervos si agunt, eadem fere efficiunt.

703. Unde iterum patet, a medico per signa prius indagandum causam illam singularem esse, antequam definire queat, quid applicandum sit, & quomodo: nam sæpe contraria exiguntur; & sæpe coma diu pertinax, irritato tentatis omnibus, sponte tandem cessat, pepasmo febris absoluto.

704. Patet quoque ex hac causarum diversitate prognosis diversa.

Coma ex causis delirii æstimandum.

In acutorum principio gravissimi morbi prænuncium, nisi ante eruptionem variolarum, aut in infantibus.

In febre scarlatinosa fere perniciosum.

Mali ominis in acutorum quoque decursu; nisi sit a vesica lotio distenta, alvo diutius suppressa, futura parotide, aut exanthemate miliari imminente, & his causis ablatis, solvatur sponte.

Cum oculorum conniventia, utraque vel alterutra palpebra pendente, deglutitione difficili, cum metu suffocationis, sonora, impossibili, in morbo antea non anginoso, metastasin nota ad cerebrum, raro tollendam hiru-
rudine

rudine ad tempora, retro aures, cruento scarificatu nu-
chæ, alvo & urinis motis.

Delirio superveniens cum debilissimo pulsu, extremis
frigidis, lethale.

705. Illa autem, quæ delirio, hic apta (700), impri-
mis fomenta capiti, colloque applicata.

PERVIGILIUM FEBRILE.

706. Contrarium externa facie illi malo (701) est per-
vigilium; unde intelligitur.

Causas habet delirii, comatis, solummodo debiliores,
plerumque levissimæ inflammationis cæbri prima initia,
quibus auctis in coma mutatur sæpe.

In convalescentibus est ab irritabilitate, keneangeia.

707. Curatur iisdem ac delirium, coma; item quiete
musculari corporis; pace mentis; absentia objectorum
sensuum, frigore modico, aëre humido, victu blando
emolliente, potu farinoso, leni, emollienti, susurro leni,
assiduo, grato, blande tinnulo, medicamentis farinosis,
suboleosis, humectantibus, demulcentibus, usu anodyno-
rum, paregoricorum, soporiferorum, narcoticorum, præ-
missis semper, quæ inflammationi curandæ, & compef-
cendo ejus incremento valent.

STATUS NERVOSUS.

708. Symptomata systematis nervei, illius partis præ-
cipue, quæ actionibus animalibus præest, irritati, pe-
culiaria, plura, diutius durantia, per febris decursum va-
ria (& inde vitalium quoque & animalium functionum
pendentes turbæ), *status nervosus*; ipsa vero febris,
quam is status comitatur, *nervosa* audit, nunc forte fre-
quentior, quam olim.

709. Hæc vero sunt: tremores, horrores vagi, spasmi, palpitatio cordis, anxietas sæpe terrificæ, imaginatio multipliciter læsa, animi pathemata varia, plerumque tristia validaque, desperatio.

Delirium multiplex, risus, ploratus, pavores, tendinum saltus; convulsiones, per vices, universales, partiales, temporariæ, opisthotonus.

Paralyfes, semiparalyfes, stupores, aphonix, cito evanidæ, cum aliis symptomatibus alternantes.

Pulsuum perpetuæ vicissitudines, in mollem, durum, celerem, tardum, parvum, magnum, remittentem, intermittentem, & varium omni modo, &c.

710. Horum causa προηγουμενη est morbida mobilitas (ευμεταβλησια) excedens, deficiens, abnormis, systematis nervei, facultatis præprimis animalis.

Hanc dedit gentilitia labes; educatio delicatula; exercitia mentis præmatura, nimia, nocturna, æsthetica, vina, venus, edaces curæ, &c.

711. Superveniens febris, qualiscumque, undecumque nata, instar stimuli peregrini agit, vices supplens προκαταρκτικης causæ.

712. Hinc febris inflammatoria, biliosa, putrida, pituitosa, hæcque frequentius, præ cæteris, & ipsa subin intermittens, nervosa fiunt.

713. Nec semper abest in convalescente, ob febrim prægressam longam, evacuationes in ea magnas, neglectum curæ confirmatoriæ, labores mentis citius resumtos.

714. A statu nervoso febres exleges, coctiones impeditæ, crises laboriosæ, imperfectæ, suppressæ, per loca incongrua, metastaticæ, periculosa, convalescentia tarda, difficilis, relapsus, nervorum mala.

715. Igitur cito & efficaciter medendum: remediorum princeps est ipsius febris curatio apta.

Cæterum profunt virosa, blanda narcotica, exhilarantia, tonica, castoreum moschus, camphora, cortex peruvianus, valeriana silvestris, opium prudenter exhibitum,

bitum, &c. *si ea simul poscat aut admittat natura febris.*

Spes salutis, & confidentia in medicum hic sæpe optimum cardiacum nervinum.

716. Ex his liquet, quæ sit idea febris *nervosæ* verior, in praxi utilior.

Cur febris nervosa non sit specifica, generis, sed revocanda ad hucusque descriptas, & ex earum præceptis sananda.

Quanam ratione conciliandi observatores hic tam diversa sentientes.

Quæ sit differentia inter *malignitatem* & *statum nervosum*, & cur utriusque connubium, pessimum.

Cur frigidus humidoque cælo, cur in sexu sequiore, in urbibus frequentior.

Item quanti momenti sit, tum hic, cum in aliis nervorum malis, exacte distinguere inter *ευμεταβλησιαν* cum atonia fibrarum, & eam cum harum nimia elasticitate, rigiditate, & cur ibi prius (715) nominata, hic vero blanda farinosa, emulsa, tepida, potu, fotu, enemate applicata, *nervina* sint.

C O N V U L S I O F E B R I L I S.

717. Violenta, invita & alterne repetens contractio musculorum, convulsio vocatur; particularis, universalis; in anteriora, posteriora, latus, continua, periodica.

718. Hæc semper a vitio cerebri, quod vel ab inferioribus per nervos cerebrum vellicantibus afficitur; vel vero in encephalo ipso contentum, ejusdem actionem pervertit.

719. Quod oriri potest ex omni illa causa, quæ hucusque exposita symptomata febrium maxime deliria, comata, pervigilia, creare potest, si aut eorum causæ fuerint validæ, aut æger solito irritabilior.

Quare

Quare iterum ingens hic varietas in ætiologia, & curatione.

720. Si diu perseverat, commercio nervorum facile totum genus afficit, unde tristia mala, quemadmodum (709. 714.)

721. Si inflammationis cerebri signa prægressa subsequitur convulsio, fere lethalis.

Si post urinam crassam prius emissam mox aquosa, pelucida exit, dein convulsio sit, pessima est.

Si in febre post magnas evacuationes oritur convulsio, & hæc fere lethalis: ut & quæ cum delirio perpetuo.

Convulsio cephalalgæ validæ, continuæ, pervigilio, tendinum subsultui, delirio, comati superveniens, pessima.

Dysfentericis superveniens, lethalis.

Valde mala ab exanthemate recurrente, nisi denuo & cito prodeat.

Minus periculosa in hypochondriacis, hysteris instante iudicio.

Uti etiam in principio intermittentium, aut inflammationis extra encephalum, in delicatulo, infante, puero, non diu durans.

Neque mala ante eruptionem variolarum, cæteris bonis.

722. In curatione prius pervestiganda est causa singularis, & locus primario affectus, unde convulsio ortum habet; dein ocyus medicamenta applicanda illa, quibus acre leniri, impactum resolvi, contractum laxari possit.

Unde diluere, laxare, revellere, lenire, fere sanare solent convulsiones hæc; nec umquam specioso antispasticorum titulo fides adhiberi debet.

SUDOR FEBRILIS.

723. Sudor in initio acutæ febris, cujus causa paulo pertinacior, pro causa habet vasorum extremorum laxam debi-

debilitatem, cruoris circulationem vehementem, facilem aquæ ex reliquis sanguinis principis expeditionem.

724 Si perennat, orbat sanguinem liquido diluente, reliquum inspissat, obstructions facit lethales, sanguine postea vix diluentibus vel resolventibus ausculante; unde omne fere morborum acutorum genus produci potest.

725. Ergo initio semper cohibendus, nisi constet, materiem morbi adeo tenuem esse, ut cum primo sudore difflari possit.

726. Prohibetur surgendo e lecto, sedendo, corpus a nimis integumentis liberando, a calidis, calefacientibusque abstinendo, potu plurimo leni, blando, frigidiusculo sæpe utendo, ut amissi damnum refarciatur cito, circulationem nimis velocem refrænando.

727. Est autem multiplex sudor, spontaneus, factitius, symptomaticus, decretorius, levans, colliquans, perniciosus, universalis, æquabilis, inæqualis, partialis, largus, exiguus (sudatiumculam *εφιδρωσιον* appellant), tenuis, aquosus, viscidus, oleosus, roridus, vaporosus, in guttas collectus, calidus, frigidus, pruriens, acidum spirans, nidorosus, cadaverosum olens.

728. Multiplex quoque ejusdem semiotice.

Sudor partialis, partem oppressam, fere resolutam docet.

Hinc pessimum, in comate, phrenitide, apoplexia sudare caput, frontem, genas, jugulum.

Pessimum, sudare thoracem in peripneumonia, est enim gravissima, utriusque pulmonis: lethale, si simul largus, frigidus, in guttas collectus.

Sudor copiosus in acutorum exordio malus; pejor vero is ipse in mori progressu, viribus fractis; signum discriminis summi & dissolutionis.

Post rigorem, coctione prægressa, blandus, vaporosus, sensim ortus, æquabilis, universalis, calidus, mag-

nus, perstans, levans, ex loco affecto largior, est decretorius: malus vero si contraria.

Sudor vappidum acetum spirans cum cutis pruritu, miliaria; acidum redolens cum fœtore variolas præit.

Ubi acre biliosum, ibi sudor nidorosus.

Sudor cum fœtore cadaveroso, integro subinde triduo mortem præcedit.

Frigidus vero, nisi a statu nervoso (708) sit, gangrænæ signum mortisque ostia pulsantis. *Gruner P. II. Semiotices pathologicae.*

729. Hinc quoque intelligitur, quid siccitas, ariditas, strigositas; quid significant; quæ medela.

Siccitas assidua, universalis, cum calore indicat inflammationem magnam, universalem, judicatu difficilem.

Si siccitas partialis, cum calore partis, inflammatio subest illius partis.

Pejor est arida cûtis: pessima strigosa, & æstuans simul est enim acutissimi morbi indicium; strigosa vero moderate calens, febris diurnæ ac ferme *ακρῖσιμον*.

730. Tollitur & internis humectantibus farinosis, emulsis, tepidis & athmosphæra humidior calidiorque cubi-
culi, fotu, epithemate, lotionem emollientem, corpus spongia aqua calida imprægnata lavando frequenter.

DIARRHŒA FEBRILIS.

731. Diarrhœa pro materie habet mucum, lympham, gluten, pus, faniem, sanguinem, narium, oris, faucium, œsophagi, ventriculi, hepatis, vesiculæ fellis, pancreatis, intestinorum, mesenterii; pro causa vires in intestina expellentes validas, dum in ipsis intestinis contrahentes vires debiles, vel in vasis intestinorum absorbentibus impedimenta, ne admittant.

732. Quare liquet, fluorem alvi in febribus multiplicem esse quoad materiem; causam, modum, effectus, eventum,

eventum, adeoque sæpe omnino incurabilem esse, & raro colliquativum eumque vix unquam medicabilem.

733. Si continuatur diu, viscera abdominalia magis magisque in eundem morbum disponit; eadem labefac-
tat, excoriat, inflammat; reliqua autem vasa & viscera
emungit, exhaurit; hinc atrophia, macies, debilitas,
dysenteria, inspissatio fluidorum per totum habitum cor-
poris solidorum laxitas, fluidorum jactura, leucophleg-
matia, hydrops, tabes.

734. Sanatio absolvitur acris irritantis lenimine, ex-
pulsu per emetica, purgantia, clysmata, corroboracione
laxi, pacatione impetus per narcotica, determinatione
aliorum per sudores urinasve, subductione materiae mor-
bosæ, correcto ejus fonte primo.

735. Cæterum alvi fluxus ab irritamento inflammato-
rio visceris cujuscumque abdominalis, ad intestina propa-
gato, item inflammationi thoracis recenti & magnæ su-
pervenienti phlebotomia sistitur.

Diarrhœa in dentitione & in variolis confluentibus
infantum bona est, si moderata.

Præstat in acutis habere alvum leviter diarrhœicam.

Continuatus & magnus alvi fluxus crises impedit: malus,
ægrototo incio: pessimus, cum meteorismo.

736. Verum adstricta semper alvus, enemati soli, &
male obediens, cum cutis siccitate & urinis parcis valde
mala; morbus enim ad caput vertitur.

E X A N T H E M A T A F E B R I L I A.

737. Efflorescentiæ febriles, tam maculosæ quam pus-
tulosæ vel mixtæ, habent ut plurimum pro materie ali-
quid, quod minima vascula cutanea transire non potest;
sed ibidem hæret; pro causa autem vim vitæ circulatori-
am, secretoriam, excretoriam; unde pro variis hisce
causis valde multiplices sunt, unde febres nomen dein

accipiunt, miliares, petechiales, erysipelatosæ, vario-
losæ, morbillosæ, scarlatinæ.

738. De tribus posterioribus seorsim tractari solet: de
tribus primis autem facile diagnosis & prognosis formari
queunt ex sequentibus.

739. Sunt autem hæc exanthemata spontanea, factitia,
symptomata; judicatoria, contagiosa, non contagiosa,
epidemica, endemica.

740. Curatio difficilis non est, cum raro quidquam
requirant aliud, quam ipsa febris princeps, quæ nota,
directas indicationes dabit; indeterminata vero, indirec-
tas, ut satis larga levis liquidi copia mobilis fervetur ma-
teries, atque vis vitæ in justo moderamine perseveret
assiduo; tum enim brevi aut evanescent, aut cum des-
quamatione epidermidis abeunt.

741. Exanthema miliare, aspreo miliacea, semen
mili refert.

Ejus varia divisio in album, rubrum, mixtum, febrile,
non febrile, acutum, chronicum, benignum, malignum,
symptomaticum (quale est sæpius ante septimum diem
ortum), judicatorium ex parte, vel ex toto, si compareat
ferius, die critico, febre mitescente, sudore prægresso,
concomitante, universali, vappidum acetum olente, cum
cutis pruritu, ardore, epidemicum, sporadicum, ende-
micum, parvulum, magnum, vesiculosum, aquosum,
lacteum, purulentum.

In superficie omni externa & interna, præprimis in
ore toto, faucibus, aspera arteria, pulmonibus, æso-
phago, ventriculo, tubo intestinali, ano, pudendis, inf-
tar aphtharum: item, idque multo frequentius, in collo,
trunco corporis, potissimum in toto ventre, femoribus,
&c.

742. Cuicumque feбри jungitur, præcipue saburrali ne-
glectæ, calidis tractatæ, pituitosæ, lacteæ protractæ,
puerperali, verminosæ, rheumaticæ, purulentæ, &c.
autumno & solo humidioribus.

743. Tamen febricula tenuis, ad speciem mitis, pituitosa, longa, nervosa, tussi veluti catarrhali aut pleuritide rheumatica stipata, cum oppressione thoracis suspiriosa, non peripneumonica, prægresso & comitante sudore universali, acetum vappidum olente, præ cæteris miliaria profert, eaque frequentius critica.

744. Subita retrocessio miliarium periculosa.

745. Inde liquet curationis varietas in febre miliari, repetenda ex febris ipsius varietate; liquet etiam ratio dissensus inter practicos de febris miliaris natura & therapeia.

746. Maculæ petechiales forma, magnitudine, colore variæ; incerto die plerumque absque levamine prodeuntes, morfus pulicum æmulantes, parvulæ, amplæ, morbilliformes, vicibus similes, læte rubentes, obsolete rubræ, purpureæ, cinereæ, virentes, plumbeæ, nigræ.

In superficie omni externa internaque, raro in facie, sæpius in collo, pectore, dorso, brachiis, ventre, femoribus, cruribus, panniculo adiposo, musculis, periostio, hæc omnia penetrando, tanquam totidem sugillationes, aut extravasata, aut gangrænulæ.

Vidi quoque in encephalo, pulmonibus, pericardio, corde, ventriculo, intestinis, mesenterio, peritoneo, &c.

747. Maculæ latiores, brunæ, lividæ, nigræ, lethales nisi in scorbuticis. Cinereæ, virentes, æque lethales: vibices, perquam mali. Quo color lætius rubens, eo melius.

748. Non eidem febri sociantur, plerumque tamen biliosæ, saburræ, alexipharmacis male adhibitæ, evacuatione gastrica neglecta; putridæ, malignæ, pestilentiali, etiam inflammatoriæ simplici ob medicinam calefacientem, aut genium constitutionis.

Inde patet cur nunc emeses, purgationes alvinæ, nunc phlebotomiæ, nunc antiseptica profuerint, & quæ regula practica statuenda in sananda febre cum petechiis.

750. Erysipelas est exanthema diffusum, aliquantum

elatum, in unica plerumque, sæpe latiore plaga corporis, rubens, splendens, purpurascens, flavescens, livescens, pruriens, ardens appresso digito pallidum, nunc vesiculosum, ambustum refærens, nunc œdematosum, calidum frigidumque, phlegmonodes, suppurans, gangrænosum, fixum, vagum, symptomaticum: criticum, sporadicum, epidemicum, periodicum, introversum, tumore prævio, comiteque glandularum cervicalium, axillarium, si erysipelas in artubus superioribus; inguinalium vero, si in inferioribus contingat.

In omni parte corporis, crebrus in facie, collo, mammis, atque artubus extremis:

Febre eruptionem præcedente, comitante, subsequente, plane varia, ex superioribus noscenda, frequentius vero biliosa, inflammatoriobiliosa.

Periculo vario, pro variæ febris natura & affectæ partis indole, functione.

751. Inde deducitur ratio mortis sæpe non prævisæ, intra paucas horas a morbi principio, apoplecticæ, suffocantis, itemque velut ab assumpto caustico; scilicet ab erysipelate amplo, vesiculoso, cito gangrænescente, caput rotum, collum, organa respiratoria, imum ventrem obfidente: comprimendo encephalum, jugulares: elidendo fauces, pulmones: phlegmone maligna, mox gangrænescente, viscera abdominis, tubum præcipue alimentarium, destruendo celeriter.

752. Inde quoque explicatur, cur ab ira, terrore, pinguium esu, sudoribus æstivis auræ frigidæ afflatu suppressis, ab unguinoso cuti admoto, &c. erysipelas;

Quando mere emollientia, emolliendo-discutientia, discutientia, roborantia, antiseptica, calida, frigida, humida, sicca sint applicanda affectæ parti.

APHTHÆ

A P H T H Æ.

753. Cum vero in multis morbis acutis, grave symptoma, aphthæ oriantur, de his nunc paucis agendum.

754. Sunt autem parva, rotunda, superficialia ulcuscula, os internum occupantia.

755. Quæ examinata accurate videntur esse ultimi emissarii, quo in os liquor secretus effunditur salivofus, mucosusque, exulcerationes, factæ ex obturatione ejus canalisi extremi per humorem lentum viscidumque eo delatum.

756. Hinc occupant omnia loca, ubi talia emissaria hiant; adeoque labia, gingivas, genas internas, linguam, palatum, fauces, tonsillas, uvulam, gulam, stomachum, intestina tenuia, ubique fere eadem specie.

757. Gentibus borealibus, paludosa loca inhabitantibus, tempestate calida, pluviosa, infantibus senibusque, frequentes.

758. Solent autem aphthas in ore apparituras præcedere febris continua, sæpe biliosa, atrabiliaria; sæpius biliosoputrida, putrida; aut intermittens, continua facta; incipiens cum diarrhæa vel dysenteria; magna & perpetua nausea; vomitus; prostratus appetitus; anxietas ingens, sæpe repetens circa præcordia; debilitas magna; magna evacuatio quæcumque humorum; stupor & hebetudo; somnolentia levis, inæqualis, perpetua querela de pondere & dolore circa stomachum.

759. Solet in initio aliquando hinc inde sparsa apparere solitaria pustula, jam primo in lingua, in labiorum angulis, in faucibus & alibi, sine ulla certa constantia loci primi: & illæ fere semper boni genii: aliquando primo apparent in imis faucibus, ascendente quasi ex œsophago crusta alba, densa, splendente, instar recentis lardi, tenacissime adhærente, lente ascendente: atque hæ fere

peffimæ , & ut plurimum certo lethales : aliquando duris , crassis , densis , tenacibus crustis totum cavum oris ubique , ufque ad extrema labiorum , obfidet , omnia tegentes simul , & ab his raro refurgunt ægri.

760. Varius harum color : albus pellucidus inftar margaritarum , albus fincerus ex densitate magna , fufcus , flavus , lividus , niger , quorum malignitas pari ordine , ac hic recenfetur , procedit , ut prior optimus , peffimus posterior fit.

761. Ubi hæferunt aliquandiu , folent inferne folvi , laxari , fruftulatim decidere , ficque fenfim & fucceffive omnes partes prius affectæ liberantur.

Tum nonnullæ cadunt cito , aliæ tarde.

Quædam illico renafcuntur , quædam tarde , aliæ non : renafcuntur quandoque æque densæ ac priores , & etiam nonnumquam adhuc denfiores : patetque iterum tum diverfitas periculi & ubi.

762. Hic locus (756) , natura (754. 755) , caufa (755. 758) , fympptomata hujus mali (759 ad 762) , unde de genio ftatuere licet ; atque inde effectus ejus facile deduci poffunt.

763. Ubi enim talis crufta aphthofa totam fuperficiem tegit partium descriptarum (756) , tum fenfum nervis imprimendum tollit , unde fapor omnis fublatus.

Exitum liquorum per fua emiffaria impedit , unde ficcitas , vaforum fuppositorum dilatatio , liquorum fub his ftagnantium putrefactio , inflammatio partium ipfarum.

Cavitates vaforum abforbentium claudit , unde ingreffum novi chyli , potus , medicamentorum impedit , vitia a denegata refectione corporis nata producit , unde tandem inde mors.

Cruftis deciduis , major per dilata vafa jam aperta humorum effluxus , unde falivatio , diarrhœa , quæ bonæ , fi non renafcuntur aphthofæ cruftæ ; malæ , fi iterum procreantur.

Deciduis cruftis , dolor inflammatarum & jam denudatarum

tarum partium, sæpe vivum cruorem stillantium, unde saliva sanguinolenta talisque dysenteria.

Hæc autem omnia, si stomacho, emissario hepatis, pancreatis, intestinorum applicantur, nos docent infinita mala, quæ ex hoc uno morbo oriri possunt: ut non opus sit aliam prognosin dicere.

764. Si vero ulcerosæ crustæ hæc admodum lentæ, crassæ, latæ, compactæ, tum sæpe suffocata caro subiecta inflammata, suppurata, gangrænosa, in dira ulcera mutatur, eroso quandoque in os palati usque ejus involucro; qualia autem in stomacho & intestinis hinc mala, per se patet.

765. Ut curetur optime hoc malum, debet.

1°. Humor vitalium impulsus internus in partes obsessas excitari, temperari, ut suppeditato liquido inferne resolutio, laxatio, lapsus concilietur crustæ ulcerosæ: id efficitur potu multo, calido, diluente, resolvente, abstergente. Et quia in mala specie hujus morbi vasa lactea obsessa introitum facilem negant, hinc fomenta, vapores, balnea mirifici hic usus ex eisdem; cibus autem optimus ex aqua, pane, coctis, dein vino & melle mistis.

2°. Debet crusta in facilem citumque lapsum disponi: id fit fomento, gargarismo, clysmate; quæ liquore calido laxante, emolliente, detergente, & satis diu adhærendo humectante, putrefactioni resistente, constare debent.

3°. Simulac lapsus consiliatus est, tum anodyno, demulcente, & simul parum corroborante medicamento simili utendum.

4°. Simulac rursus febris sedata, urina hypostatica, pulsus paulo liberior, tum potus corroborans prodest.

5°. In fine mali, purgans corroborans per alvum exhibendum.

Optima interim aphtharum medela, prophylactica, & curatoria, est ea ipsa, quæ febris principis, mature & apte curatæ, ex regulis hucusque datis.

766. Ex hac historia & curatione aphtharum multa obscura problemata practica solvuntur :

Cur enim in febre cum diarrhœa & dysenteria in fine morbi aphthæ ; cur id in pueris , senibusque inprimis ; cur maxime si , medicamenta , victus , regimen , calefacientia , aut astringentia , in initio morbi hujus data :

Cur si in talis morbi initio purgans datur , aphthæ hujusmodi non raro præcaventur.

Cur in pessimis aphthis molestis & funestus singultus ;

Cur ora aphthosa , ventres turbati , appetitus prostrati junguntur ab Hippocrate ;

Cur aphthosa tunica ventriculi lienteriam creat ;

Cur aphthæ nigræ pestiferæ habentur ;

Cur aphthosum os gravidæ abortus prænuncium ;

Cur in putridis pulmonibus , hepate , &c. aphthæ adsunt ;

Cur tumor , calor , suffocatio , angina ab aphthis refrigeratis ;

Cur deliria , jactationes , pervigilia , sudor frigidus , adeo hic funesta.

767. Regula ergo est :

Aphthæ pellucidæ , albæ , tenues , sparsæ , molles , facile cadentes , parum renascentes , superficiariæ , bonæ.

Contra vero , candidissime opacæ , flavæ , fuscæ , nigræ , densæ , crassæ , coëuntes , duræ , tenaces , assiduo resectæ , erodentes , malæ.

768. Reliqua febris symptomata his similia & agnata , velut morbi ipsi curari postulant.

FEBRES SPORADICÆ, ET SINGULARES.

769. Febres annuæ & stationariæ nonnumquam *solitaria* comparent , extra tempora sui principatus , ob causas

fas

fas peculiare iisdem gignendis aptas : *sporadicæ* vocantur.

770. Qui vero annuas & stationarias populariter graffantes exacte didicerit, easdem ipsas non prætervidebit, utut solitarie visas, & tempore non suo.

771. Aliæ quoque subinde febres occurrant, horarum omnium; nulli certæ temporum constitutioni unquam alligatæ; a domestica, singulari origine natæ, idcirco *singulares* dictæ.

Huc febris lactea, puerperarum, vulneraria, &c.

772. Hæ (771) vero propriam licet & originem & naturam natæ, nihilominus vim epidemici experiuntur, in eundem commutandæ, eidem sociandæ. Inde ingens nonnunquam in eadem ad speciem febre curationis diversitas.

773. Idcirco in *singularium* curatione est inquirendum, 1^o. quacum *cardinalium* major intercedat analogia; & 2^o. quæ sit potestas epidemici in *singularem*.

774. Ex hac comparatione *singularis* febris cum quadam *cardinali*, atque ex morbi simul popularis indole perspecta, velut ex duplici fonte eruitur notio practica propositæ *febris singularis*: unde indicationes & indicata. Exemplo sit febris lactea puerperarum.

F E B R I S L A C T E A.

775. Fœtu excluso & utero contracto mutatur humorum circulantium dispensatio, uteroque exclusi mammas petunt impetuosius.

776. Inde febris, minor, majorve intra paucas subinde horas conclusa, nychthemeron vix egrediens, lacte ad mammas coniecto veluti crisi terminata, *ephemera lactea*.

777. Non reditura, nisi metastasi facta imperfecta ob excipientis ineptitudinem, vel molem excipiendi.

778. Tum vero mammis ob applicatas fascias, thoraculos angustiores, pinguedinem multam, tumores, cicatrices, gentilitiam, nativam structuram, humoris velocius allati vim nimiam, ineptis suscipiendo toti lacti, fit turgor, plethora lactea, lacteo-inflammatoria, & effectus ejusdem varii, quorum princeps, febris, *lactea protracta*, seu *secundaria*.

779. Estque acuta in non lactantibus, vel non sufficienter, continua remittens, cum accessione quotidiana, horrore longo, calore insequente, & sudoribus largis, diu protractis.

780. Periculosa est inepte curata, aut in consortio alterius, tum fonte epidemice grassantis.

781. Terminatur, 1^o. sudoribus sub finem accessionum; 2^o. spontaneo vel artificiali lactis fluxu e mammis; 3^o. lochiis profusioribus, lactiformibus; 4^o. urinis; 5^o. alvo; 6^o. miliaribus, crisi ambigua; 7^o. metastasi lactea inflammatoria, ad encephalum, thoracem, abdomen, supremum femur, &c. eventu vario.

Inde deliria, convulsiones, apoplexiæ, peripneumoniæ, asthmata, hydropes, lactei, purulenti, & abscessus in locis variis.

782. Subinde in morbos chronicos abit, maniam, febrim hecticam, arthritidem, fluorem album, concipiendi impotentiam utero laxato, concepti emissionem, abortiendi proclivitatem.

783. Comparatur protracta lactea cum febre plethoricorum, inflammatoria, synocho imputri; atque ad hanc, tanquam ad febrim illam *cardinalem*, quacum est major similitudo, reducitur; hinc ergo indicationes, & tota medendi ratio petenda.

784. Prior (776) medelam non petit: posterior sanatur.

1^o. Vitando frigida, aromatica, vinosa, calorem nimium foci, lectique; medicamenta calida, utut specioso aristolochicorum titulo superbientia; animi affectus validos,

validos , iram , terrorem præprimis ; quiete corporis , animique conciliata.

2^o. Minuendo plethoram :

(a) Diæta tenui , antifebrili ;

(b) Excretiones follicitando varias : scilicet (α) , lactis , effluxum e mammis : suctu tempestivo , indolente ; earum fotu , epithemate laxente (β) perspirabilis materiæ : tepore lecti potusque emollientis , sambucini , copiosi (γ) alvi : ope enematum , salium mediorum , magnesiæ muriæ , &c. (δ) lochiorum : non aristolochicis , sed fotu emolliente hypogastrii , pudendi , vaginæ , uteri ; injectione ex emollientibus. Quo autem natura vergit , eo præprimis ducendum.

(c) Mittendo sanguinem , fovendo partem dolentem , in motu febrili nimio , nimium diuturno , inflammatorio ; dolore alicubi fixo atque inflammatorio.

785. Medendum & mammis nimium repletis , turgidis , tensis , dolentibus , inflammatis , tempestivo suctu , non violento , priusquam inflammatio accesserit ; omisso , si doleant ; tum vero fotu , aut cataplasmate emolliente applicato : tandem , inflammatione remissiore , emolliendo-discutientibus.

786. Est autem (quod maximi faciendum) in tota curatione inquirendum simul , an aliquid , & quantum accesserit huic febrī ex morbo populari , annuo æque ac stationario ; atque inde quoque agendorum rationes capiendæ.

F E B R I S P U E R P E R A L I S.

787. Nulla febris est , quæ non aliquando in puerperam cadat ; ea vero præprimis , *quæ constitutioni præest.*

788. Hanc autem excitant in debiliore , quocumque puerperii tempore , subinde ultimis diebus graviditatis , præ

præ cæteris partus ipse laboriosus, mare rudiore, ferro absolutus; fæces antiquæ, tempore graviditatis collectæ, acres, commotæ; abusus oleosorum, opiatorum, absorbentium, aristolochicorum, stragulorum; errores diætetici; aër non renovatus; febris lactea validior, diuturnior, male curata.

789. Hinc patet, male semper uteri, ejus appendicum, intestinorum, mesenterii, omenti, peritonei inflammationem statui pro hujus febris causa, neque ubique aut saburralem, aut putridam esse:

Atque universim, non esse *specificam* febrim puerperarum, sed *eamdem cum regnante, modificatam solum a puerperio.*

Inde ratio quoque dissensionis inter practicos.

790. Tamen pauperiores, hinc parce, maleque pastæ, vel & aliæ ex causa quacumque antecedente debilitatæ; tempore austrino, molli, aut pluvioso, subfrigido, in depressis habitantes, febrim pituitosam, longam, miliarum in puerperio sæpius experiuntur.

791. Practicorum examini subjicitur, an materies lactea corpus oberrans toties, ut arbitrantur, ad diversas partes corporis deponatur;

An vero sæpius ob febrim auctam varia loca, præprimis glandulosa, aut antea obstructa, inflammentur, suppurent, aut lympham phlogisticam crisi erronea in proxima cava dimittant; ut idcirco aut pus, aut materies inflammatoria pro semicoagulato lacte imposuerit.

Id quidem frequenter accidisse, expertus novi.

FEBRIS LENTA HECTICA.

792. Febris consuetos terminos morborum acutorum egressa, per menses, quin & annos protensa, ad speciem mitis, toleratu facilis, plerumque tamen fero perniciosa, vocatur *lenta*:

Sique

Sique inde corpus plurimum extenuatur, adipe fere omni consumto, *hectica tabifica*, *depascens* dicitur.

793. Inde (792) dignoscitur a *lenta pituitosa* (376), præprimis vero ex augmento caloris febrilis a pastu semper observato, ex functionum animalium & naturalium læsione minore, vitalium vero majore euphoria morbi.

794. Sensim obrepit, ab ægro non animadversa initio; pulsus modice accelerati, contracti, subduri, vibrantes, potissimum a pastu & vesperi; calor solito auctior, assiduus, manum diutius admotam fere urens, ægroto tamem vix molestus, nisi sumto cibo, in volis manuum, pedumque planta; cutis crassa, arefcens, strigosa, urina parca, colorata intensius, cum enæoremate pingui, versicolori, supernatante, aut cum sedimento albido, mucoso, puriformi, rubello, alvus initio rara, siccave, fluens tandem atque colliquans, sudores nocturni, copiosi, inæquales, ad jugulum, sternum, scrobiculum, frontem & partem capitis capillatam, uberrimi, febris quidem remissionem ad auroram, sed debilitatem, maciem, marasimum inducentes, cibi desiderium vix imminutum, faucibus siccis, siticulosis, calentibus, assiduo, respiratio multum citatior a modico motu, tussicula sicca cum anxietate, morositate, maxime a pastu, lassitudo continua, vesperi major ægroto licet erecto, membræ trahente, color faciei vel subauriginosus, terreus, squallidus, vel a cibo rubore genarum spectabilis, dum cætera pallent, somni turbati insomniis vigiliis per vices, non reficientes.

Tempora cavantur, refugiunt oculi, defluunt carnes, maxime femorum, surarum, brachiorum, mammæ, nates, capilli.

Hinc omnis pinguedinis colliquatio, macies, atrophia, marasimus.

Tandem diarrhœa primo per vices, nunc assidua, valde debilitans; æger nunc lecto affigitur plerumque: tument infirma crura pedesque tumore aquoso.

Interim mens plerumque mire tranquilla, aut sua sorte contenta, aut spe certa salutis jactata, in futuros annos facienda proponit.

Tandem cute vix ossibus hærente, ventris fluxu debilissimi, respiratione brevissima, sæpe non opinanter & placide, dum vires intendunt alvum ponendo, recumbendo, loquendo moriuntur.

795. Subinde apta methodo per æstatem convalescere visi, pereunt autumno; vel hyeme superato, pereunt primo vere.

796. Nonnunquam exorsa instar acutæ, continuæ, aut remmittentis abit in lentam hæcticam, ordine & symptomatibus dictis (794).

797. Morbus juventibus, atque infra ætatis acumen constitutis frequentior, lethalior, atque inter hos siccoribus, tenerioribus, calidioribus, quibusve major est irritabilitas, exquisitior sentiendi facultas, hæreditaria vel acquisita.

798. Oritur 1^o. a causa varia, irritante, rodente, inflammante, assiduo applicata, uti pus, ichor, vermes, acre arthriticum, syphiliticum, scrophulosum, cancrosum, metallicum. Item a metastasi materie achorum, tineæ, scabiei, hepatis, & ulceris olim fœdi, nunc male siccati.

799. 2^o. A causa obstruente, liquida inspissante, coagulante, solida stringente, cibo, potu, morbo, medicamento, veneno.

800. 3^o. A causa premente pulmones, hepar, ventriculum, ejusque pilorum, pancreas, lienem, glandulas mesenterii, ovaria, systemata venæ portarum; scilicet a tuberculo, scirrho, steatomate, gypso, officulo, cartilagine, collo, calculo, hydatide: inde viscerum actio turbata, impedita, humorum elaboratio parva, imperfecta; eorundem degeneratio multiplex, & acrimonia; inde febris, macies, atrophia, marasmus.

801. 4^o. A causa in nerveum systema diu valideque agente,

que agente, animi pathemate, potissimum tristi, ira, mœrore, invidia, odio, zelotypia, nostalgia, cura infomni, studiis nimis, nocturnis: inde eadem (800) mala irritabilitatem augendo, vires ventriculi coëtrices minuendo.

802. 5°. A nimia jactura.

1°. Sanguinis: hæmorrhagiis variis, chronicis, repetitis; partu, abortu, hæmorrhoides, vomitu secessuque cruentis, phlebotomia.

2°. Serii, lymphæ: sudoribus profusis, diabete, diarrhœa, leucorrhœa, abscessu; ulcere nimium manante, tumore lymphatico aperto, spina bifida referata.

3°. Succii salivalis, œsophagei, gastrici, enterici.

4°. Seminis: venere nimia, præmatura, solitaria.

5°. Chyli: passione cœliaca, diabete chyloso, ductuum chylum vehentium læsione.

6°. Lactis: undè calor, febricula, constrictio, ardorque thoracis, inter scapulas dolor velut a rheumate, tussicula, subinde cruenta, palpitatio cordis, hysteria, pulsu vibrante, duro, contracto, genisque roseis.

803. Fit ergo a febre acuta imperfecte judicata: scilicet:

1°. A febre inflammatoria suppressa, non ex toto sanata; inde febricula assidua, chronica, calida pulmonum intemperies, peripneumonia latens, hæmoptoë parca crebra tamen, vomica demum & phthisis (810) lethalis.

2°. A febre biliosa male curata, male judicata: inde febricula vaga, remittens, annosa, urinis croceis, jumentosis, alvo irregulari, facie dilute flava oculis similibus, ore amaro, læsa coëctione, flatu multo; sudatiunculis nocturnis, olentibus, nidorosis, acribus, pustulis rubris & pruritu per corpus; macie, mentis mobilitate dignoscenda.

3°. Non absimilia mala post febres putridas perverse curatas, male terminatas.

4°. A febre erysipelatoza, rheumatica arthritica fe-

briculæ longæ, depascentes, cum miro varioque lusu systematis nervosi.

5°. A febre variolosa, febricula chronica, cum macie, tussicula, lippitudine, artuum dolore vago, carie hinc inde.

6°. A morbillis, motus febriculosi, assidui, cum tussi catarrhali, longâ, in phthisin terminanda.

7°. Ab intermittente neglecta, longa, adstringentibus curata, viscerum abdominalium, potissimum hepatis, & totius systematis venæ portarum obstructio; inde febricula longa, depascens.

804. Prognosis his fere circumscribitur:

Viscerum integritas, ætas par ferendo morbo, vis vitæ nondum projecta, causarum quæ morbum fecerunt, nunc absentia, æger ipse obtemperans præceptis sagacis medici, salutem promittunt: contraria perniciem.

Hancque certo, si pus in viscere nobili collectum, quod educi nequit; si scirrhus in simili viscere, magnus, ejusdem functionem impediens; si vires fractæ morbo, medicatione, senio.

Torositas multum celeriterque diminuta, diarrhœa crebro revertens, consumens, dysenteria, lienteria, artuum superiorum tabes, inferiorum hydrops, supremum morbi stadium indicant certamque mortem.

805. Methodus medendi erit: 1°. generalis ea ipsa quæ (595 ad 769); indirecta symptomatica, huc tracta; quotiescumque febris origo, natura, causæ materiales ignorantur, aut licet cognitæ, nequeunt auferri directe.

806. Vel vero 2°. particularis, ex febris ipsius natura intellecta, vel ejus affinitate perspecta, cum alia febre aliunde cognita, cardinali, illiusque ad hanc reductione.

807. Vel 3°. peculiaris, quasi specifica, remedio peculiari, quasi specifico, certa experientia probato.

808. Inde (805 ad 808) hæ regulæ statuuntur: scilicet.

1°. Si sit status (803 a); febrim inflammatoriam non

ex integro solutam, resolutioni tamen semper proximam, leviozem, refusam, latentem chronicamve effectam sanat vivendi ratio & medicatio antiphlogistica, continuata.

2^o. Si status (803. *b. c. d. g.*); profunt salia, acida, media, tamarindi, manna, fructus horæi multum saponacei, aquæ acidulæ, spadanae dein, & frigidum infusum corticis peruviani, atque alia ex his analoga quam plurima.

Curatio autem fit, si superveniat febris intermittens, si acuta, depuratoria, si diarrhœa fœtida, dysenteria, eruptio cutanea, pustulosa, ulcerosa, herpetica. Solvitur & pedetentim modo quodam insensibili.

3^o. Si fuerit (803. *e*) febris hæctica ab acri varioloso oriunda, juvabit cita puris, forte alicubi jam collecti emissio, aut ejusdem, sive collecti, sive diffusi, ad exteriora derivatio, fonticulo, rubefaciente, vesicante.

Ufus lactis cum aquis foteriis misti; ejus seri, simplicis, aut herbis convenientibus medicati, hydrogalactis, restaurantia demum, quorum amplissima classis selectum dabit.

4^o. Febri lentæ a causa (803. *f*) medentur dicta (581).

5^o. A causis (801) producta febris hæctica tollitur: 1^o. removendo causas animi pathematum, oblivione; affectu contrario, hinc itinere ad exteros, persuasione; 2^o. corrigendo diathesin biliosam, ab affectu tristi inductam, aquis mineralibus, sale multo & aëre fixo ditioribus, manna, cassia, tamarindis, salibus mediis acidisque, fero lactis vinoso, tamarindinato, lacte ebutyrato; 3^o. danda interea alimenta morbo opposita, antibiliosa, facile digerenda, cremorem hordei, orizæ, fructus horæos acidos, acido-dulces, carnes teneras, vinum dulce, eduntulum, parce sumendum; 4^o. firmando systema gastricum, nerveumque nimis irritabile, remediis tonicis, amaris, aromaticis, vinosis, cortice peruviano per modum infusi, decocti, extracti propinando, item actu

frigidis ore assumtis, ano immiffis, corpori externo per modum balnei, frictionis, frontalis, &c. applicatis, dein ruficatione motuque corporis, equo, curru, saltu, &c.

Oriunda a caulis (802) pofcit remedia (808. e. 3. 4.)

809. Ex hisce habetur ratio cur in iis, quibus macies magna, febricula valde exigua, irritabilitas vero nimia est, ab acri saturnino, arsenicali, fyphilitico, alvi fluxu pertinaci ob dysenteriam graviter multatis lac vaccæ, capræ, asinæ, nutricis, meracum, aquæ mistum aut fontanæ, aut foteriæ, parvis haustibus, crebris tamen, stomacho a cibis, bile, glutine libero, tepide datum tantopere proficit; cur ejus loco vitellus ovi recens aquæ mistus cum sacchari pauxillo.

Cur decoctum radicis salab lactisvices suppleat, ubi ob febrim intensiorem lac dari nequit; cur idem decoctum, itemque decoctum limacum, ostrearum febrilentiæ a tussi convulsiva residuæ sæpe tam bene medeatur.

Cur febriculam lentam a peracta difficili dentitione sanat cortex peruvianus.

Cur in febre lenta ab acri scabioso, achoroso, herpetico, muriatico decoctum viperarum, ranarum, testudinum.

Constat etiam quæ sit vis constitutionis in hæce quoque febres, & quanti id sit in earum curatione faciendum.

PHTHISIS PULMONALIS.

810. Febris hæctica ab ulcere pulmonum orta, est frequentissima maxime exitialis, atque idcirco penficulatim consideranda.

811. Si ulcus pulmones excederit ita ut totus inde habitus corporis consumatur, *phthisis pulmonalis* ægrum afficere dicitur.

812. Cujus ulceris origo deducitur ab omni causa quæ

valet sanguinem in pulmonibus ita sistere, ut in materiem purulentam abire cogatur.

813. Hæ causæ possunt referri: imo. ad ipsam corporis temperiem illam qua vergunt in hæmoptoën primo, hinc in ulcus loci erosi. Hæc consistit:

1^o. In teneritudine vasorum arteriosorum, & in impetu acrioris utcumque sanguinis: cognoscitur conspectu tenellorum vasculorum & totius corporis, collo longo, thorace plano & angusto, scapulis depressis sanguine valde rutilo, tenui, dissoluto, acri, calido, colore valde candido & amæno roseo, cute pellucida, hilaritate & subtilitate præcoci ingenii. Præsente hac dispositione, sæpe hæreditaria, eaque ætate, qua visa, incrementi apicem adeptæ, ulteriori productioni suæ resistunt, adeoque intra 16^{to} & 36^{to} ætatis annum sanguis augetur copia, acrimonia, impetu.

2^o. In ea debilitate viscerum, qua ingesta, sua indole nimis tenacia, obstructions, putrefactiones, acrimonias suscipiunt, hisque dein malis erosa vasa, post hæmoptoën exulcerant: cognoscitur levi febricula, tussicula sicca, calore majori, rubore labiorum, oris, genarum, auctis & insurgentibus, quo tempore novi chyli in sanguinem ingressus, facili sudore dormienti, debilitate, anhelitu ad minimum motum magno.

3^o. In ea conditione viscerum ventris imi, ubi sanguis venæ portarum aut ob copiam, lentorem atrabilarium, aut ob viscera a causis præviis obstruentibus impervia, tardius movetur, abundantius congeritur; unde plethora abdominalis: inde reliqui sanguinis ad superiora nisus, major, ejusdem per pulmonalia vasa transpressio laboriosior; in eadem vis major; horum distractio, ruptura: inde hæmoptoë, & quæ hanc excipiunt mala.

Cognoscitur: 1^o. scientia causarum obstruentium olim prægressarum, & signis viscerum obstructorum; 2^o. ex habitu corporis *εὐκαρπύου* ventricosi, *οπίπαρα* pasti, desi-

diosi, atque ex repletione hypochondriaci, hæmorrhoidarii.

814. Hujus vero conditionis effectum, hæmoptoën accelerant :

1°. Omnes consueta excretiones interceptæ, maxime sanguineæ, ut hæmorrhoidalis, uterina menstrua, lochiorumve, hæmorrhagia narium, missio sanguinis consueta, imprimis in plethoricis, vel truncatis membra.

2°. Vis quæcumque magna pulmonibus illata, tussi, clamore, cantu, cursu, nixu corporis ingenti, ira, vulnere quocumque quacumque causa inflictio.

3°. Victu acri, salino, aromatico, potu simili, vita, morbo alio, unde copia, acrimonia, velocitas rarefactio, calor sanguinis augetur, unde in febribus acutis, peste, variolis, scorbuto, toties contingit.

815. Hinc (814) oritur cum dolore levi, calore modico, angusta oppressione in thorace perceptis; exit sanguis plerumque floridus, coccineus, spumans, cum tussi, strepitu pulmonis, fibris, membranulis, vascula, carunculas referentibus, pulsu molli, parvo, undoso, anhelitu, sapore falso in ore antegresso.

816. Curatur 1°. venæsectione larga, tertio quoque die ad quartam usque vicem repetita, vel donec signa vel plethoræ vel occultæ peripneumonix integre disparuerint, 2°. medicamentis refrigerantibus, incrassantibus, demulcentibus, mucilaginosi, lenientibus, diu usurpatis, intermixtis subinde lenissimis diacodiatis; 3°. sex rebus non naturalibus ita directis, ut adversissimæ sint causis (813. 814.) enarratis: maxime victu vitæque, blandissimis semper continuatis; quo vegetabilis diæta imprimis facit; 4°. corrigendo specificam naturam causæ vel morbi singularis (813. a b c).

817. Ubi semel accidit sedatumque est (816), quibuslibet 6 mensibus per aliquot annos mittendus sanguis, aut etiam sæpius, copiam tamen minuendo.

818. Si vero ob magnitudinem mali (815), stiptica male

male applicata, neglectamve veram medendi methodum (816), post sputum sanguinis oritur dispnœa, assiduo increfcens, horror vagus, calor ruborque genarum, tufficula ficca, febricula hectica, fitis major, debilitas, gravitatis in thorace fensus, fignat, vulnus hæmoptoës jam collectam circa labia fua, & fub crufta arefacti cruoris, materiem mutare in pus, collectionem abire in vomicam tectam, qua rupta, in ulcus pulmonum apertum.

819. 2°. Oritur itidem collectio hæc puris, præter caufas dictas (313. 814), a pleuritide & peripneumonia quacumque, terminata in apoftema (146 ad 150); cognofcitur iifdem fignis (146 ad 150).

820. 3°. Quin empyema (150) ortum potest rodere, eliquare, confumere pulmonem; ut fiat idem morbus, ac fi proprio hic ulcere abfumeretur (215 ad 218. 150. N°. 4); cognofciturque fignis ibidem pofitis.

821. Unde liquet, quænam figna fint cognofcendi ulceris pulmonalis, etiam tecti, quot diverfæ ejus caufæ, quam diverfæ fpecies, ut & quam diverfa phthifis.

822. Effectus vero ulceris pulmonalis jam facti, fed tecti, nomine vomicæ, hi fere obfervandi: puris acrimonia, copia, putredo quotidie auctæ: membranæ hoc coërcentis dilatatio, corrosio, maceratio: vasorum fanguiferorum, bronchialiumque conversio in pus: totius pulmonis, vel alterutrius lobi confumptio purulenta: tuffis fere perpetua ficca, vel fputa fole concuffu tufficulofe abrafa promens: fanguinis in ulcus affluentis conversio in pus: vomicæ propagatio in pulmone: vomicæ hujus perruptio in laryngis tubos: puris fuffocans aliquando fecretio, vel quotidiana cum tuffi, ingens, in aqua fubfidens, coacta, dulcis, pinguis, fœtida, alba, rubra, flava, livida, cineritiâ, ftrigmentofa, igni impofita carnem affam fpirans fœtidam: vomicæ perruptio in cavum thoracis, unde respiratio difficillima, phænomena empyematis, (150. N°. 4. 5). Tum respiratio peffima; confumptio omnis fanguinis chylique in pus; nu-

trivi præparatio sublata; solidorum consumptio fere integra; febris hæctica cum pulsu parvo, languido, calore ad superiora acri, genis rubentibus, facie hypocratica; anxietas inexplicabilis circa vesperam plerumque: fitis magna; sudor nocturno ingens; pustulæ rubræ; pedum, manuumque inflatio a parte affecta; debilitas summa; vox rauca; capillorum defluvium; pruritus toto corpore, cum pustulis aquosis; diarrhœa flava, fœtida, purulenta, cadaverosa, frequens, tenesmodes, debilitans; sputi suppressio; mors. Unde regulæ hæc perspiciuntur:

823. Phthisis hæreditaria omnium pessima, nec sananda, nisi cum præcautione hæmoptoës.

2^o. Phthisis ab hæmoptoë per vim externam, sine vitio interno præexistente, levissima est, cæteris paribus.

3^o. Phthisis (2), in qua subito rumpitur vomica, exspuitur pus album, coctum, æquale, facile, respondens, copia ulceri, sine siti, cum appetitu, digestionem, secretionem, excretionem bonam, difficulter quidem, tamen sanari potest.

4^o. Phthisis ab empyemate insanabilis.

5^o. Sputa gravia, solida, olentia, dulcia, cum signis ultimis (822), desperata.

824. Postquam vomica jam facta in pulmone, indicatio oritur medica, eam ilico maturare, rumpere: quod fit victu lacteo, vapore tepido, expectorantibus: ubi rupta, tum.

1^o. Sanguinem liberare a diathesi phlogistica, post hæmoptoën a causa (813. x) fere semper residua, oportet.

2^o. Ulcus quantocyus consolidare.

3^o. Hujusmodi in corpus ingerere, quæ minimam requirunt vim, ut per pulmones fluere, ibique subigi queant; tamen nutrire apta; & inflammationis in ulceris ambitu, purisque inde refectioni inepta.

825. Primæ indicationi satisfacit ope medicaminum refrigerantium, nitratorum, emollientium, emulforum tenuium ex amygdalis dulcibus & feminibus frigidis confectorum,

torum , omni forma , magna copia , parvulo tamen haustu vice singula , diu tepideque forbillandorum.

826. Alteri vero :

1^o. Prohibendo medicamina calefacientia , sanguinem rarefacientia ad pulmones determinantia ; illius motum , copiam , acrimoniam augentia , quocumque specioso titulo , abstergendi , depurandi , consolidandi , remedii vulnerarii , balsamici , antipyici , antiseptici commendata , tussim moventia , interna , externa motum , equitationem.

2^o. Conciliando quietem maximam ulceratæ parti , quod fit pace mentis corporisque ; hinc decumbendo assiduo , abstinendo ab omni voluntario exercitio pulmonis , ut is quam minimis inspirationibus vexatus admittat ulceris sanationem.

827. Ad tertiam indicationem ptisanæ , cremores , serum lactis , lac ebutyratum , hydrogala , & victus e vegetabilibus præparatus spectat.

828. Curatio vero hujus morbi palliativa maxime spectat tussim , anxietates , alvi fluorem.

829. Quibus occurritur diæta (827) , opiatis caute adhibitis , liquidis calidis.

830. Ex his liquet , quæ sit , remediorum methodorumque æstimatio , quas praxis commendat in phthisi pulmonali.

An & quando cortici peruviano sit locus , & cur obsit sæpius.

Cur ver & autumnus tabidis funestus , & quonam mortis genere ; quid extispiscia tunc doceant.

Unde curationis difficultas in sanando ulcere pulmonum.

Cur morbus hic in urbibus , & in quibus , & cuinam hominum generi ; sexui , ætati sit insidiosior.

Quæ prophylaxis in familiis gentilitiæ phthisi obnoxiiis.

Quando setaceum , fonticulus , rubefacientia assiduo adplicata ad brachia , sub usu lactis asinini , hydrogalactis , decocti cerealium , radicis salab , & aquis selteranis

lacti commistis phthisi pulmonali medeantur; & a qua causa oriundæ.

Quid sit illud Hyppocratis : sanguinem ex pulmonibus spuerè, vel eundem spuerè ex hepate.

Cur hæmoptoë larga, subito orta, in non prædisposito, sine febre, aut ea mox desinente post sputum, raro in phthisin abeat, & sæpius sanatur cum constantia; contrarium vero fiat in casu opposito.

P H T H I S E S A L I Æ.

831. Ut ab ulcere pulmonis, ita hepatis, lienis, pancreatis, meseræi, renum, uteri, vesicæ, &c. phthisis produci potest, cujus cognitio, prædictio, effectus, curatio, palliatio facile ex iisdem fontibus petitur ab eo qui visceris cujusque effectus naturales perspectos habet. *De dictis (791 ad 831) vide Trnka historia febris heclicæ, &c.*

M O N I T A E T P R Æ C E P T A.

832. Febre nondum determinata, ab usu remediorum heroicorum abstineto: utere methodo solum indirecta, generali, adversus symptomata generalia, eminentiora febris incognitæ (595 ad 769).

Indicatione incerta, maneat in generalibus.

Numquam aliquid magni facias ex mera hypothese aut opinione.

833. Hac methodo plurimum fit boni. Magni momenti est non nocere, neque admittere ut adstantes ægro noceant aut æger sibi. Subinde solum licet hac negativa medicatione uti.

834. Neque febre primum incipienti & levi remedia magna opponas, & ipso morbo majora.

835. Eadem symptomata morbi non omnino idem, significant

significant, si non sit eadem constitutio temporis.

836. Qui enim solam morborum externam faciem & eorundem apparentias spectabit, eosdem morbos quovis anno, & quavis anni parte sibi videbitur videre & re ipsa differentes eidem methodo male subjiciet (46).

837. Atque idcirco cognitis ægri sexu, ætate, conditione, vitæ genere, morbis prægressis, præsentisque febris decursu intellecto, nondum formes diagnosim, nisi & febrim stationariam & annuam consideraveris: hæc tria completam dabunt notionem morbi (59).

838. Hinc tempora oportet semper sollicitissimè expendere.

839. Neglectum hoc studium constitutionum stationarium, annuarumque, earum transitus, successionis, commissionis, & corregentium morborum, plerarumque epidemiarum descriptiones mancas fecit.

840. Desideratur enim historia naturalis synchronistica constitutionum variarum, per plures consequenter annos, ex iisdem principiis juxta ductum naturæ semper viridicæ, in differentibus plagis observatarum.

841. Cautus sis in emeticis & purgantibus propinandis, iterandis, ne signa saburræ *fallacia* habeas pro *veris* (251).

842. Continuato usu emeticorum, purgantium fordes, mucus, inappetentia, &c. sæpe augentur ab humorum salivalium, œsophagei, gastrici, enterici, biliosi, aucta *secretione* ob stimulum, organis harum secretionum, excretionum, applicatum.

843. Si dubites de evacuatione instituenda, notandum, eam plerumque plus nocere præter rem factam, quam omissam, ubi fuerat indicata.

844. Si tamen dubites de evacuatione instituenda, evacuationes fiant *exploratoricæ*, per enemata, eccoproctica, exiguas phlebotomias, &c. inde enim indicationum certitudo eruitur non raro.

845. Ne maneat totus in *unius* febris idea, ut complicationis sis immemor, aut transitus.

846. Sed esto perattentus & cautus in diversarum febrium differentes methodos requirementum commistione.

847. Vix non in omni febre (maligna excepta) aut prodest , aut saltem non nocet , curam a methodo plus minusve antiphlogistica auspicari.

848. Atque in omni phlogoseos concursu cum aliis vitiis quibuscumque , prima ratio habenda est inflammationis.

849. Medicus in assiduo popularium morborum studio versetur , ut & præsentis febres apte sanet , & imminetibus prophylaxin requisitam opponat.

850. Febres enim populares sæpius ob pravam medendi methodum occidunt , quam ob deleteriam quamdam ipsarum naturam.

851. Non mireris hanc febrium hucusque explicatarum paucitatem , cum mille modis sibi jungi , succedere , intendi , itemque singulæ mille formis ludere possint , ut idcirco infinitus propemodum febrium diversarum numerus videatur , quas tamen ferme omnes ad paucas elementales , tanquam *elementares* revocabis (32).

852. Videntur enim novæ febres oriri sæpius , ubi solum est notæ cujusdam febris forma nova , modificatio , complicatio , tendentia , successio , intentio , & lusus novus.

853. Febres autem intermediae ad has *elementares* , seu *cardinales* sunt reducendæ.

854. Atque idcirco simulque ob dietas (851) variationes innumeras , paucarum licet cardinalium febrium , medico opus in febribus curandis sagacissimo , summe industrio , summe attento , perseverante , nec imprudenter festinante , indicationibus solum certis , remediis solum simplicissimis inhærente ; neque spe , neque metu , neque pervicacia , neque præfidentia , neque aliud agendo , neque novitatis studio in transversum acto.

